insancıl Aylık Kültür Sanat Dergisi

Sayı 359 - Haziran 2020

Salgın (Kovid-19 virüs) nedeniyle dergimiz dijital ortam için hazırlanmıştır.

İnsancıl
Aylık Kültür Sanat Dergisi

Sayı: 359

Haziran 2020

ISSN 1300-4158

Sahibi ve Yazı İşleri Sorumlusu
Berrin TAŞ

Genel Yayın Yönetmeni
Cengiz GÜNDOĞDU

Teknik Hazırlık
Tasarım
Hüray KILIÇ

Düzelti
Özden ÖZÜTEMİZ

İletişim

(0212) 249 80 19

e-posta

insancildergisi@hotmail.com

www.insancil.com

Kumrulu Yokuşu Sk.
Yıldırımakın Apt. No:8
Da.:11 Cihangir-Beyoğlu
İstanbul

İnsancıl
hakemli bir dergidir.

AYLIK KÜLTÜR SANAT DERGİSİ

insancıl

ISSN 1300-4158 • YIL: 30 •Haziran 2020 • 15 TL (KDV DAHİL)

Bandırma Vapuru

SAYI 359

- Felsefenin Gör Dediği: Felsefe Tarihi: Antropontolojik Okuma 48
- Cengiz Gündoğdu'nun Eleştiri'leri
- İnsana Güven Aşılamak
- Hep Yolda
- İnsancıl'a Parrhesia ve Parrhesiastes Açısıyla Bir Bakış
- Orhan Koloğlu
- Şairime Mektuplar
- Shakespeare ve Giresun Fındığı

YILDIZ GÜNCESİ'nde

- Geleceği belirsiz notlar
- Bu kadar acılı trajedi insanın yengisiyle bitecektir.
- İnsancıl dijital sistemde...
- Bir gün ya da iki gün ekmeksiz kalsan n'olacak
- Bugün bir ara atölyeyi düşündüm. Oranın sonu geldi... Seminerler yapılamaz orda...
- İçimde saklıyorum acımı...

Bandırma Vapuru

Yüzyılın Rotası

Bandırma Vapuru'nun Milli Mücadele'mizin başlamasında çok önemli bir yeri vardır. 16 Mayıs 1919'da Bandırma Vapuru'yla yolculuğa başlayan *Mustafa Kemal* ve arkadaşları 19 Mayıs 1919 sabahı Samsun'a ulaşarak, Milli Mücadele'yi başlatacak ilk adımı atarlar. Bu üç günün kısa tarihini şöyle özetleyebiliriz:

16 Mayıs 1919 – *Mustafa Kemal* Bandırma Vapuru'yla yola çıkacağı sırada İngilizlerin yolculuğa engel olmayı ya da gemiyi Karadeniz'de batırmayı planladığına ilişkin haberler alır.

- Hareket saatini beklerken tutuklanabileceğini, hapsedilebileceğini, öldürülebileceğini... tüm bunların olasılıklı olduğunu düşünür. *Mustafa Kemal* tüm riskleri göze alarak yolculuğa çıkmaya karar verir.

- *Mustafa Kemal*, rıhtım açıklarında bekleyen Bandırma Vapuru'na sandalla ulaşır... Kaptan *İsmail Hakkı Durusu, Mustafa Kemal*'in emriyle demir alır...

- Boğaz'da ilerleyen gemiyi İngilizler durdurur, Bandırma'nın güvertesine çıkan işgal askerleri gemide arama yapmaya başlarlar...

- Bu sırada *Mustafa Kemal* yanındakilere şunları söyler: "*Bunlar işte böyle yalnız demire, çeliğe, silah kuvvetine dayanırlar. Bildikleri şey yalnız madde! Bunlar hürriyet uğruna ölmeye karar verenlerin kuvvetini anlayamazlar. Biz Anadolu'ya silah ve cephane değil ideali, imanı götürüyoruz!*"

- İşgal askerlerinin araması uzayınca, *Mustafa Kemal* kaptanı çağırarak gemiyi hareket ettirmesini emreder... gemi demir alınca İngiliz askerleri güverteyi terk etmek zorunda kalır... Samsun'a doğru yolculuk başlar.

- Gemi Karadeniz'e çıkınca, *Mustafa Kemal* kaptana kıyıya yakın bir rota takip etmesi, bir tehlike durumunda da geminin en yakın kıyıya oturtulması emrini verir.

- *Mustafa Kema*l'le birlikte gemide; 21 kurmay, 25 er, 8 müşavir, 21 gemi personeli toplam 76 kişi vardır. Akşam saatlerinde yoğun yağmurla birlikte fırtına başlar.

- Bandırma Vapuru, dev dalgalar arasında saatte 7 mil hızla Samsun'a doğru yol alır.

17 Mayıs 1919 - Gemi Zonguldak açıklarına vardığında fırtına dinmiştir... aynı akşam bu kez filizkıran fırtınası başlayınca gemi saat 21.00 sularında İnebolu yakınlarında çapa atar. Daha sonra yola devam kararı alınır, Sinop'a doğru yola çıkılır.

- Fırtına sürerken Sinop açıklarına varılır. Kara yoluyla Sinop'tan Samsun'a gitme imkanı olup olmadığı konuşulur fakat kolay değildir.

18 Mayıs 1919 – Vapura gelen Sinop valisi *Mahzar Tevfik Bey*, *Mustafa Kemal Paşa*'yı kente davet eder... *Mustafa Kema*l, teşekkür eder fakat rahatsızlığı nedeniyle davete uyamadığı için üzgün olduğunu belirterek, Sinoplulara selam ve sevgilerini gönderir...

- Öğleden sonra Bandırma Vapuru'nu hareket ettiren kaptan *İsmail Hakkı Durusu, Mustafa Kemal Paşa*'ya yarın sabah Samsun'a varacaklarını bildirir.

19 Mayıs 1919 – Bandırma Vapuru sabah saatlerinde Samsun açıklarına ulaşır.

- Kayıkla Tütün İskelesi'ne yaklaşan *Mustafa Kemal*, Samsun'a ilk adımını atar.

Kaynak: yuzyilinrotasi.com

İÇİNDEKİLER

Haziran 2020/359

Mehmet RAYMAN	Dr. Yavuz Kalaycı (Şiir)	1
Betül ÇOTUKSÖKEN	Felsefenin Gör Dediği: Felsefe Tarihi: Antropontolojik Okuma 48	2
Mustafa GÜNAY	Cengiz Gündoğdu'nun Eleştiri'leri	6
Mehmet ASLAN	İnsana Güven Aşılamak	10
Asım ÖZTÜRK	Dışarısı Gürül Gürül (Şiir)	12
Berrin TAŞ	Hep Yolda	13
Özge SÖNMEZ	Benim Fırtınam (Şiir)	17
Mürüvet YILMAZ	İnsancıl'a Parrhesia ve Parrhesiastes Açısıyla Bir Bakış	19
Korkut KÖSEOĞLU	Orhan Koloğlu	25
Neriman ÇELİK	Bir Dünya Yazarı Olan Stefan Zweig'ın Yaşam Öyküsü (3)	27
Hasan AKARSU	Koronavirüsle Tanışmak (Şiir)	34
A. Didem USLU	2018-2019 Tiyatro Sezonundan seçme oyunlar (2)	35
Sefa AKKURT	Kimin hakkı? (Şiir)	41
Yusuf ÇOTUKSÖKEN	Özsözler Günlüğü (6) Mart 2020	42
Cafer YILDIRIM	Şairime Mektuplar (1)	45
Rıdvan KARA	Bozuk Kara (Şiir)	48
Hüray KILIÇ	Shakespeare ve Giresun Fındığı	49
Süleyman Berç HACİL	Gerçek Bir Rockstar (Şiir)	52
Fehim YURDAL	Kaçış (Öykü)	53
	İnsancıl'a Mektup	56
Cengiz GÜNDOĞDU	Yıldız Güncesi	57

Dr. Yavuz KALAYCI

onlar bizim kızlarımız
niye sahip çıkmayalım sevgili kalaycı
sen yaşasaydın daha çok bakardın bizlere
onca kayıp onca acımızı getirdin dile
bir tek gülüşün kaldı bize

işte böyle bir şey doktorluk
kendinden önce hastasını düşünmek
anadan babadan yoksun ölümlere
kardeşinle birlikte yakalandın virüse
boğazın serin suları getirmiş acılarını
yalnız seni kucaklamak için düştük yollara
izmir körfezinden açıldık ak denize

gökyüzünü bize haram edelerin
saraylardan bakan nice yakıları var
babaların yüreğini parlatır kızların gelinliği
eyüp sultanlı nice halkın gözyaşları sel olmuş
istanbullu lale karalar bağlamış başına
senden gelen acısını katlamış dörde
anaların kızların gözyaşı karışmış birbirine

Mehmet RAYMAN

Felsefenin Gör Dediği:

Felsefe Tarihi: Antropontolojik Okuma 48*

Betül ÇOTUKSÖKEN**

Nermi Uygur'u antropontolojik açıdan okumayı sürdürüyoruz. Aynı zamanda bu okumada onun yıllar boyu süren felsefece bakış, görüş çabasındaki yol alışının zamansallık da dikkate alınarak gözler önüne serildiğini belirtmek istiyoruz. Yazarlığının ilk yıllarından başlayarak, onun felsefece bakma, felsefece görme ediminde, bakışına, görüşüne nelerin takıldığını, varolanın üzerine sanki bir ağ gibi attığı, gerdiği düşünme ediminin ve dile-söyleme getirme ediminin bize neler taşıdığını göstermek istiyoruz.

Bu çabalayışta iz sürerken, *Nermi Uygur'*un düşünme ve dil-söylem ağına takılan insanlık durumlarını, onun bu durumlar karşısındaki duruşunu; insanın karşılaşmalarını, karşılaştıklarını nasıl karşıladığını ve tüm karşılaşmaları arasında yol alırken, yine insanın nasıl bir karşılaştırma edimi içinde bulunduğunu, onun bütün bunları nasıl değerlendirdiğini anlamaya çalışıyoruz. Tam da bu noktada şöyle belirlemeler de yapabiliriz: Varolan, yaşayan, anlam veren, anlamlandırışını başkalarına, neredeyse zaman ötesi bir tutum içinde ileten bir varlık olarak insan, varolanla ilişkisini, her şeyden önce düşünme ağını, dil-söylem ağını varolanların üzerine gererek hem yaşamını sürdürür hem de yaşamında öne çıkardığı durak noktalarına, anlara, farklı zaman dilimlerine sürekli olarak yeni anlamlar yükler. Öteden beri birçok filozofun da üzerinde durduğu gibi, varolmak, yaşamak, anlamak, iletmek birbiri ardınca gelir. Her insan bu edimleri dönüşümlü olarak gerçekleştirir.

Ancak her insan yaşadığını ve anlam verdiğini kendince bir kez daha yinelese ve kendisi için vazgeçilmez kılsa bile, bunları başkalarıyla, ötekilerle çoğun paylaşmaz. Oysa filozof yaşama dünyasına tüm varoluşuyla gerdiği düşünme ve dil-söylem ağına takılanları kendisinin kılar; onlara hep yeniden yeniden yönelir; öncelikli olarak her türlü varlık ilgisini kendisi için anlamlı duruma getirir; yaşantıladıkları ya da kendi yaşantıları hakkında bir anlamlandırma çabasına girişir ve ardından da bu çabayı başkalarına aktarmayı ister. Filozof kendi penceresinden sürekli olarak dünyaya, varolana, tekil durumlara, kavramlarının eşlik ettiklerine bakar ve baktıkları, gördükleri arasında bağlantılar kurar. Çünkü dünyada, varolanlarda, her türlü tekil durumda onu kışkırtan bir şeyler vardır; onun düşünmesi ve dili-söylemi sanki bir avcı tetikliğiyle, varolanlar arasında seyirtip durur.

Filozofun üzerinde iş gördüğü, varolanın üzerine attığı düşünme ve dil-söylem ağının en ince gözeneklerinden geçerek önce kendisine, sonra da başkalarına uzanmayı, onları da düşünmeye ve dile-söyleme getirmeyi amaçlayan duruşu, aslında dünya aracılığıyla ya da daha açık bir deyişle yaşama dünyasının ortak paydasında bize hep insanı, insanlık durumlarını yansıtır. O zaman da ister istemez dünyaya, her türlü tekil varo-

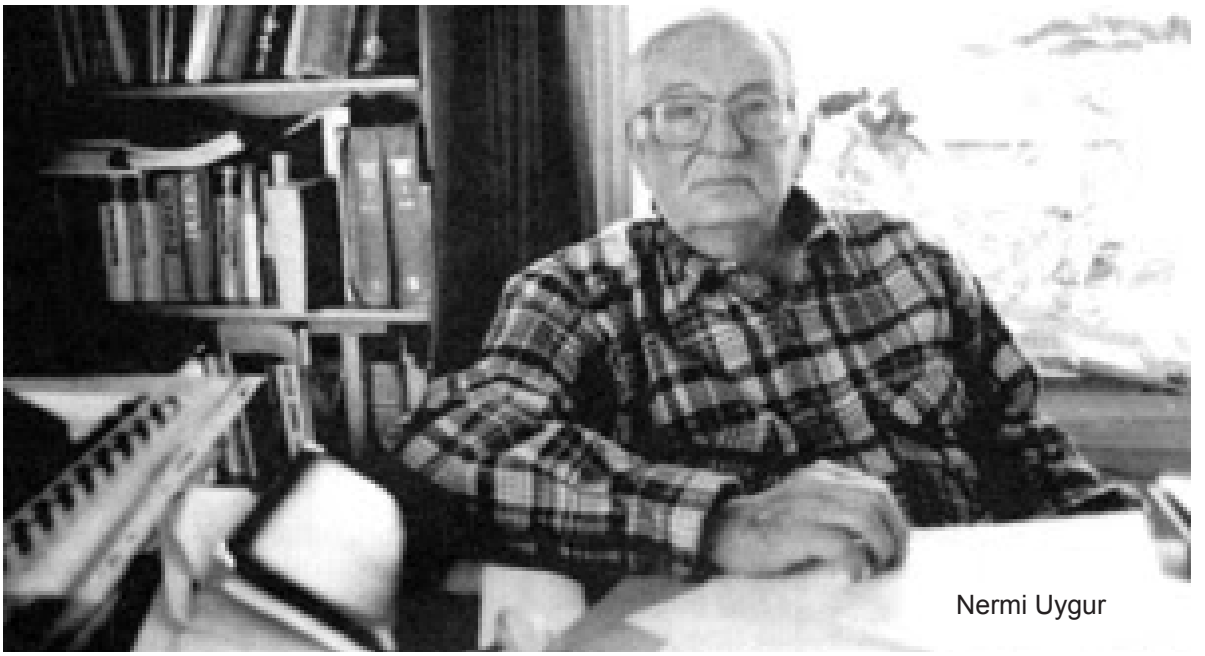

Nermi Uygur

lana gerilen ağın her yanından insanın yapıp etmesi fışkırır. Ağa takılan her şey artık "kültür sözcüğü", "kültür çerçevesi", "kültür kavramı" altında toplanmaya adaydır. İşte *Nermi Uygur*'un düşünme, dil-söylem ağına takılanları derleyip toplayan kavramların belki de en sık rastlanılır olanı "kültür terimi"-dir, "kültür kavramı"dır.

Şimdiye değin *Nermi Uygur*'un düşünme ve dil-söylem dünyasında yol alışımıza asıl rengini veren antropontolojik bakış ve antropontolojik görüş biçimi, onun deyimiyle "düşünce kazıları" 1984 yılında ilk kez *Kültür Kuramı* başlığı altında yayımladığı yazılarında özellikle dil-söylem bağlamının insansal varoluşu ne denli içten yakaladığını gözler önüne serer. Bu çerçevede, söz konusu yazılar eşliğinde *Uygur*'a yönelen bir okur ya da okur-yazar, onun her şeyi ama her şeyi dilde, dilden, dil aracılığıyla, dil içinden, dil dolayımında yakaladığını; dünyayı, insansal dünyayı, yaşama dünyasını dil ağıyla anlamlı kıldığını, dili öncelikli olarak ele aldığını fark eder. Bu fark ediş, aslında, kendi felsefe yolunu döşemeye çalışan öteki filozof için söz konusudur diyebiliriz. Tam da burada yine "Uygurca" bir deyişle, "düşünce akrabaları" buluşur; artık onların ortak ağları vardır, ortak bakışları vardır, ortak görüşleri vardır. Bu filozoflar, varlığın, varlık ilgisinin insanca tutumla düşünmeye ve dile-söyleme yerleştiğini, dilde varlık bulduklarını, dilde-söylemde varolduklarını görür. Tekil ve tümel gerilimi yansımasını en incelikli biçimde dilde bulur. Filozof, her tek insan gibi, dilden yola çıkar, dilde yol alır, dilini söylemleştirir; başka bir deyişle, kendisinin kılar; o diller arasında gider gelir, diller arasında yerini alır; yeri geldiğinde dilleri karşılaştırır. O çok iyi bir şekilde bilir ki insan dünyasındaki her şey, kültürdeki her şey dilde anlam kazanır. Filozofun varlık ilgisi artık dil ilgisinden başka bir şey değildir; o, varlık ilgisini sürekli olarak dilde somutlaştırır. O nedenle *Nermi Uygur* diyecektir ki, bütün bu belirlemeler bir bakıma düşünce kazılarıdır; dilde somutlaşmış olan düşüncelerin kazısının yapılmasıdır; derine en derine inilmesidir. Bu derine, belleğin oyuklarına yerleşmiş olanları daha üst katmanlara, yüzeye çıkarmanın yolu aslında, yaşantılananların, yaşantı olarak biriktirilenlerin karşılaştırma yoluyla bir araya getirilmesinden geçer. Artık burada diller arasında bir sıradüzenine, hiyerarşiye, örneğin, biri daha zenginmiş, diğeri daha yoksulmuş gibi çoğun önyargılı yaklaşımlara yer

yoktur; artık her dil biriciktir, tıpkı her insan gibi; ayrıca insanda varlığına kavuşan, somutlaşan dillerde olsa olsa farklı deyiş özellikleri vardır; dünyayı farklı algılayış tarzları vardır; o kadar.

Felsefi söylemini kurma çabasında, bu çabanın ardındaki kuramsal duruşta tekil olanı, somut olanı her zaman öne çıkarmaya çalışan *Nermi Uygur* dil adlı eve, dil evine yerleşen ya da yerleşmeye çalışan, burada kendisine yer bulmaya çabalayan varlığın, varolanın derinlerine inmeye çalışır. Bu, salt insansal olanın sürekli olarak öne çıkarılışı değil midir? Burada aslında hep kendisiyle hesaplaşma yok mudur? Düşünme ve dil-söylem ağıyla şimdiye, geçmişe hatta geleceğe atılış yok mudur? Bu atılışın varoluşunda yukarıda da sezdirmeye çalıştığımız gibi, karşılaşma-karşılama-karşılaştırma ve durum-duruş ilişkisi söz konusudur. *Nermi Uygur*'un burada betimlediğimiz, antropontolojinin beş ögeli kavram ağına takılanların *Kültür Kuramı*'nda kendine yer yer bulduğunu ileri sürebiliriz. Daha açık bir anlatımla, bu ileri sürüşün dayanak noktasında antropontolojinin eşliğinde yol alan felsefi bir duruş vardır; bu bağlamda felsefenin gör dedikleri vardır.

Şimdiye değin yaptığımız saptamaların ışığında *Kültür Kuramı*'na, "*Önsöz Yerine: Okur-Yazarlık Serüveninde 'Çözümleyici Felsefe'den 'Yaşama Felsefesi'ne Nermi Uygur*" başlıklı yazıdan yaptığımız uzunca bir alıntıyla devam edelim: "*Nermi Uygur'un bir bakıma 'zamansız' ya da 'zamanötesi', 'zamanaşırı' yazılarının en çok yoğunlaştığı insanlık 'durum'ları ya doğrudan insanın varettikleridir ya da insanların en ortak 'duruş'larının*[1] *sonucu olarak öne çıkardıklarına ilişkin, özgün görüşlerdir. Nermi Uygur insanlık durumlarını, kendisinin varlık, varolan karşısındaki duruşuyla görür; bu durumları özgün bir biçimde kavramlaştırır ve ağırlıklı olarak Türkçede işleyerek türdeşiyle paylaşır; özgün dilini, başka bir deyişle söylemini oluşturur. Bu çerçevede de en çok yöneldiği durumlar kültür durumları ve duruşlarıdır. 'Kültür' kavramıyla/terimiyle ilgili olarak yaptığı soruşturmalarını neredeyse her bir kitabının ana izleği kılarak, hem kendi görme biçimini hem de genellikle bu bağlamda görülenleri sürekli olarak araştırma konusu yapar. Kendi deyimiyle 'düşünce kazısı' yapar. 'Kazı yapma' işlemi 'kazı yapan'ı, kazılanla, elbette ikileşmenin de farkına vararak bütünleştirir. Kazı bir de 'düşünce kazısı' ise, tekille tümelin buluşmasından başka bir şey değildir eldeki malzeme ya da kazı malzemesi. Kazılan düşünmenin dile bürünmüş olanı, başka bir deyişle düşünceyse, uğraş, belki de insanlık uğraşları içinde en anlamlı olanı diye nitelendirilebilir. Bir bakıma her özne düşünce kazısı yapar; ancak filozof, düşünür bu işlemi hesap verme çabası içinde gerçekleştirir. Çünkü o Nermi Uygur'un deyişiyle, '(…) hem kendi içinden hem kendisini kuşatan kültür dünyasından bazı değerler çıkarmaya yönelen emekçi'dir.*[2]

Kültür Kuramı'na[3] *bu sözlerle başlar Nermi Uygur. Kitabın öteki adı kendisinin de dile getirdiği gibi, 'düşünce kazıları' olmalıydı.*[4] *Çünkü Nermi Uygur'un yaşamı boyunca yöneldiği, üzerinde düşündüğü, kendi diline, söylemine döktüğü insanlık durumları ve duruşu, 'kültür' kavramında/teriminde özetleniverir. İnsan; doğa olduğu kadar kültürdür düşünmesiyle, söylemiyle; hatta her şeyiyle. Nermi Uygur tüm akademik çalışmalarını ya doğrudan kültüre yönelik olarak oluşturmuştur ya da kültürle dolayımlanan düşünme-bilme, kısaca dile getirme, söylem oluşturma bağlamlarını kendi söyleminin sınırları içinde incelemeye özgülemiştir.*

Bilimler arasında kendine her geçen gün daha geniş bir yer açan kültür bilimleri, tinsel bilimler, manevi bilimler ya da insan ve toplum bilimleri, Nermi Uygur'un yetişiminin de kendisine açtığı yollardan dolayı, en çok uğradığı alan olmuştur. Daha önce de belirttiğimiz gibi,[5] *Nermi Uygur doktora tezinde kendi deyimiyle: 'Kültür bilimlerinin varlık yönünden düzenlenmesine ilişkin bir mantık*

çalışması (…)'[6] *yapmıştır. Gerçekten de bilim bağlamlarının yöneldiklerine ve yönelimlerine göre varolanı nasıl konulaştırdıkları, varolanı 'düşünme'nin katkısıyla nasıl düzenledikleri ve bu işleyişin nasıl olduğunu anlamak son derece önemlidir. Bilimler nasıl işlemektedir? Bilimlerin ve tüm bilimlerin bir bakıma temel dayanağı durumundaki insan ve toplum bilimlerinin mantığı nedir? Bu sorular söz konusu alanlarda yer alan her öznenin öncelikli olarak kendisine sorması gereken sorulardan yalnızca birkaçıdır.*

Her kitabını öteki kitaplarına bir hesap verme çabası içinde eklemleyen ve her zaman kendine, içe, dışa yönelerek 'düşünce kazısı' yapan Nermi Uygur haklı olarak Dilin Gücü, Dünyagörüşü, İnsan Açısından Edebiyat, Güneşle, Türk Felsefesinin Boyutları, Kuram-Eylem Bağlamı, Dil Yönünden Fizik Felsefesi, Yaşama Felsefesi başlıklı kitaplarını anmadan geçemez: 'Tüm bu yapıtlar boyunca: insan anlayışı, dünya yorumu, kültür-toplum ilişkileri, sanat, din, eylem, devlet, düşünce, eğitim, politika gibi kültür gerçekliğinin önemli oylumları ile, dil boyutu, bilim kafası, doğa bilimlerinin kültür değeri, kültür taşrası, kültür örgütlenmesi, günlük yaşam ve benzeri türden bir dizi kültür kuramı konusunu, felsefe yönünden elden geldiğince ayık bilince ulaştırmayı denedim.'[7] *Bu satırlar her şeyi özetleyiveriyor. Onun kendi anlatımıyla, kendine yönelik olarak gerçekleştirdiği düşünce kazısı, onun antropontolojik yaklaşımını, her varolanı insan dolayımına yerleştiriş biçimini gözler önüne seriyor. Felsefi yöneliminde tekil-somut olandan yola çıkan, ancak orada kök salmanın yanı sıra, tümele ulaşma, kavramlaştırma, kavramı söze dökme başarısını gösteren Nermi Uygur, 'Türk Dilinin Felsefesi'ne de 'Kültüraşırı Düşünceler' örgüsü içinde yönelmeyi önceler. 'Dil-Kültür-Eğitim' üçlüsünde kendine yer bulan tüm insan eylem ve ilişkilerini salt tekilciliğe dolanmadan, ben-ben olmayan, ben-başkası, ben-sen bağı, birlikteliği içinde ortaya koyar.*"[8]

Kültür o denli belirleyici bir kavramdır ki onun için, bir sonraki yapıtında da ağırlıklı olarak yerini alır; bu kez, bunalımları aşmanın vazgeçilmez, yaşamsal dayanağı olur: Artık sırada *Bunalımdan Yaşama Kültürü* vardır.

* "Yaşama Yolu Olarak Felsefe", "Felsefe Söyleşileri 20: Yaşama Felsefesi"nde (Düzenleyenler: Kadıköy Belediyesi, İstanbul Marmara Eğitim Vakfı, Maltepe Üniversitesi, TESAK, 07.03.2020) sunulmuştur:

** Prof. Dr. Betül Çotuksöken, Maltepe Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Felsefe Bölümü.

Dipnotlar

1- İnsana ilişkin en ortak fenomen olarak "arada olmak" saptamasıyla "durum", "duruş" kavramları *Betül Çotuksöken*'in kavramsallaştırdığı antropontolojinin (insan-varlıkbilgisinin) temel kavramlarıdır.

2- Nermi Uygur, *Bütün Eserleri-II*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2017, s. 227.

3- Nermi Uygur, *Kültür Kuramı*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1984; İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1996.

4- Nermi Uygur, kitabın başlığına ilişkin şöyle bir açıklama yapıyor: "*Belki de en uygunu bu kitabı: DÜŞÜNCE KAZILARI: FELSEFE AÇISINDAN ÇAĞDAŞ BİR KÜLTÜR KURAMINA DOĞRU adıyla sunmaktı."* (Nermi Uygur, *Bütün Eserleri-II*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2017, s. 233.

5- Betül Çotuksöken, "Önsöz Yerine: Yazarlık Serüveninde 'Fenomenoloji'den 'Çözümleyici Felsefe'ye Nermi Uygur", Nermi Uygur, *Bütün Eserleri-I*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2016, s. 18.

6- Nermi Uygur, *Bütün Eserleri-II*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2017, s. 231.

7- Nermi Uygur, *Bütün Eserleri-II*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2017, s. 232.

8- Betül Çotuksöken, "Önsöz Yerine: Okur-Yazarlık Serüveninde 'Çözümleyici Felsefe'den 'Yaşama Felsefesi'ne Nermi Uygur", Nermi Uygur, *Bütün Eserleri II, 1. Cilt*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2017, ss. 4-6.

Cengiz Gündoğdu'nun *Eleştiri*'leri

Mustafa GÜNAY

Cengiz Gündoğdu'nun *Eleştiri* kitabından söz etmek istiyorum. *Gündoğdu*, neleri eleştiriyor: okurları, yazarları, aydınları, kendini aydın sananları, önyargıları, ideolojik körlükleri, ama en başta da bir okur ve yazar olarak kendini. Kitabın sonunda yer alan kendisiyle kendisinin yaptığı söyleşi, öz-eleştiri ve sorgulamanın çok güzel bir örneğidir. Zaman zaman kendimizle böyle konuşabilmeliyiz.

Gündoğdu'nun üslubunda onun düşünce çizgisini ve içtenliğini görebiliriz. İnsanların sevgi, saygı ve içtenlik temelinde "güzel bir çizgide" buluşabileceğine inanır. Tartışma, sorgulama ve eleştirileri de bu çizgide ilerler. Gerçekçidir, gerçekçiliğin yanındadır ama ütopyası da vardır. Gerçekçi olmak ütopyadan vazgeçmek anlamına gelmez onun için. Bir gün dünyada toplumcu düzenin kurulacağı inancı ve umuduyla mücadelesini sürdürür ve okurunun da aynı çizgide olduğunu düşünür. (s. 17-18) Onun düşüncesinde sistemin sınırlarını aşmaya yönelik ısrarlı ve inatçı bir tavır ve aynı zamanda gerçekçilik adına bir ütopya arayışını sürdürme çabası belirgindir.

"Kapalı bir zihin toplumu" olarak değerlendirdiği Türk insanına ve kültürüne yönelik gözlemleri ve eleştirileri, kitabın odağını oluşturur. Kendisini de eleştirdiği toplumun içinde görür: "*Bütünüyle açık zihinli değilim. Tek farkım şu. Açık zihinli olmaya çalışıyorum. Zihnimin kapalı yerleriyle mücadele ediyorum.*" (s. 23) Bu noktada *Gündoğdu*'nun ele aldığı "mücadele" kavramın çok yönlü ve geniş olduğunu görebiliriz. Toplumcu ve insancı bir yaşam için mücadele, yalnızca sisteme karşı, sistemin çarklarına kapılanlara ve dışsal etkenlere karşı değil, aynı zamanda kişinin kendisine karşı da sürdürülen bir mücadeledir. Bunun devrimci bir zihniyet ve tutum olduğunu söyleyebiliriz. İnsanın kendisini değiştirmeyi bir yana bırakarak yaptığı mücadelenin başarısız ve sonuçsuz kalması söz konusudur.

Gündoğdu'nun mücadelesi ve çabası yanlışları görmeye ve ortadan kaldırmaya yöneliktir. "*Türkiye'de birçok yanlış olduğuna inanıyorum. Birçok şey yanlış başlamış. Yanlış devam ediyor. Birçok şey yanlış kurulmuş. Yanlış üretmeye devam ediyor.*" (s. 25) *Gündoğdu*, yanlış yapmaktan korkmadan yanlışları bulup çıkarmaya çalıştığını, doğruyu bulmak istediğini ve bu bağlamda, hayatı gerçekçi bir şekilde açıkladığı için "maddeci diyalektik yöntem"le yürüdüğünü söyler. (s. 25) Onun bu noktada bir eleştirisi de, sanatta ve felsefede gerçekçiliğin artık modasının geçtiğini düşünenlere yöneliktir. Her çağda insanın hakikati aradığını vurgulayan *Gündoğdu*'ya göre, "*İnsan, hep hakikati arar. İnsan hakikati yöntemle arar.*" (s. 27) İdeolojinin gerçekliği ve hakikati paramparça etmesi konusunda *Gündoğdu* şöyle der: "*İdeolojinin*

etkisiyle insan, gerçekliği değerlendiremiyor. Hakikati göremiyor." (s. 61)

İdeoloji kavramını irdeleyen *Gündoğdu*, sistemin ideolojisine karşı bir ideolojinin de ortaya çıktığını söyler. Ancak bir düşüncenin doğru olması gerçekleşmesi için yeterli olmamaktadır. "*Herhangi bir düşüncenin gerçekleşmesi için "doğru" olması yeterli değil. Hiçbir düşüncenin hiçbir ideolojinin böyle bir gücü yok."* (s. 40) "Doğru", "iyi", "adil" gibi kavramların kendiliğinden bir gücü olmadığını belirten *Gündoğdu*, ideolojinin hayata geçirilmesinin ancak bir sınıf ile mümkün olduğuna dikkat çeker. (s. 42)

İçinde yaşadığı sistemin, insanı, hayatın en küçük noktasında bile kuşattığını belirten *Gündoğdu*, sistemin sürekliliği için kendini meşru, doğru, adil olarak kabul ettirdiğini ve bu işi ideoloji ile yaptığını söyler. İdeoloji her yerde iş başındadır. "*İdeoloji, hayatın içinde dolaşır. Felsefede, tarihte, kültürde, sanatta karşımıza çıkar. Görünmeden. Ya da başka kılıklarda. İdeolojiyi yakalamak gerekiyor.*" (s. 47)

Türkiye'de sanatın gerçekçi olamadığını söyleyen *Gündoğdu*, bu noktada hem İslamcıların hem de Batı ahlakını savunanların gerçekçi eser ortaya koyamadıklarını vurgular. İslam ahlakını savunanlar, hayatı bu ideolojiye göre kesip biçerken, bunların karşısında yer alan ve çöküş sürecine girmiş Batı ahlakını savunanların da bir tür ahlak bildirgesi yazdıklarını söyleyen *Gündoğdu*, Türkiye'de sanatın, büyük ölçüde Platoncu estetiğin etkisinde olduğuna ve sonuçta sanatın gerçekçi olamadığına dikkat çeker. (s. 61)

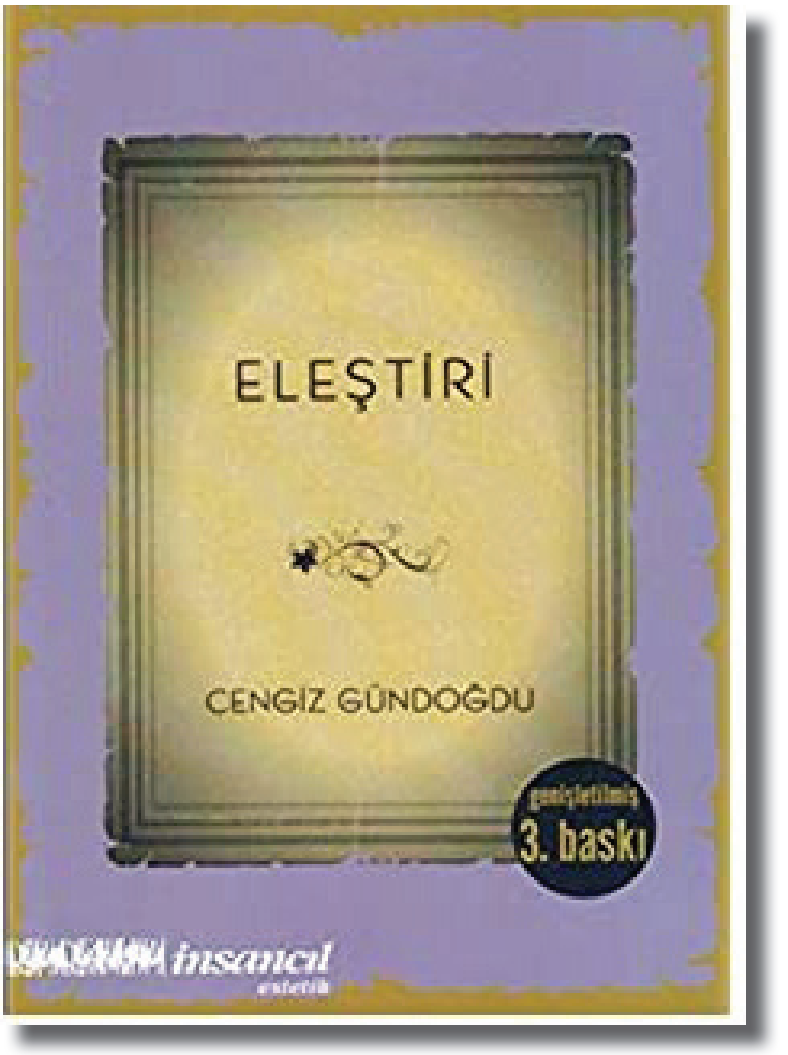

Felsefe alanında eleştirinin eksikliğini vurgulayan *Gündoğdu*, Batılı birçok filozofun eleştirel bir okumadan geçirilmeden ülkemize getirildiğini ve neredeyse bu filozoflara ibadet edildiğini söyler. Adı anılan filozoflar arasında şu isimler yer alır: *Bergson, Freud, Sartre, Camus, Lacan, Saussure, Althusser, Marx* vb. Ayrıca *Kant, Husserl, Heidegger* ve daha birçok filozofun eleştirel okumalarına yeterince girişilmediğini görebiliriz. Akademik alanda çoğu felsefecinin bazı filozofların peşinden gittiğini, düşünce üretmediğini saptamak mümkündür. *Gündoğdu*, tavrını eleştiriden yana koyar. "*Düşünce dünyasında hiç kimseye ibadet edilmez. Düşünce hayatı, eleştiri, karşı eleştiriyle gelişir.*" (s. 68) Burada vurgulamam gereken bir hu-

sus: meslekten felsefeci olmayanların eleştirel tavrı ve anlayışı, daha güçlü biçimde ortaya koyduklarıdır. *Vehbi Hacıkadiroğlu* gibi felsefecileri hatırlamak yerinde olur.

"*Türkiye'de okur yazar takımı, ibadet edilecek birini mutlaka buluyor*" diyen *Gündoğdu*, bu durumun değişmesinin zor olsa da olanaksız olmadığına işaret eder. Özgür düşüncenin önünü açmak için, sistemin ideolojisinin sorgulanması ve çizilmiş sınırların aşılmasına ihtiyaç olduğu görülüyor. *Gündoğdu*'nun yıllar önce yaptığı saptama ve değerlendirmelerinin günümüz için de geçerli olduğu söylenebilir. Günümüzde de başka isimler/akımlar düşünce ve kültür dünyamıza buyur ediliyor, eleştirilmeden, sorgulanmadan: *Zizek, Badiou* vb. isimler son yılların gözde isimleri olarak dikkat çekiyor. Yirmi otuz yıl öncesinde de *Rorty, Feyerabend* gibi düşünürlerin bir moda olarak geldiğini hatırlayabiliriz. O zamanlar post-modernizm rüzgarı esiyordu. Bugünlerde ise post-truth (hakikat sonrası) rüzgarları estirilmeye çalışılıyor. Ne yazık ki akademik dünyada düşünce ve ideoloji işleriyle uğraşanların büyük bölümü eleştirisiz tutum ve anlayışlarıyla, söz konusu rüzgarların esmesine katkıda bulunuyorlar.

Sistemin ideolojisinin özgür düşünceye geçit vermemesi de önemli bir sorundur. Bu bağlamda, sistemin içinde okur yazar takımının "anti-demokratik bir karakter"de yetiştiğini vurgulayan *Gündoğdu*, alınması gereken tavrı şöyle açıklar: "*Bu gerçeği kabul etmeliyiz. Kendimizi aldatmayalım. Gerçeği değiştirmenin ilk şartı, doğru teşhis. Gerçeği, ancak doğru teşhisten sonra değiştirebiliriz."* (s. 69) Bu noktada felsefe tarihine yönelik saptama ve gözlemlerinden de söz eden *Gündoğdu*, bazı filozofların her zaman yaşatılmasına ve hep gündemde tutulmasına karşın bazılarının da olumsuzlanıp unutturulmasına dikkat çeker. Batıdan ve Doğudan verdiği örneklerle düşüncelerini temellendiren *Gündoğdu*, özellikle *Platon*'a ve Platonculuğa işaret eder. (s. 69) Bu noktada onun özellikle eleştirdiği kesim, "yan tutmaz elitist felsefeci"lerdir. Bu tür felsefecilerin çoğunluğu oluşturduğu söylenebilir. Ancak böyle bir felsefe, hayatın akışına karışamadığı için anlamlı ve işlevsel de olamamaktadır. Felsefenin kültürle, toplumla ve tarihle mümkün olabildiğini vurgulayan *Gündoğdu* şöyle der: "*Yan tutmaz, elitist felsefecinin kültürü yok, toplumu yok, tarihi yok… Sistemin içinde, sistemden izinli 'muhalif bir söylemle' kendilerini avutuyorlar*". (s. 69-70)

Gündoğdu, *Platon*'un geçmişten bugüne kadar bütün egemen sınıfların filozofu olmasına karşın *Sokrates*'i "insanın filozofu" olarak değerlendirir. (s. 70) Yine onun yararlandığı ve düşünce kaynağı olarak beslendiği filozoflar arasında *Descartes* ve özellikle *Aristoteles*'e değer verdiğini saptayabiliriz.

Gündoğdu, tarih kavramını ve tarih bilincini irdelerken hem tarihsel olay ve kişilerden hem de felsefe tarihinden örnekler verir. Ona göre, "*tarih, bir anlamda insanın bilincine yol verir. Geleceği, geçmişi aydınlık gösterir. Buna tarih bilinci denir. Tarih bilinci olan bir insan kolay kolay kandırılmaz*." (s. 80) Kapalı zihinler aynı zamanda tarih bilincinden de yoksun demektir. Sistemin ideolojisinin karşı düşünceyi tarihsiz bırakmaya çalıştığına dikkat çeken *Gündoğdu*, bu noktada adil ve insani bir düzen arayışını ve mücadelesini sürdürenlerin tarihe sahip çıkmaları gerektiğini vurgular. "*Çünkü tarihsiz kalanın geçmişi yok. Geçmişi olmayanın bugünü yok. Bugünü olmayanın geleceği yok."* (s. 87) Bu nedenle insanlık ve uygarlık tarihinin yazımını ve yorumunu egemenlerin eline bırakmamak gerekir. Çarpıtılan geçmiş ve tarih, aynı zamanda özgür ve insanca bir geleceğin kaybedilmesine de yol açabilir. Burjuvazinin tarihi insanı uyuşturmak için kullandığına dikkat çeken *Gündoğdu*, bunu, "insana karşı tarih" olarak adlandırır. (s. 98) Irkçı, emperyalist tarih anlayışı karşısında, Avrupa-merkezciliğin eleştirisini de yapa-

rak, Afrika ve Asya uygarlıklarını gündeme getiren *Gündoğdu*, *Lumumba* gibi özgürlükçü-bağımsızlıkçı liderleri de hatırlatır. Bu bağlamda tarihten, hem dünya tarihinden hem de kendi tarihimizden birçok örnek veren *Gündoğdu*, doğru bir tarih anlayışının gerçeği görmede ve geleceği inşa etmede ne kadar gerekli olduğunu da gösterir. Ona göre, maddeci tarih yöntemi temelinde tarihe doğru bakış mümkündür. "*Doğru tarih, insan beynini tortulardan kurtarır. Doğru tarih, insanı bilinçlendirir.*" (s. 104)

Gündoğdu'unun eleştirisinin konuları arasında Batı, Batılılaşma ve Batılı olma da önemli bir yer tutar. Bu bağlamda onun özellikle belli bir kültür-uygarlık anlayışı temelinde Batıyı ele aldığını görürüz. Ona göre Batı uygarlığının temelinin/özünün iyi öğrenilmesi gerekir. Ama bu çaba onun içinde erimek, kaybolmak için değildir. Eşitlikçi bir uygarlık umudunu savunan *Gündoğdu*, bu noktada Batıyı eleştirir. "*Bu umudun yolu Batı uygarlığından geçmez. Batı insanı, temeli eşitliğe dayalı bir uygarlığı kuramaz. Çünkü Batı uygarlığı dediğimiz kapitalist uygarlık, eşitlikçi insana en uzak bir insan tipi oluşturdu."* (s. 123)

Gündoğdu, uygarlığın evrensel, kültürün yerel olduğuna inanmaz ve her uygarlığın kendi kültürünü yarattığını söyler. Bölgesel farklılıklar olsa da bunların abartılmaması gerekir. (s. 135) *Gündoğdu*, insanın tarihine dayanarak, insanın yeni bir uygarlık kuracağını vurgular ve bir uygarlık ütopyasını dile getirir. Ona göre, "*Bu uygarlık, insanın önünde sınırsız ufuklar açacak. Böyle bir uygarlıkta insan, yeteneklerini hem kendi için, hem insan kardeşi için kullanacak. (…) İnsan, özgür bir ortamda ciddi bir şahsiyet olacak*." (s. 154)

Gündoğdu'nun bazı edebiyatçılara ve eserlerine yönelttiği eleştirilerin temelinde de onun insan ve uygarlık anlayışının bulunduğunu söyleyebiliriz. Ona göre, "i*nsan, olup bitmiş bir varlık değil*"dir. (s. 238) "*Avrupa'da doğan kapitalist sistemin yaptığı en büyük kötülük şu. Kapitalist sistem, çıkarını en öne alan, her şey kendi çıkarına göre değerlendiren bir varlık oluşturdu. Buna insan dedi.*" (s. 238) İnsanın değişmez, olmuş bir varlık olarak görülmesi, sistemin ideolojik etkisiyle mümkün olmakta ve bu anlayış felsefeden sanata ve günlük yaşama kadar her alanda mevcut gerçekliğin ve sistemin sürmesine hizmet etmektedir.

Gündoğdu, gerçekçi olduğu için bir ütopyası olduğunu dile getirir. Bu bağlamda ütopya, verili gerçekliği değiştirme ihtiyacı doğurması bakımından vazgeçilmez bir önem taşır. "*Gerçekçilik, var olan gerçeklikle sınırlı değildir ayrıca. Sistem kendi gerçekliğiyle sınırlar insanı. İnsanın hayallerini bile sınırlar. Ben, bu sınırla da mücadele ediyorum.(…) Ben, insanlara tek güneşle yetinmeyin diyorum. Bu gerçeklik değişebilir. Kendi ellerinizle birkaç güneş daha yaratabilirsiniz… İşte benim ütopyamın gerçekliği burda.*" (s. 248)

Gündoğdu, *Eleştiri* kitabında, diğer yapıtlarında da gördüğümüz içtenlikli bakışı, kendine özgü üslubu, akıcı ve anlaşılır dili, insancı ve aydınlanmacı anlayışıyla ortaya koyduğu eleştirilerle, düşünce ve kültür dünyamızda ve hayatımızda eksikliğini her geçen gün daha derinden hissettiğimiz eleştiri kültürüne önemli bir katkı getirmiştir. Böylesi karşı-düşüncelerin, eleştirilerin özgür düşünme ve yaratma yolunda yol açıcı olduğunu söyleyebiliriz. Elbette sistemin çizdiği sınırlar içinde düşünmek ve yaşamak istemiyorsak, gerçekçilik adına ütopyasız kalmayı seçmiyorsak…

* Cengiz Gündoğdu, *Eleştiri*, 3. baskı, İnsancıl Yayınları, İstanbul, 2016.

İnsana Güven Aşılamak

Mehmet ASLAN

Hocam *Cengiz Gündoğdu*'nun, ABC Gazetesi internet sayfasında yayınlanan *"İki Kitap"* başlıklı yazısında, kitabım; *Ödüllü Öykü Kitaplarının Eleştirisi* ile arkadaşımız *Sevim Kahraman*'ın *Eleştirinin Estetiği*'ni tanıttı okurlarına.

Cengiz Hoca'nın yazısını okuyunca, gururlandım… Yazında gerçekçilik savaşımı... Hoca'mızın açtığı yolu, biz öğrencileri genişletiyor, dallandırıyorduk. Biz Hoca'mıza güveniyor, Hoca'mız bize bizden daha çok güveniyordu.

Doğrusu, bu yazıyı sadece bunu belirtmek için yazmadım... Başka bir nedeni var, bu yazıyı yazmamın.

Cengiz Hoca, yazısında, *"iki kitabın ortak noktası"* olarak, *"insana güven aşılaması"*-nı görmüş. Devamında; *"bu iki kitap insandan güven alıyor, insana güven aşılıyor."* diye yazmış.

Yazımda, bu saptamanın doğruluğunu, iki örnekle göstermeye çalışacağım.

İlk örnek, yazar *Özlem Keskin*'den.

Özlem Hanım, kitabımı okumuş... Okur okumaz, bir iletiyle ulaştı bana. Şöyle diyor

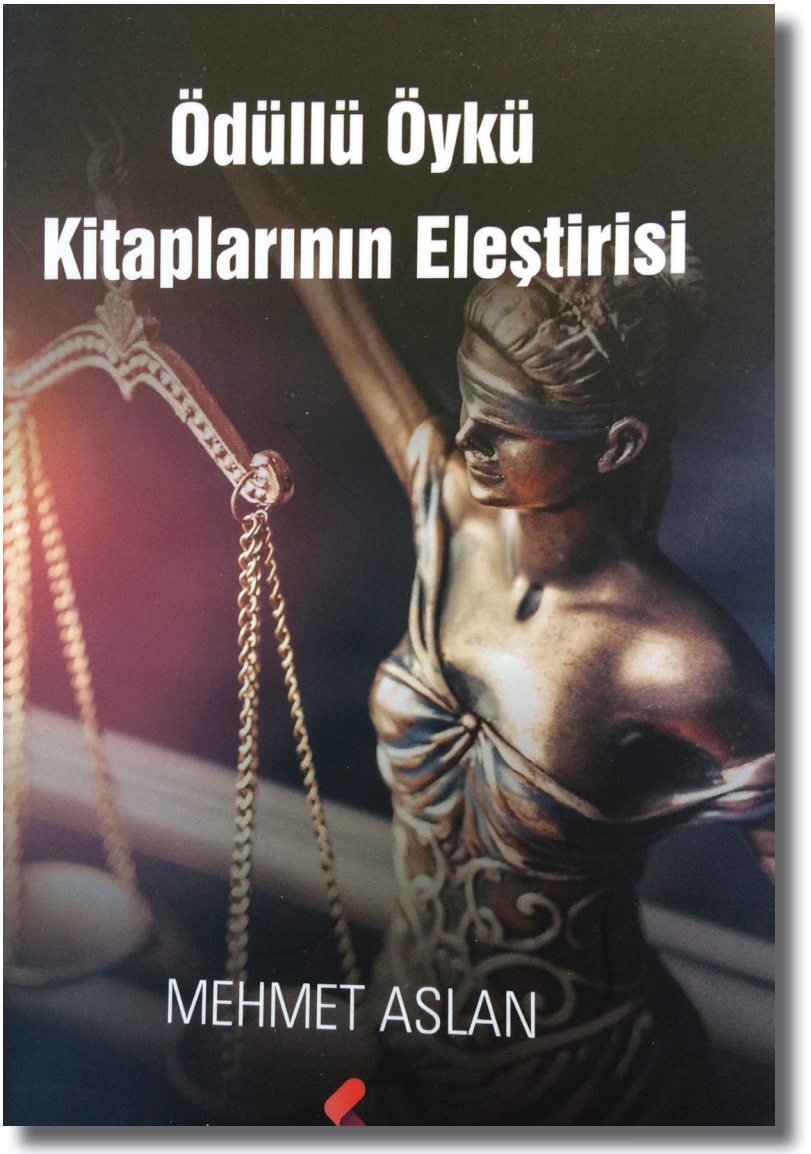

iletisinde: *"Merhabalar. Ödüllü Öykü Kitaplarının Eleştirisi'ni az önce bitirdim. Bitirir bitirmez size teşekkür etmek istedim. Harika bir çalışma olmuş. Çift koldan işlevsel. Öykü olmayanın eleştirisinin yanında öykü nasıl olmalının cevabı da verilmiş. Ayrıca alışılmış eleştiri dilinin kalıplarını yıkmış samimi eleştiri dilinizi de çok sevdim. Lafı dolaştırmadan söyleyivermeleriniz çok samimi. Eleştirdiğiniz öykü kitaplarının çoğunu ödül almalarından kaynaklı merak edip okumuştum ben de. Çok yüklenmiştim kendime anlayamadığım, hatırlayamadığım, çıkarımda bulunamadığım, ödüle yakıştıramadığım için. Eksiklenmiştim ödül veren jürinin karşısında ezilerek. Taşları yerine oturttum, rahat bir nefes aldım kitabınızı okuyunca. Ne güzel, kral çıplak, demişsiniz kitabınızda. Aptal olmamak için kralın çıplaklığını gizleyenlere de alkışlayanlara da haddini bildirmişsiniz. Emeğinize, yüreğinize sağlık. Çok beğendim, çok faydalandım. Çok teşekkür ediyorum. Sevgiyle..."*

Benzer bir ileti, yazar *Sevin Sezgin*'den.

"(…) Son bir iki yıldır öykü üzerinde çok düşünüyorum. Özellikle ödül almış yazarların öykü kitaplarını merak ederek alıp okuyorum. Örneğin Ahmet Büke. Yere göğe sığdırılamıyor. Semih Gümüş'ün bir romanını okudum. Hayal kırıklığı yaşadım. Post modern edebiyatı hiç sevemedim. Anlayamadığım için kendimden kuşku duydum. Öykü gönderdiğim bir kaç yarışmada dereceye giren öyküleri görünce şaşırdım. Sonra öykü ustalarını düşündüm. Onların duygulu, güzel öykülerini. Verdiğiniz örnek sözcükler şaşırtıcı. Artık kendimden kuşku duymayacağım. Bildiğim yolda gideceğim. Dilimin de onlardan güzel olduğuna inancım tam. (…)"

Her iki iletide, ortak olan iki vurgu var. Biri, ödüllerle öne çıkartılan yazarlar ile bu yazarların yapıtları karşısında, okurun kendinden kuşku duyması, kendini yetersiz, ezik hissetmesi… İkinci ortak vurgu, ödüllü kitapların sorunlu, eksikli, niteliksiz yapıtlar olduğunu görmekle birlikte, kuşkunun, kendini yetersiz görmenin, ezikliğin ortadan kalkması; yerine, özgüven duygusunun yeşermesidir.

Her iki ileti de *Cengiz Hoca*'nın saptamasını somutluyor... Bu saptamanın okurda bir karşılığının olduğunu gösteriyor.

Şu kesin… Star Sistemi'nde ödül kurumu, yazarı da, okuru da olumsuz etkiliyor. Özgüvenlerini zedeliyor.

Gerçekçilik savaşımı veren bizler, yazdıklarımızla, gerek yazarlarda, gerekse okurlarda yaratılan bu ezikliği yok etmek, yerine güven duygusunu yeşertmek zorundayız. İnsanın tarihsel gelişimi, bu gücü fazlasıyla bize vermektedir.

Dışarısı Gürül Gürül

Şiirevi

Yorgun taşlara doğru koşturan yağmurlar
Uzun bir geceden sonra
Tökezleyip düşecekler düzlüklerin ovasına,

Keskin bir ot kokusuna dayayıp burnunu
Derin derin yamaçları koklayan pencere
Neyi varsa söyleyecek dün geceden sonra
Alevden ve közlerden gözünü alıp
Söze umut katacak,

Titreyen gölgelerin sarı ışıklarına tutunan sesler
Kanatlanıp havalanacak
Çığlığından bir gökyüzü yaratıp bulutlara dokunacak
Eşiğimdeki adımlarıyla,
Dal uçlarında büyüyen günün çıplak sayfası
Yazsan bozuk bir dil sürçmesi
Gelecek yılların yazları,

Kabaran toprağa tutunan kökleriyle
Bir cana, bir çiçeğe seslenecek
Rüzgârlarıyla ak köpükler içinde badem ağaçları
Savrula savrula gün
Büyür içindeki canla,

Değişiyor bak dalın kıpırtısı
Taşın yuvasındaki sıcak toprak
Elinin dokunduğu yerden geçiyor uzaklara giden karınca
Kelebeğin kanadındaki kıpırtı, arılara çayırları sor
Sürüyor kıvılcımıma demirini,
Örsüme gün doğuyor,
Emeğimin kapısında yoksul kalan sen misin?

Acılı yüreğin örsünde dövülen demire
Kızıl alevler gelinciklerle
Dışarıdakilere gürül gürül ilkyazın geldiğini söylüyor.

Asım ÖZTÜRK

Hep Yolda

Berrin TAŞ

16 Nisan 2020

İyi çocuklar paketi…

Bugünkü *Cumhuriyet*'te okudum. *Barış Terkoğlu* yargı paketine "*İyi çocuklar paketi*" diyor. "*Ne zaman yargı paketi, af, düzenleme deseler gözümün önünden film gibi geçer. OdaTV davasında yargılanırken, sonradan kendileri sanık olan hâkimlerin yüzüne şöyle bağırmıştım: 'Kafamı kaldırıyorum. 14 yaşında zavallı bir kıza tecavüz edenler konvoyla hapishaneden çıkıp kutlama yapıyorlar. Ben hapishaneden izliyorum. Yazıklar olsun! / Konca Kuriş*'in *nasıl işkenceyle öldürüldüğünü gördünüz mü? Onu katleden Hizbullahçılar halay çekerek çıktılar. Ben hapishaneden izledim. Yazıklar olsun! / 7 tane genci önce telle boğan, ardından kurşunlayanlar, öldürdükleri adam başına bir buçuk sene yatıp çıktılar. Ben hapishaneden izledim. Yazıklar olsun!'* (…) *bu durumu açıklamaya çalışıyorum. Aklıma* '*biz sizlerin iyi çocuklarınız değiliz' cümlesinden başkası gelmiyor. / Paket, paket dedikleri genelde budur.*"

Genç kızlara tecavüz edenlerin alkışlandığı bir ülke burası. Tecavüz edenlerin konvoyla karşılanıp kutlama yapılması bir zihniyet göstergesi. Bu, tecavüzü onaylayan, tecavüzü doğallaştıran bir bakışın uzantısı. Zihniyet değişimi çok zor. Yasalar da bu değişimi desteklemiyor belli ki.

Barış Terkoğlu

Konca Kuriş'i arasıra anımsarım. İslamcı feminist diye bilinen *Konca Kuriş* günümüz iktidarınca neden hiç gündeme getirilmez hiç anlamadım. Türban takmak için kavga veren kadınlar neden *Konca Kuriş*'i gündeme getirmiyorlar. Anlamadım. Zihniyet değişikliği bedel ödetiyor insana. Kadınlar kendi deneyleriyle bu bedeli biliyor olmalılar. Etrafın akbabalarla çevriliyken mücadele etmek kolay olmasa gerek. Bir kadını katledenlerin halay çekerek hapisaneden çıktığı bilgisi kadınları ürpertir. Korkutur. Bu zihniyetin neler yapabileceğini öğrenmiştir. Kadın ülkemizde kendini korunaksız duyar. Ülkemiz gerçekleri konvoyla hapisaneden çıkıp kutlama yapanların, katillerin halay çekerek hapisaneden çıkanların davranışlarıyla uyumludur. Bu zihniyeti besleyenler cehaletin kör gücüne güveniyor olmalılar.

Barış Terkoğlu "*Serbest bırakılan 18 yaş altı çocukların yüzde 70'inin bir yıl içinde 18-20 yaş aralığındakilerin iki yıl içinde cezaevine geri dönüşünün nedenini sorgulamayan sistem, böyle de devam edecek gibi. Haliyle biz de paketler için kavga etmeye devam edeceğiz. Yanlış anlamayın. İtirazım affa değil (…) İtirazım kendine iyi çocuk seçen iradeye*" diyor.

Yargı paketinden yazarlar, gazeteciler çıkmadı. Onlara bedel ödetiliyor.

17 Nisan 2020

Cengiz Bektaş

Bu sabah şair *Günova Sepin* bir şiir göndermiş. *Cengiz Bektaş*'a yazılmış bir şiir. *Cengiz Bektaş*'ı mimarlığıyla şairliğini bütünlük içinde dile getirmiş. Bayıldım şiire. "*Kemerlerle uyakları / Taşlarla sözcükleri / Karıştırırdı*" demiş şair.

19 Nisan 2020

Sokağa çıkma yasağı…

Havalar ısınmaya başladı. Evdeyiz. Yasak olmasa da evden çıkmayacaktım. Koronavirüs çok hızlı bulaşıyor. Bilmiyorum bu süreç ne kadar uzayacak. Halkımız kalabalık dolaşmayı seviyor. Bu da koronayla mücadelenin kolay olmayacağını gösteriyor. Yalnızca hafta sonu olmasa. Hiç değilse 3 haftalık sokağa çıkma yasağı olsa virüsle daha kolay mücadele edilebilirdi.

Erdal Atabek yazmış "*Kalıcı değişim demektir mutasyon. / Canlının DNA'sında bir değişim olur, bu da sonraki kuşaklara geçerek kalıcı bir fark yaratır. / Virüsler bu işin ustasıdır. Birinin ne olduğunu anlayıncaya kadar o mutasyon geçirir, başka bir tür oluverir. / Şimdi bu koronavirüsten de bu mutasyonu bekliyoruz. / Gelip de bulaştığı insanı öldürmeyecek, onunla zarar vermeden yaşayacak bir türün mutasyonu olacaktır. / O zamana kadar hayatta kalmayı başaranlar da kurtulmuş olacak. / İşte bulaşmayı durdurmanın çok önemli bir yararı da bu. Bu, biyolojik mutasyon. Bir de kültürel mutasyon var. / Kültürel mutasyon düşüncelerin, duyguların, tutum ve davranışların değişmesi. / İnsanlık işte bu kültürel mutasyon ile gelişmiş Rönesans ve Aydınlanma'yı yaşamın ekseni yapabilmiştir. / Bu kültürel mutasyonu başaramayan toplumlar kendi kapalı yapılarının içinde, dünyayı anlamadan yaşamlarıyla boğuşup dururlar. / Şimdi bu virüs, dünyayı değiştirirken bir kültürel mutasyona da neden olacak mı acaba?*"

Erdal Atabek'in sorusu önemli. Koronavirüs sonrası artık dünyanın eskisi gibi olmayacağını söylüyorlar sık sık. Bundan kasıt ekonomik darboğaz ise tamam. Orda anlaştık. İnsani bir değişim kolayca gerçekleşmiyor. Öncelikle bu dünyada kendi bireysel

bencilliğinde yaşayamayacağını anlamalı bu dünyanın insanı. Politikacılar basit politik çıkarları için insanı kullanmayı bırakmalı. Dünya ekonomisini yönetenler bu dünyada aç açık insan kalmaması ölçütünü benimsemeli .Yoksulluğun doğuştan "*kader*" olduğu yalanını söylememeli. Kültürel mutasyon, virüsün mutasyonundan daha zor. Bilgi, birikim, öngörü gerekiyor. Bir de bu dünyanın bizim kişisel çıkarlarımıza bağlı olamayacağı gerçeğinin bilincinde olabilmek. Ne zor şey. Zor olmasaydı "*açım*" diyen vatandaşına "*geber*" diyen birini duymayacaktık. Sağlık çalışanları kendilerini koruyamadıkları için bize yük oldular diyen bir vali kültürel mutasyonun hangi aşamasındadır.

Yararlanılan kaynak: Cumhuriyet gazetesi, 13 Nisan Pazartesi, Erdal Atabek.

21 Nisan 2020

Ahmet Haşim'im mektupları…

Emin Çölaşan 17 Nisan tarihli *Sözcü*'de yazmış. *Ahmet Haşim*'in dedesine yazdığı mektuplardan örneklemiş. Dedesi *Refik Şevket İnce*'yle *Ahmet Haşim*'in dostluğunun kökenini bilmiyor. Mektuplar Kurtuluş Savaşı'nın ne koşullarda kazanıldığını bir şairin tanıklığıyla somutluyor. 1917 yılında yazılmış bir mektup yoksulluğun somut bir görünümünü çiziyor.

"*Sevgili Refik, yirmi gün süren ve nice bağ, bahçe sefalarına rağmen ruhumda hiçbir hakiki lezzetin hatırasını bırakmayan bu devrenin sonunda bu ikinci mektubu gene Niğde'den yazıyorum. / En zenginlerin evinde geçirilen bir gecenin sabahında, nefis bir yemek diye sofraya getirilen suyla pişmiş uğursuz bir fasulyenin bağırsaklarda sebep olduğu gazlar ve ıstıraplar ile uyanılıp da anlaşıldığı zaman bu akılsız kardeşlerin (Anadolu insanının) amaçsız hayatına, boşa giden üstün gayretle çalışmalarına karşı derin bir üzüntü duymamak mümkün değildir.*"

En zenginin evinde yediği kuru fasulye *Ahmet Haşim*'in bağırsaklarına dokunmuş. Anadolu insanının çalışmasının karşılığını alamadığını görüyor. Amaçsız hayatına, boşa giden çalışmalarına üzülüyor. Ankara'da Almanya imparatorunun gönderdiği bir tıp heyeti ile görüşmüş. Anadolu hastalıklarını incelemek üzere gönderilmiş bu heyetin vardığı sonuç "*Anadolu Türklerinin karınları kurtlarla yüklü ve kanları bu kurtların salgıladığı parazitlerle dolu bulunuyor. / Cinsi (insanlığı) yakın bir yok olmayla tehdit eden bu halin sebebi neymiş bilir misin?/ Beslenme eksikliği. / İstisnasız ulaşım araçları kağnıdır. (…) bu alet hiç şüphe yok ki taş devri keşfi ve aletlerindendir.*"

Ahmet Haşim kağnıyı bir canavara benzetiyor. "*Uzaktan görüldüğü zaman bir arabadan çok büyük ve korkunç bir karafatma hissini verir.*"

Anadolu insanının tezekle ilişkisini öyle ayrıntılı anlatıyor ki *Ahmet Haşim*. Bir şairin dikkatinden kaçmayan ayrıntılar etkileyici bir biçimde canlanıyor. "*Anadolulların becerikliliği ancak öküz tezeğini kullanmakta ve onları kullanılmaya uygun bir hale sokmak için buldukları çarelerin çeşitliliğinde görülür. / Tezeğin bu adamlar nezdindeki kıymeti hayret vericidir. Sürüler meraya çıkarken veyahut akşam şehre girerken kadın ve çocuk, gözleri nurlu bir noktaya yoğunlaşmış gibi, öküz k.çlarından bir saniye dikkatlerini ayırmayarak ve yüzlerce rakipten geri kalmak korkusuyla seri adımlarla koşarak, öküz g. tünden düşen en ufak b.k parçasını toplamak üzere dirseklerine kadar bulaşık elleri ve hırstan gözbebekleri fırlamış gözleriyle yere kapanırlar.*"

Tezekle ilgili bölümü okurken ben de çocukluğuma gittim. Yoksul komşu kadınları duvara tezek yapıştırırken görmüştüm.

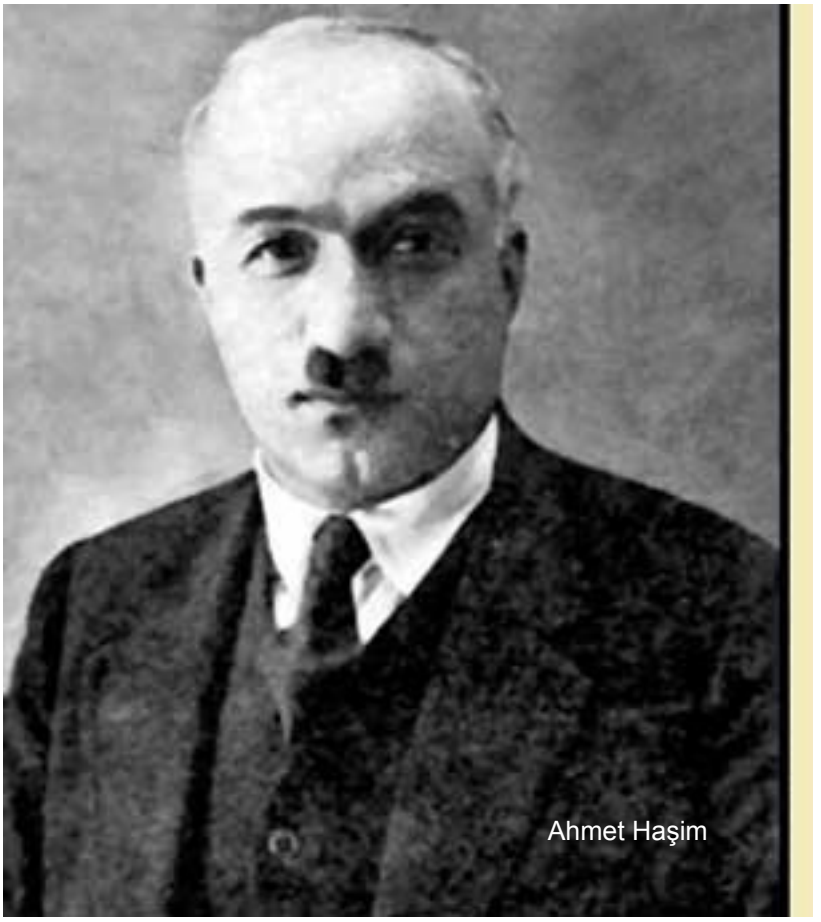
Ahmet Haşim

Kayseri'de dedemi ve anneannemi görmeye gittiğimizde. Her sabah camdan izlerdim. İneklerin ardından yürüyen kadınların hızla önlerine doldurdukları b.kları ne yaptıklarını merak ederdim önce. Sonra biraz daha büyüdüm. Duvara tezek yapıştıranları gördüm. Onlara sorular sordum. Kışın yakacak olarak kullandıklarını öğrenmiştim. Üstün batar gadam sen uzak dur demişti komşu teyze. Bir yazı çocukluğuma götürdü.

"*Anadolu'nun duvarları bu öküz pisliklerivle sıvalıdır. Bütün hayvanlarda o koku solunur. / Yemekleri, sütleri, ekmekleri hep tezek dumanının kokusuyla ele alınmaz bir hâldedir… / Evlerine gelince, onlar da öyle. Duvarlar yontulmamış alelâde taşların, çalı çırpının, leylek yuvasında olduğu gibi gelişigüzel dizilmesinden oluşmuştur. Baca nedir, bilir misin? Dibi kırık bir testi… / Anadolu, tamamen temizlikten mahrumdur. Sakallı Celâl'in dediği gibi en nefis icatları olan yoğurt bile pislik mahsulünden başka bir şey değildir… / Anadolu, hemen bir uçtan bir uca frengilidir. (pislikten geçen bulaşıcı cinsel hastalık.) Anadolulların güzelliği de bozulmuştur*."

Ahmet Haşim bir başka mektubunda Ankara'yı anlatıyor arkadaşına. "*Hayal edilecek bir cehennem için bu şehirden daha uygun bir örnek bilmiyorum. Yalçın kayalar üzerine dağılmış bu fare rengindeki harabe içinde ruhun ve asabın bütün işkencelerini tattım…*"

Mektuplar 1917'de yazılmış. Cumhuriyet'in ne bedeller ödenerek kurulduğunu, yoksunluklar, yoksulluklar içinde bir ülkenin yeniden yaratıldığını anlatır bu tür tanıklıklar. Hele de bir şairin gözleyen tanıklığına konuk olmak ne güzel. Doğrusu bu mektupların kitaplaşmasını isterim. Yayınlandıysa da okumak isterim.

Benim Fırtınam

sesinde kuşlar yok artık
güneşi çekilmiş gökler kadar
soğuk ve uzaksın
çin'desin belki
belki afrika'dasın
tatmadığın yemekler
yürümediğin sokaklar
hiç koklamadığın kadınlardasın
belki yaşlı bir yengeçsin kayalıkta
suya dala çıka
bata çıka hayata
yol almadasın

mutlaka bir kuytudasın
savaştan, kavgadan, yangından uzak
çünkü sen
dünya derdine kapalı bencil bir kapı
sana biraz ekmek, biraz su
sana durmadan yalan
beyaz yalan, pembe yalan
dünya sana pili bitmeyen müzik kutusu
arada alkol ve tütün süslü bir gece
ne güzel değil mi bu şiir böyle (!)
sen hayalden sahte, sahteden hayal
bu benim fırtınam
önümden çekil
kendi kuytunda kal

yoktun
yürüyordum
bilerek yakılmış ormanlar gibi tüte tüte
ellerimde kızımın saçları upuzun
saçları sapsarı, saçları kanlı
ne kanı!
dört yaşında çocuğun saçında kiraz olur
belki vişne, ya da toka yerine papatya tacı

yoktun
kızımın gözleri dağlardan tepelerden
yuvarlanarak gelen yeşil bir seldi
dolmuştu minik çukurlarına
bakmıyor, adeta sövüyordu bana
koruyamadım onu, yoktun
tek tek öperek kirpiklerini, uyuttum ölü kızımı
hemen uyur ölü bebekler, ninni istemezler
kimin bu kız tanrım, senin mi, benim mi
avrupa'nın mı, afrika'nın mı, çin'in mi
anası değil miydim ben bu dünyanın
yüzüme bile bakmıyor ay

bu benim fırtınam
önümden çekil
kendi kuytunda kal

Özge SÖNMEZ

İnsancıl'a Parrhesia ve Parrhesiastes Açısıyla Bir Bakış

Mürüvet YILMAZ

İnsancıl dergi ve atölyesi otuz yaşında. Otuz yıllık bir kavga. Mücadele. Beni parrhesia açısından bu kavgayı, *İnsancıl*'ı değerlendirmeye iten bu toprakların geçmişi. Ve bu günkü hali. Antik döneme baktığımızda Sinop'tan, Samsat'a (Adıyaman), Efes'ten Rıha'ya (Urfa) her kentinde filozof çıkan, felsefe yapılan bu topraklarda, bugün yok denecek kadar az, eğitim kurumlarından, günlük yaşamdan çok uzakta. Olaylar olgular fıtratla, kaderle açıklanıyor. Bu ise *Aristoteles*'in *Metafizik* kitabının ilk bölümünde dediği gibi "İnsan doğası gereği bilmek ister'' eylemi içinde olma haline ters bir durum. O zaman şu soruyu sormak gerekiyor. *Diyojen*'i, *Sokrates*'i, *Luikyanus*'u çıkaran bu topraklarda hakikat arayışının önü ne zaman nasıl kesildi? Felsefe kitapları okullarının kütüphanelerinde kapağı açılmadan neden eskidi. En önemlisi doğası gereği bilmek isteyen insan ne oldu da itaatkar oldu. Güçlünün, iktidarın söylediğine itaat ederek kendi özgürlüğünden vaz geçti. Sorgulama yerine rıza gösterir oldu.

Bu olguda dinin, kul olmayı esas alan bir imparatorluk geleneğinin, iktidarı korumak için sorgulama prarksisini bastıran anlayışların, tek din, tek dil, tek bayrak anlatışların, üretim ilişkilerinin etkisi var. Yakın zamanda 11 Ocak 2016 tarihinde bilimin, özgür düşüncenin üretilmesi gereken üniversitelerden sadece "bu suça ortak olmayacağız'' dedikleri için, barış bildirgesine imza attan akademisyenler akademiden atıldılar, soruşturma geçirdiler, tutuklandılar. Çoğu başka ülkelere gitmek zorunda kaldı. Gerçekleri yazan gazeteciler cezaevlerinde. Böyle puslu ortamlarda soru sorma ve düşünme becerisini geliştirmek, insana yanılsamalarını göstermek ve hakikati söyleme yolculuğuna çıkmak kıymetlidir. *İnsancıl* otuz yıldır, böyle bir yolculuğu, hakikati söyleme yolculuğunu sürdürüyor. Felsefe, şiir, öykü, tiyatro alanında yaptığı çalışmalar, yaşamda, var oluş biçimi parrhesia olarak değerlendirilebilir.

*İnsancıl'*ın hakikati söyleme praksisine geçmeden, parrhesia kavramının anlamları ve kullanış biçimlerine kısaca bakalım. *Doğruyu Söylemek*"[1] yani parrhesia yapmak deyince durup düşünmek gerek. Hele *Foucault'*un parrhesia yapma ölçülerine göre düşünmek gerekirse bir kez değil, binlerce kez düşünmek bir zorunluluk. Günümüzde sadece kalabalıkların söylemlerini, anket sonuçlarını hakikat kabul edip bir fotokopi makinası gibi bu söylemleri çoğaltıp, hakikati söylüyorum, söyleyeceğim diyenler var. Bunların sayıları hiç de azımsanmayacak kadar çok olabilir. İşte böyle anlarda karşınıza kitabın içinden şu tümce, "doğruyu hakikati söylerim demenin dudakta kalmaması gerektiği, yaşama geçmesi, yaşamda damıtılmasının gerektiği" kalkar gelir. İnsanın yüzüne çarpar. İnce delikli elek ya da aşılması gereken kapılar gibi geçilmesi gereken koşulları insanın önüne koyar. Koşullar dendikte;

İlkin hakikati bilmek, doğruyu bilmek ve bunu başkalarına aktarmak için gerekli ahla-

Michel Foucault

ki niteliklerin olması gerekir. İkincisi hakikat söylemenin risk olduğu durumlarda söylenmesi yani tehlikeyi, ölümü göze almak gerekir. Burada *Foucault* bir parantez açar. Kralların, tiranların parrhesia kullanmadıklarını, kullanamayacaklarını zaten otorite olduklarını dolayısıyla da risk almadıklarını söyler. Yani parrhesia yapacak olan kişinin otorite ile eşit konumda olmaması gerekmektedir. Üçüncü nitelik ise parrhesianın ödev olması.

Dolayısıyla parrhesia, konuşmacının dürüstlük yoluyla hakikatle belli bir ilişki kurduğu, tehlike yoluyla kendi yaşamıyla belli bir ilişki kurduğu, eleştiri yoluyla kendisi ya da öteki insanlarla belli bir ilişki kurduğu (özeleştiri eleştiri ya da öteki insanların eleştirisi) özgürlük ve ödev yoluyla ahlaki kuralla özgül bir ilişki kurduğu bir sözel etkinlik türüdür. Parrhesia, konuşmacının hakikatle olan kişisel ilişkisini ifade ettiği, hakikati anlatma eylemini başka insanlara (ve aynı zamanda kendisine) yardım edip onların durumunu düzeltme amacını taşıyan bir ödev gibi gördüğü ve bu nedenle yaşamını tehlikeye attığı bir sözel etkinliktir. Parrhesia da konuşmacı özgürlüğünü kullanır ve kandırma yerine dürüstlüğü, sahtelik ya da sessizlik yerine ölümü, yaltaklanma yerine eleştiriyi, kendi çıkarını koruma ve ahlaki kayıtsızlık yerine ahlaki ödevi tercih eder.[1]

Zamanla değişen üretim ilişkileri ve siyasal yapılanmalarla birlikte parrhesianın anlamı da değişir. Hakikati söylemek için başka ölçüler eklenir. Parrhesia yapacak kişinin bilgili yani metaistas olma özelliği gerekir. Böylece ağzının kapısı olmama durumunun yaratacağı kavramsal karmaşanın önüne geçilmeye çalışılır. Parrhesia ve parrhesiastes da söz ile yaşamın uyumu aranır. Ki *Foucault* bunu *Platon*'un *Lakhes* diyaloğunda *Sokrates*'in "basanos'' yani "denek taşı" rolü ile gösterir. Basanos yani denektaşıyla ilişkiye geçen ve denenen kişinin bios ile logos (yaşam ile söz) arasındaki ilişkisinin birbirine uygunluğu eleğe tutulur. Parrhesia yalnızca kişinin düşüncelerini değiştirmek değil, yaşam biçimini, kendisi ve başkalarıyla kurduğu ilişkiyi değiştirmesi anlamına gelir. Bu Yunan-Roma kültüründe yeni parrhesianın doğuşu ve gelişimi anlamına gelmektedir. Bu yeni parrhesia felsefedir.

1- Filozoflar tarafından uygulanacaktır. Filozof dünya, doğa vb hakkında kimi hakikatleri keşfetmek ve öğretmek zorunda olduğu ölçüde, epistemik bir rolü olacaktır.

2- Siteye, yasalara siyasi kurumlara vb dair bir duruşu olmak ilaveten siyasi bir rolü gerektirir.

3- Parrhesia etkinliği ayrıca hakikatle insanın yaşam tarzı arasındaki ya da hakikatle kendilik etiği ve estetiği arasındaki ilişkinin doğasını geliştirmeyi çalışır.[2]

Felsefi etkinlik anlamında ortaya çıktığı anlamıyla parrhesia öncelikli olarak bir kavram ya da kişinin hakikati bilebilmek için kendine dair hakikati bilmesi gerektiği döngüsü ortaya çıkar.

İnsancıl' a geldikte…

Otuz yıllık bir varoluşun, yolculuğun gerekçesini *İnsancıl* dergisinin ilk sayısında *Cengiz Gündoğdu* şöyle açıklamaktadır: "*İnsancıl sanatta, insani-gerçekçi çizginin dergisi. Yoğun bir iletişim baskısıyla bu çizgi gözden düşürülmek isteniyor. Türkiye'de gerçekçilikten kaçış yaşanıyor. Gerçekçiler, en azından "çağdışı kalmış sekter" suçlamasıyla susturulmak isteniyor. Şimdi şu bilinmeli. Her şeyi ters yüz gösteren bu propagandaya direnecek tinsel gücümüz var. Kaliteli eser temel hakikatleri anlatır. Özne nesne ilişkisinde yaratılan güzel "saf" değildir. "Saf sanat" yoktur. Sanatta kaliteye bu açıdan bakacağız. Hakikati örten, insani olmayan "süslü sanatın kalitesi" gözlerimizi kamaştırmayacak. Bu konuda hangi noktalardan hareket edileceğini ise;*

Edebiyat bir takım insanların yazdığı… bir takım insanların okuduğu soyut bir boşalım kanalı değildir. Edebiyat, insani bir yaratıcılıktır. Bu yaratıcılık eserlerde somutlanır. Somut ürün yaratıcısı istese de istemese de işlevseldir.

İnsancıl, bu işlevin estetik bilinci açıcı, geliştirici olmasını istiyor. Hiçbir şey kendiliğinden olmaz. Bir sanatın toplumsallaşması için sağlıklı yöntemi bulursak sanatın iç sorunları çözülecek. Böylece sanat, toplumun kılcal damarlarına kadar girecek.

Sanatta yaratıcılık bilimsel açıdan çözümlenmiş değil. Yine de sanatçılığın doğuştan verilmiş bir tanrı vergisi olduğuna inanmıyoruz. Çok yönlü olasılıklar hesaba katılarak yumuşak düşünülürse bir yetenekten söz edilebilir. Ama sanatçı olmak için yetenek yeterli değildir. Ressam, müzisyen, şair, romancı… n'olusak olalım, ciddi, disiplinli bir çalışma şart sanat için.

Arka cebinden çıkardığı buruşuk kağıda, meyhanelerin yağlı masalarda "ilham"la şiir döktürenlerin "sanatçılığı" ancak bizim gibi toplumlarda geçerlidir. Ama bu İnsancıl için geçerli değil. Sanatçı hiçbir zaman usta olamaz, olmamalı. "Kıdemlilerin" her yazdığının alışılmış bilinç kanallarında "hayranlıkla" karşılandığını biliyoruz. Ama İnsancıl hiçbir "kıdemlinin" "hayranı" değildir… İşte bütün bunlardan dolayı, İnsancıl, edebiyat dünyasına görmek isteyen genç insanın yanında olacak. Şunu da söyleyeyim "Usta" "baş yapıt" gibi yıldırıcı estetik baskılara karşıyız.

Verilere olduğu gibi inanamayan, eleştiren, sorgulayan bir insan düşünüyoruz. Bu nedenle felsefeye önem vereceğiz. İnsancıl okurunun en azından felsefeyle ilgilenmesini istiyoruz. Son birkaç yılda bir çok felsefe eseri çevrildi ya da yazıldı. Bu eserleri okurlarımıza duyuracağız. Bu eserlerle ilgili ciddi samimi tartışmalar istiyoruz. Felsefe çalışmayan bir okur eksik bir okurdu. Türkiye'de aynı dille, aynı bakış açısıyla, meta estetiğine uygun eserlerle okurun estetik bilinci bir hayli dumura uğratıldı. Bu okurla ciddi bir şekilde hesaplaşacağız. Estetik bilinci gelişmiş… hayatın içinde yaşayan… karşı cinsle şarap içmesini bilen... klasik müzik seven... parası yoksa sevgilisiyle karlı dağlara tırmanan…. aşka körlük diye bakmayan... aşkı anarşizmle özdeşleştirmeyen… sanatı hayatın önemli bir parçası gören… değişime hazır… modaya boyun eğmeyen… insani ideallere inanmış… direngen okur istiyoruz..."[3]

Bu yazıda hakikati söyleme biosla yaşam arasında bir uyumun olması dolayısıyla değişim dert edinilmekte. Yaşamı değiştirmek… *İnsancıl*'ın tüm sayılarında felsefe, öykü, şiir, eleştiri görmek mümkün. *İnsancıl* yazarlarının kitaplarına baktığımızda;

Berrin Taş, *İnsanın Ayak Sesleri* adlı kitabında "Sivas Katliamının Ardından Konuşanlara" adlı şiirinde;

Nedir insan
Kemik ve et sürüsü
Konuşan ağızların yankılanan sessizliği
Neden sormuyorsunuz kendinize
İnsan barındırmayan söz kime gerekir
Gideceğim başka bir dünya yok
İki temmuz yıl bindokuzyüzdoksanüç
……..
Söyleyecek bir şeyleri var hepsinin
Ve en doğrusunu bildiklerine inanıyorlar
Konuşuyorlar elele tutuşmadan
O halde söyleyecek ne kaldı ölüler üstüne
Söz bitti ölüler ağlamaz sözün bittiği yerde başlar şiirim. /1 Ağustos 93[4]

Şair *Berrin Taş* insanların gerçeği söylemek ve duruş almaları gerektiği anda risk almayıp suskun kalmalarını eleştiriyor. Başka zamanlarda bir tehlike olmadığında ağzının kapısı açık olanları eleştiriyor. Sözün insanı gerçeği barındırmadığında bir anlamı olmayacağını söylerken, hakikati söyleme görevini şiiire veriyor.

Berrin Taş başka bir şiirde "Meşaleyi geleceğe taşıyan kadın'' şiirinde erkek egemen sistemin değer yargılarını, kadına dayatılan ev, eş, anne rollerini, bu roller içinde kaybolan kadınının bu koşulları sorgulayışını ve açığa çıkan direncini dile getiriyor. Tam da praksisis değiştirici gücünü, hakikati gördüğünde bunun cesaretle birleşmesi sonucu ortaya çıkan yaşam ve özgürleşmeyi görüyoruz. Kadın kendine dayatılan rolleri karşı çıkarken riskleri de göze almıştır. Dayatılan bu değerlere karşı sözünü dillendiriyor.

Bir kadın pencere kenarına oturmuş düşünüyor
Öteki gözü evine bakıyor
Yerlere atılmış gazeteler
Koltuklara fırlatılmış giysiler
Mutfakta bulaşıklar
Pişirilmesi gereken yemekler
Herkes ondan bir şeyler bekliyor
Amca hala teyze dayı anne baba
Koca çocuklar
Kadın birilerinin gereksinimlerini karşılarken
Kendini unutmuş
Kim olduğunu bilmiyor
Kaybolduğunu anlıyor
……
Kadın bir seçim yapması gerektiğini anladı
Eylemi düşlediği değilse
Düşlerini eyleyecekti
Seyretmeyi bıraktı
Sokağa çıktı
Sönmeye yüz tutmuş ateşi canlandırdı
22 Mayıs 94[5]

Cengiz Gündoğdu ise *Soru* adlı kitabında hem kendisiyle, hem okuyucuyla tartışmakta, sorular sormaktadır. Yazar kendisine ve okuyucuya sorular sorarak, okuyucunun kendine sorular sorarak *Foucault*'nun dediği gibi 'Kendisiyle ilişkilenme biçimini sorgulamasını, gözden geçirmesini ve hakikate göre doğruyu söyleme, ona göre yaşama kararlılığını oluşturma sorumluluğu yüklemektedir. Soru kitabın girişinde *Lessing*'ten bir alıntı vardır. Bu alıntıda "*Kazara karşıma tanrı çıksa ve bana: İşte bir elimde gerçekler var, diğer elimde de gerçeklere götüren araç bulunmakta. Seç bakalım bunlardan birini dese, ben kendisine: "Ey tanrım! Gerçekleri sen kendine sakla, bana sadece gerçekleri bulmaya yarayan aracı ver derdim.*"[6] Yazar gerçekleri bulma yolunu istemekte, okuyucuya da gerçekleri bulma yoluna girmesi gerektiğini söylemektedir. Böylece, "Sen düşünme ben senin yerine düşünürüm" diyen, önüne olgusal bilinci koyan ve insanın özgürleşmesinin önündeki üretim ilişkilerine, kapitalist erkek egemen sisteme, onun yürütücülerine karşı gerçeği arama ve özgürleşme yoluna girmeyi göstermektedir. *Cengiz Gündoğdu* "*Olgusal bilinç var olanı*

eleştirmez. Var olanı doğru, meşru gösterici kuramlar uydurur. Sözgelimi dinin, birleştirici bir öğe olduğu söylendi. Başta Şerif Mardin bu konuda kuramlar uydurdu. Bu bir olgu. Ama dinin birleştiriciliği din öğesinden gelmez. İnsanlar orda burada ayrı yaşıyorlardı da, bu insanları din birleştirmedi. Tam tersi, topluluk durumunda yaşayan insanlar bir din yarattı. Olgusal bilinç buradan yola çıkmaz. Çünkü olgusal bilinç, olguyu mutlaklaştırır. Olgusal bilinçte tarih kavramı yoktur. Olgu bir kez oluşur... sonra hiç bozulmadan... hiç değişmeden devam eder olgusal bilinç bu mutlakı kuramsallaştırır." Cengiz Gündoğdu olgusal bilincin kırılması gerektiğini şu örnekle açıklayarak, okuyucuya sorgulama ve kendini yaşamını yeniden kurma sorumluluğunu anımsatıyor. Örnek şöyle: "*Her insan, söz gelimi televizyon nasıl çalıştıracağını bilir. Ya da açma düğmesine basar, ya kumanda aygıtıyla çalıştırır. Olgusal bilinç buraya kadar işe yarar. Ama ben televizyonun anlamını kavramak istiyorsam, olgusal bilinç durumunda kalamam. Bu durumda ben bilimsel bilinç… felsefi bilinç durumuna geçmem gerekir.*"[7]

Yazar bir denektaşı gibi okuyucuya hakikate oluşma kendilik kaygısı ve parrhesia yapabilmek için taşıma gereken bilinci göstermektedir. *Cengiz Gündoğdu* Soru kitabının ilerleyen bölümcelerinde bunları tartışır. En son Anadolu aydınlanması bölümcesinde "*insanın dört kanalda oluşturduğu, felsefi… bilimsel... estetiksel... pratik kalkışmayı kavramalı*"[8] der.

Doğruyu Söylemek kitabının sokratik parrhesia bölümündeki felsefe yapmanın gerekliliği,

1- Filozof, dünya, doğa vb hakkındaki kimi hakikatleri keşfetmek ve öğretmek zorunda olduğu ölçüde, epistemik bir rolü olur.

2- Siteye, yasalara, siyasi kurumlar vb dair bir duruş almak ilaveten siyasi bir rolü gerektiriyordu.

3- Hakikatle insanın yaşam arasındaki ya da hakikatle kendilik etiği ve estetiği arasındaki ilişkilerin doğasını geliştirmeye çalışır,[9] görüyoruz. Ayrıca okuyucuya da kitap aracılığıyla parrhesia yapma sorumluluğunu vermektedir.

Sokratik parrhesiadaki felsefe yapmaya, metaista (biligili olma) biosla yaşam arasındaki ilişkiyi hakikat, gerçekçilik üzerinden kurma, bunu bir ödev sorumluluk olarak görme durumunu *İnsancıl*'ın kolektif çalışmalarında da görüyoruz. Bunlardan biri olan *Romanda Estetik Kalkışma 1-2-3* kitaplarıdır.

Romanda Estetik Kalkışma bir anlamda daha ilk sayıda Star Sistemine, tekçiliğe karşı bir bildirge niteliği taşıyan yazıda geçen "Sanatçı hiçbir zaman usta olamaz, olmamalı." belirlemesinin somutlaşmış biçimi. Kıdemlilerin her yazdığının alışılmış bilinç kanallarında "hayranlıkla'' karşılandığını biliyoruz. Ama *İnsancıl* hiçbir "kıdemlinin hayranı'' değildir. İşte bütün bunlardan dolayı, *İnsancıl*, edebiyat dünyasına görmek isteyen genç insanın yanında olacak. Şunu da söyleyeyim "Usta'' "baş yapıt'' gibi yıldırıcı estetik baskılara karşıyızın yaşama geçtiğini göstermektedir. *Romanda Estetik Kalkışma* çalışması dayatılan estetik bilince, tekçi çalışmaya cepheden bir eleştiridir. Bu çalışmalar kolektif bir çalışmadır. Yaklaşık otuz dört kişinin kollektif emeği ile ortaya çıkan yapıtlardır. Romanları inceleyen arkadaşlar kullandıkları yöntemle "Okudum, aaa çok güzeldi. Sen de oku. Çok popüler. Okumazsan eksik kalırsın'' biçimindeki okuma anlayışını eleştirirler. Yazma nasıl bir rahatlama değil ise okumak da "okudum'' etiketini almak için yapılan bir eyleyiş değildir. Okumak, romanın içinde yol almayı gerektirir. *Romanda Estetik Kalkışma* çalışmalarında yapılan okumalarla, roman, karakterleri, örgesi, izleği, çatışmaları, zaman öznel zaman nesnel zamana, canlandırma, nesnelerin birliği, itki, dil ve anlatım,

toplumsal çözümlemeler açısından değerlendirilmektedir. Bu çalışma sırasında kişinin kendisiyle kurduğu ilişki değişmektedir. *Foucault*'ya dönersek, sokratik parrhesia bölümündeki 3. Hakikatle insanın yaşam arasındaki ya da hakikatle kendilik etiği ve estetiği arasındaki ilişkilerin doğasını geliştirmeye çalışır.[10] Roman çalışması içinde yer alanlar bu ilkeyle romanın içinde yolculuk yaparken kendi hakikatleriyle, kendileriyle ilişkiye geçmekte, kendilerini yeniden kurmayı deneyimlemektedirler.

Başka bir nokta ise romanın ve yazarının hakikatle olan ilişkisini öznellikten çıkarak değerlendirmektir. Ki böylece okuyucu kendisiyle kurduğu ilişkiyi sorgulamaya yönlendirmektedir.

Estetik kalkışmayı *Romanda Estetik Kalkışma-3* kitabından örneklemek istersek…

Güldane Bulut, Rıfat Ilgaz'ın *"Yıldız karayel"* romanının toplumsal çözümlemesinde yol yapımının nasıl sınıfsal çatışmayı açığa çıkardığını, yazar.[11]

Hüseyin Şahin, Reşat Enis'in "*Sarı İt"* romanının toplumsal çözümlemesinde romanı eleştirir. Emek hareketi, sendikal mücadele açısından sadece Türk-İş gibi sarı sendikacılığa yer verilmesini eleştirir.[12]

Neriman Çelik Suat Derviş'in "*Ankara Mapusu*" romanının toplumsal çözümlemesinde romandan yola çıkarak yeni cumhuriyet kağıt üstünde herkes eşit özgür dese de bu yalnızca bir sözcük olarak kalmıştır'' der.[13]

Zeynep Alparslan-Nurşen Aydoğan, Necati Cumalı'nın *Yağmurlarla Topraklar* adlı yapıtının karakterlerini çözümlerler. Romanın karakterlerinden Veli Sayın, hareketleri çok yavaş olmasına karşın, her üç ayda ya da altı ayda bir yalnızca yeğenine kızdığından, sudan nedenlerle yeğenine dava açar.[14]

İlke Bereketli Yılmaz Güney'in *Boynu Bükük Öldüler* romanında nesnelerin birliği bölümcesinde karanfil, Emine için Halil'i simgeleyen bir nesnedir. Bir umut çiçeğidir.[15]

Son sözü söylerken…

Yeni parrhesia'nın hedefi meclis değil bir insanı kendisi ve başkaları için kaygı duymaya ikna etmektir; bu da o insanın hayatını değiştirmesi anlamına gelir. Bu değişiklikten felsefi pratikte kişinin fikrini değiştirmesi genel ve geniş anlam kazanır. Zira artık mesele kişinin inanç ya da kanılarını değiştirmek değil, yaşam tarzını, diğerleriyle olan ilişkilerini değiştirmektir.[16]

Dipnotlar

1- Michel Foucault, *Doğruyu Söylemek,* çev. Kerem Eksen, Ayrıntı Yayınları, Istanbul 2000, s. 17.

2- Michel Foucault, age, s. 85.

3- Cengiz Gündoğdu, İnsancıl dergisi Sayı 1, 1990.

4- Berrin Taş, *İnsanın Ayak Sesleri*, İnsancıl Yayınları, İstanbul,1994, s. 42.

5- Berrin Taş, age. s. 62.

6- Cengiz Gündoğdu, *Soru*, İnsancıl Yayınları, İstanbul 1998, s. 5.

7- Cengiz Gündoğdu, age, s. 12.

8- Cengiz Gündoğdu, age, s. 259.

9- Michel Foucault, age, s. 85.

10- Michel Foucalt, age, s. 85.

11- *Romanda Estetik Kalkışma-3*, İnsancıl Yayınları, İstanbul, 2016, s. 37.

12- *Romanda Estetik Kalkışma-3,* İnsancıl Yayınları, İstanbul, 2016, s. 19.

13- *Romanda Estetik Kalkışma-3*, İnsancıl Yayınları, İstanbul, 2016. s. 11.

14- *Romanda Estetik Kalkışma-3,* İnsancıl Yayınları, İstanbul, 2016, s. 137.

15- *Romanda Estetik Kalkışma-3*, İnsancıl Yayınları, İstanbul, 2016, s. 356.

16- Michel Foucault, *age,* s. 85.

Orhan Koloğlu

Korkut KÖSEOĞLU

Yazar *Orhan Koloğlu*'nu (1929-2020) 17 Nisan'da kaybettik. Son günlerini geçirdiği huzurevinde bile çalışmalarını sürdüren çalışkan bir gazeteciydi. Yaşamına 52 kitap sığdırmış. Birçok kitabını okudum. Koloğlu'nun ele aldığı konular birçok siyasi kavganın sert biçimde yaşandığı 19. yüzyıl sonu 20. yüzyıl başlarındaki konulardı. Kitaplarını okumaya başlarken içimde yeni bir şeyler öğrenmenin sevinci uyanır. Oysa birçok başka yazarda bu olmaz. Yazarın kendine seçtiği taraf göz önünde bulundurulmadan okunduğunda, okur kendini bir propagandanın etkisi altında bulabilir. Buna karşın Koloğlu'nun nesnel yöntemi, ele aldığı konuyu her yönüyle okurun önüne getirmesi bende güven oluşturmuştu. Ağırbaşlı, medyada ünlenmeye çalışmadan işini yapan biriydi benim için.

Dolu dolu geçen yaşamından öne çıkan kimi olaylara bakalım.

İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Bölümünü bitirdikten sonra çeşitli gazetelerde çalışmış, bir yandan da doktorasını Strasburg Üniversitesinde tamamlamış. Türkçe, İngilizce, Fransızca, Arapça birçok yayını var. 70'li yıllarda Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğünü yönetti. Babasının Libya'da bir dönem başbakan olması nedeniyle Libya'yla ilgilenmiş, Tripoli Üniversitesinde doçent olarak çalışmıştı. Ayrıca, *Bülent Ecevit*'in Libya danışmanlığını yapmıştı.

1968'den itibaren araştırma kitapları yazmaya başlamıştı. Tarihi, bir gazeteci gözüyle incelemişti. Yalın, açık, herkesçe anlaşılır bir dili vardı. Günübirlik siyasi kavgalara taraf olmadan, ulaştığı belgeye, bilgiye göre yazardı. Olayları nesnel değerlendirirdi. Türkiye'de siyasi kavganın en yoğun yaşandığı dönemde oluşturduğu saygınlığa şöyle bir örnek verilir: *Ecevit* hükümeti istifa edince *Demirel* hükümeti kurmuştu. Koloğlu da bunun üstüne Basın-Yayın ve Enformasyon Müdürlüğünden ayrılır. Bir süre sonra Papa'nın Türkiye ziyareti gündeme gelince *Demirel*, Papa'nın Türkiye'de gezileri için *Orhan Koloğlu*'ndan gezide Papa'ya eşlik etmesini rica eder. *Koloğlu*, devlet işi olduğu için bu teklifi kabul eder, sonrasında *Demirel*'in görevi sürdürmesi önerisini reddeder. Bu dönem, her iki liderin birbirlerine, partilerine düşman gibi baktıkları zamanlardı. 1980 darbesi olduğunda, darbeciler "haklılıklarını" Avrupa devletlerine anlatması için *Koloğlu'*nu aradıklarında, "Darbe anlatılmaz" diyerek bu isteği reddeder.

19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başları özellikle çalıştığı dönemdi. Günümüz siyasetçilerinin bugünü değerlendirirken gönderme yaptıkları 20. yüzyıl başı olayları özellikle *Koloğlu'*nun inceleme alanıydı. *Teşkilatı Mahsusa, Üç İttihatçı, Abdülhamit ve Masonlar, Abdülhamit Gerçeği, Cilbabtan Türbana Türkiye'de Örtünmenin Serüveni* gibi eserleriyle tarihe ışık tutmuştu. Türkiye'de basınla ilgili birçok eseri de vardı. Kimi yanlış inanışları düzeltmişti. Sözgelimi Osmanlı'da ilk gazetenin 1831'de yayınlanan Takvim-i Vakayi olduğu söylenir; oysa *Koloğlu*, ilk gazetenin 1828'de yayınlanan Vakayi Mısriye olduğunu göstermişti (İlk Gazete, İlk Polemik, Kaynak Yayınları, 2012) *II. Abdülhamit*'in kızıl sultan mı, ulu hakan mı olduğu tartışmalarında, onun yaptıklarını ve yapmadıklarını bütün açıklığıyla kitabında göstermişti.

Çok yönlü bir yazar olarak yalnızca siyasi tarih değil, basın tarihi alanında da çalışmaları vardı. Ayrıca geniş bir reklam arşivi vardı. Reklamcılar Derneği 2001 yılında bu koleksiyonu alıp kitaplaştırmıştı.

Çeşitli çalışmaları nedeniyle Gazeteciler Cemiyeti, *Sedat Simavi, Yunus Nadi, Afet İnan* ödülleri almıştı.

Her görüşten okurun saygısını kazanmıştı.

Çalışkan, üretken, iyi bir yazarı yitirdik.

Bir Dünya Yazarı Olan Stefan Zweig'ın Yaşam Öyküsü (3)

Neriman ÇELİK

Bırakın yükseköğrenimi, ortaokulu bile bitirmemiş birinin yüksek bir makama yaklaşabilmesini Almanların aklı almazdı der *Zweig*. Hele o adam, kimsesizler yurtlarında gecelemiş, yıllar yılı iç yüzü pek bilinmeyen bir ömür sürmüş biriyse! *Hitler* çeşitli çevrelerden gizliden gizliye çok güçlü yardımlar kazandığı günlerde bile, Alman aydınları, işte bu kendini beğenmişlik yüzünden, gerçeği hala görememişlerdir. Onların gözünde *Hitler*, hala bir birahane palavracısıydı, asla büyük bir tehlike olamazdı. Başbakan olduğu 1933'ün Ocak ayında bile, kitleler, hatta onu bu mevkiye getirenler bile başbakanlığını geçici sayıp, Nasyonal Sosyalist yönetimine bir serüven gözüyle bakmışlardır. Oysa *Hitler* ustaca tekniğiyle her yana bol keseden söz vermiş, bütün partilerde önemli kilit yerlerini ele geçirmiştir. Bol keseden söz verme tekniğiyle herkesi aldatmayı öylesine başarmıştır ki, işbaşına geldiği gün en karşıt çevrelerde bile büyük sevinç duyulmuştur. O günlerde ikinci bir dünya savaşının çıkabileceği kimsenin aklına bile gelmemiştir.

Almanya'da Nazi faşizmi iktidara gelir. 1934'te Gestapo "*Sosyalistlerin silah depoları aramalarında jandarmalar dünyaca ünlü barış yanlısı Zweig'ın da villasının altını üstüne getirdiler, iç çamaşırı dolabına kadar. Polisin bu harekatını yazar sınır tanımayan bir aşağılama ve hiçe sayma olarak karşıladı. ... bir caniymişim gibi muhbir raporuyla peşime düştüler. O yetkili organların bu keyfiyetine son derece kızgın ve tamamıyla kendinden geçmişti, hürriyetinin tehdidi aniden Avusturya'yı mümkün olduğunca çabuk terk etme kararı vermesine sebep olmuştu.*"[31] İngiltere'ye geçer. Salzburg'da yaşamını cehenneme çeviren huzursuzluklar ve sıkıntılardan sonra, İngiltere'deki günlerinin tadını çıkarır. Çevrelerindeki insanların özel yaşamlarına özen gösteren İngilizlerin soğuk ve mesafeli tavırlarını, İngiliz kütüphanelerinde rahatsız edilmeden çalışmayı çok sever. Ara sıra kendisi Salzburg'daki köşküne eşi ve üvey kızlarını ziyarete gider. Ara sırada eşi gelir. Yazı çalışmaları için acil bir sekretere gereksinim duyar. Eşi *Friderike* Yahudi mültecilerinin örgütü Woburnhouse'da kendi seçtiği *Lotte Altmann* isminde 26 yaşında genç bir kadını işe alır. *Altmann*, bir demir tüccarının ve bir hahamın torunudur. Kültürlü, düşünceli, sessiz ve yeteneklidir. *Friderike*'nin aksine, kendini tamamen *Zweig*'a adar. Bir keresinde uygunsuz bir zamanda *Friderike* otel odasına girdiğinde ikisini samimi sarılmış olarak bulur. *"Ben, derin bir uyuşukluktan korkuyla ayılmış onun gibi genç kız bir kız, böylesine şaşırmış bir insan hayatımda hiç görmemiştim diye yazar."*[32] *Zweig*, *Altmann* ile olan ilişkisine son vereceğine söz verir ama bunu yerine getiremez. *Friderike* ve *Zweig* arasında öfkeli mektuplar gider gelir. Bu sırada Almanya ve Avusturya'dan ürkütücü haberler gelmektedir. İngiltere'ye göç etmek isteyen tehdit altındaki Yahudiler, ondan mektupla, oturma izni ve iş bulmasını isterler. *Zweig*, elinden gelen yardımı yapar. Gazeteler, Almanya'da Yahudilere karşı alınan ve gittikçe artan önlemleri anlatırlar. 1933 yılının martında, NSDAP'nin parti yönetimi, Yahudilerin işyerlerinin, Yahudi doktor ve avukatların boykot edilmesi için

çağrıda bulunur. İki yıl sonra Nünberg'de çıkarılan yasalar, Yahudi vatandaşlarının haklarını kısıtlar ve Almanlarla Yahudilerin evlenmesini yasaklar. Halkının kaderine kendini sıkı sıkıya bağlı duyumsayan *Zweig*, acı çektirilmiş, baskı altına alınmış Yahudilerin, diasporadan atalarının yaşadığı yurda geri dönme ümidini dile getirmeyi görev edinir. Uğraşlarının dışında umutsuzluğunu ve üzüntüsünü bir parça rahatlatan çeşitli gezilerdir. Tam bu sırada Uluslararası Pen Klübünün onu, Brezilya'ya davet etmesi bir parça soluklanmasına, kendini onarmasına neden olur. Brezilya gezisi için *Zweig*, bu yolculuğun kendisini tedavi ettiğini söyler. Bir süre sonra Amerika'ya giden yazar, II. Paylaşım Savaşı'nın başlamasından sonra Brezilya'ya gider. 7 Ağustos 1936'da Brezilya'da neredeyse bir devlet başkanı gibi karşılanır. Bakanlığın üç adamı ve Avusturya'nın diplomatik temsilcileri, gazeteciler onu karşılarlar. Brezilya, *Zweig*'i büyüler. Burada bir çeşit ütopyanın gerçekleştiğine inanır. Irk, sınıf çatışması olmadan, tek bir ulusun çatısı altında huzur içinde yaşanmaktadır. Samimi karşılama töreni, olağanüstü konukseverlik, kendisine gösterilen saygı ve değer bir coşkuya dönüşür. Brezilya'ya hem birinci hem ikinci gelişinde, görünüşte cenneti andıran ülkenin sosyal ve politik gerçeklerine hiç kafa yormaz. Oysa diktatör *Vargas*, komünistlerin bir ayaklanmasını kanlı bir biçimde bastırmış, komünistleri hapsederek işkence yapmış ve sürgüne göndermiş ve acımasızca gözetim altında tutmuştur. Yoksulların su ve kanalizasyon olmayan gecekondulardaki yaşamını bile politik koşulları güzelleştirip ılımlı bir biçimde dile getirmiştir. *Zweig*, 1933-1936 arasında Fransa'da, İsviçre'de ve Birleşik Amerika'da söyleşiler ve edebiyat konferansları için bir süre dolaşır. 1936 Ekim'inde, Salzburg'a geri döner. *Friderike*, Londra'daki yeni evinin döşenmesine yardım etmektedir. *Friderike*, hemen sekreterini işten çıkarmasını ister. *Zweig* buna hazır değildir. Aralarındaki bu sorun nedeniyle *Zweig* yıpranmış ve gündelik işlerini yapamaz duruma gelmiştir. Ayrıca 55 yaşındaki *Zweig* yaşlanmaya karşı büyük bir korkusu vardır. *Zweig*'in arzularına göre davranmaya hazır bir genç kızla yaşama başlamasını kendisi için son şans olarak görür. Böylece köprüleri yıkar. Salzburg'daki evi kayıplarını gözetmeksizin satmaya karar verir. Eşyaların bir kısmını Londra'da küçük bir apartman katına taşıtır, bir kısmını da karısına bırakır. Elyazmalarının bir bölümünü bir koleksiyonere satar, diğer bir bölümünü Viyana Ulusal Kütüphanesine bağışlar. Çağdaş yazarların kendisine yazdığı mektupları da, Kudüs'teki kütüphaneye yollar. 1937 Mayıs'ında *Zweig*, kısa bir süre için Avusturya'ya döner ve *Friderike*'den ayrılır. Ayrılırlar ama ikisi arasında samimi ve dostça ilişki hep sürer. 1938 yılı *Zweig*'in iç dünyası bakımından çok önemli iki olay getirir. Eşinden ayrılmış, çok sevdiği annesi Viyana'da ölmüştür. Öldüğünde annesinin gözlerini kapatamamıştı. Her Yahudi evlada buyurulan son emre itaat edememişti. Ağustos 1938'de de *Zweig* son soluğunu verdiğinde, o Avusturya'da kaçalı çok olmuştu. Kendini dünyaya getiren bu kadınının başucunda durmak üzere geri dönmesi yasaktı. Alman birlikleri 13 Mart 1938'de Viyana'ya girmişlerdi. Altı ay sonra barbarlık, Yahudilerin üzerine kara bir gölge gibi yayınlamıştı. Seksen dört yaşındaki, sağır, yatalak annesi beterin beteri aşağılamalara maruz kalmıştı. İda *Zweig*, 1938 yazının br gecesi tek başına ölmüştür. *Zweig* bu ölüme sevinmiştir. Naziler şunu başarmıştı, bir evlat annesinin öldüğüne rahatlamıştır. Bu sonla annesi, daha korkunç eziyetlere, tarifsiz zulümlere uğramaktan muaf tutulmuş oluyordu *Zweig*'a göre.

Zweig'ın elli yaşından sonra gittikçe artan kaygıyla daha çok bunaltıcı bir yaşamı olur. 13 Mart 1938 günü Hitler, Viyana'ya girer ve Avusturya'yı Almanya'ya bağlamak ister. *Zweig*'in sevgili Avusturya'sı dünya politikasından silinecektir. Bu durum, *Zweig*'i "vatansız kişi" durumuna düşürür. O zamana dek kendine göre yarı sürgündür, istediği zaman Viyana'sına gidip gelebilmiştir. Şimdiyse bir mültecinin kaderinin ağır sorumluluğu omuzlarına yüklenmiştir. İngilizlerin verdiği (1940) pasaportla yetinecektir artık. "*Eskiden insanın bir vücudu ve bir ruhu vardı sadece. Şimdi bunların yanısıra bir de pasaport gerekiyor; pasaportsuz kişi, insandan sayılmıyor*"[33] der.

Naziler, savaş karşıtı olan yazar, şair ve bilim insanlarına karşı da bir 'savaş' başlatır. Bu değerli düşünürlerin, kendi lehinde kaleme almadıkları tüm kitapları bir bir yakmaya başlarlar ve kitapları yakılan yazarların ilk sırasında da *Stefan Zweig* vardır. Dönemin en ünlü yayınevi olan İnsel Yayınevi, eserlerini artık basamayacağını bildirir. Dostları Almanya'yı terk etmeye başlar. Almanya'da diktatör *Hitler*'in işbaşına gelmesiyle aydınlar ve sosyalistler tutuklanıp kamplara atılırken, sokaklarda yığın yığın kitaplar yakılır. *Stefan Zweig*'ın adı 'safkan olmayan insanlar' listesinde yer alır, eserleri yasaklanır. Dükkanlar yağmalanmış, sinegoglar yakılmış, erkekleri sokak ortasında dövmüşler, dindar ihtiyarlar suçlu ilan edilmiştir. Yahudi çocuklar okullardan uzaklaştırılmış, Yahudi avukatlar ve gazeteciler Dachau'ya gönderilmişlerdir. Yeni yasalar çıkarılmıştır. Yahudilere mesleklerini yapmayı men eden yasalar, Yahudileri parklara, tiyatrolara sokmayan yasalar. Günün ve gecenin çoğu saatinde Yahudilerin sokakta yürümesini yasaklayan yasalar, Yahudilerin bir banka oturmasını yasaklayan yasalar, kimliğini yetkililere beyan eden yasalar, uyruğunu elinden alan yasalar, servetlerine el koyan yasalar, evlerden atan yasalar, Yahudileri bir araya toplayıp kent surlarının dışına süren yasalar… Doğduğu kentte facia ilmek ilmek örülüyordu. "Tarih'teki en büyük toplu katliam" diye öngörülerine dostları delilik olarak bakıyordur.

Elli sekiz yaşında yurtsuz bir kişi olmak *Zweig*'e çok ağır gelecektir. Oysa yarım yüzyıl boyunca kendini bir dünya yurttaşı olarak yetiştirdiği kanısındadır. *Zweig*; yurtsuzluğun bir karış topraktan daha önemli kayıplara yol açtığını anlamıştır artık. Bir yere yerleşememenin, vatansızlığın, hep içinde yaşar ve kendi nesillerinin, savaşlarla yaşamlarının ellerinden alınmış bir nesil olduğunu kaydeder. Dünya ateşler içindedir. Ama bu ateş, *Zweig*'ın ruhunu derinden yakar. *Zweig*, "Yepyeni bir sanat öğrenmiştim; bir zamanlar onur veren ve sevgilimiz olan her şeyden ayrılabilme sanatını öğrendim" der.

1 Eylül 1939 tarihi dünyanın kaderini köklü bir biçimde değiştirdiği gün *Zweig*, İngiltere'dedir. 1939 Eylül'ün ilk günleri İsveçli dostları, artık hiçbir ulusu temsil etmeyen *Zweig*'i onur konuğu olarak çağırmışlardır. Gemideki yerini ayırttığında korkutucu haberler, seferberlik hazırlıkları haberleri birbirini kovalar. Sağduyusunun bütün kuralları bu durum karşısında bütün kitapları ve müsveddelerini toplamaya ve bir savaş olması çok akla yakın Britanya adasından hemen uzaklaştırmayı gerektirir. İngiltere'de yabancı bir kişidir ve savaş patladığında düşman yabancı sayılacak, özgürlüğü elden gidebilecektir. Ama anlaşılmaz ve anlatılamaz bir duygu, buradan uzaklaşmasını engeller. Bu biraz da, durmadan kaçmak istememekten gelen -alınyazısı her yerde arkasını kovalar- bir dik başlılıktır; ama biraz da yorgunluktan ötürüdür.

Charlotte Altmann ile evlilik işlemleri için önce avukata, ardından nikah dairesine giderler. *Lotte Altmann* da Yahudidir. Ancak *Zweig*, İngiliz vatandaşlığına geçtiği için tehlikede sayılmazdı, *Lotte* için aynı şey geçerli değildir, *Lotte*'nin her an tutuklanma riski vardır ve bu yüzden *Zweig* hızlı bir evlilik kararı alır. Çünkü *Lotte* eski bir Alman vatandaşı olarak bir sığınakta gözaltına alınmaktan korkar. Nikah dairesinde memur törenin pazartesi olabileceğini söyler. O sırada yardımcısı koşarak gelir ve Almanya'nın Polonya'ya savaş açmış olduğunu söyler. İngilizlerin nasıl soğukkanlı olduklarına bir kez daha tanıklık eder *Zweig*. Çünkü memur nikah işlemlerinin ayrıntılarını konuşmayı sürdürmektedir. Oysa Avusturya'da olsaydı bu olay herkes bağırışır bir yandan öbür yana koşuşurlardı der. Kent her zamanki gibidir, kimse acele etmez, heyecanlı görünmez. Herhangi bir gün gibi yaşamayı sürdürürler. İnsanlık tarihi için en büyük felaketin bugün başladığını hiç kimse bilemezdi der. Saat altıda başbakan konuşur. Almanlara düşmanlıkları bir yana bırakmaları için bir fırsat verdiğini söyler. Son derece kuru bir konuşmadır bu. Tarih 3 Eylül 1939'u gösterdiğinde, Alman hükümeti savaşı durdurmazsa ve Polonya topraklarından çıkmazsa İngiltere'nin savaşa gireceğini Büyükelçi zaten 1 Eylül'de açıklamıştır. Büyükelçinin bir ültimatom verdiği açıklanır; Almanya saat 11:00'e kadar görüş bildirmezse, süre

dolmuş olacaktır. Ve ne yazık ki Almanya yanıt vermez. *Zweig* 3 Eylül günlüğüne şunları yazar; "Şimdi benim için yeni bir hayat başlıyor, artık özgür ve bağımsız değilim. Üzüldüğüm tek şey, yazı yazacak fırsatım olmaması, çünkü İngilizce'ye *yeteri kadar hakim değilim, burada benim yanlışlarımı düzeltecek, ve söylemek istediklerimi allayıp pullayacak kimsem de yok."*[34]

6 Eylül günü *Charlotte Altmann* ile evlenir. 14 Eylül günü günlüğüne şunları yazar; "*Bayan Wall'dan bir haber aldım, İngiliz vatandaşlığa kabul edilmem konusunda savaş süresince kesin bir şey saptanmayacakmış. Artık burdan kurtulmaya, Fransa'ya, İsveç'e neresi olursa olsun bir yere gitmeye çalışacağım. Bir günlüğüne bir yere gitmek isteyince polise bildirmek zorunda olmak, benim yaşımda ve benim konumumda biri için utanç verici bir iş. Alçakgönüllülüğü bir yana bırakıp böyle aşağılanmalara muhatap olmamaya çalışmalıyım."*[35]

Nikahtan iki gün sonra belediyeden bir mektup gelir. *Zweig* bunu tebrik olarak düşünür. Zarfı açınca, Dışişleri Bakanlığının başlığını taşıyan mektup, onu Alien Enemy olarak nitelendiriyordur. Reich'a karşı savaş ilan edilmesi, onu Krallık potansiyel düşmanı durumuna getiriyordur. Ekteki bir belgede yükümlülükleri ve hakları belirtilmiştir. Mister *Stefan Zweig* evinde göz hapsine alınmıştır. Konutundan en fazla beş mil uzaklaşmaya hakkı vardır. Bu sınırı aştığı durumda, bir suçlamayla karşı karşıya gelecektir. Herhangi bir yolculuk için yetkililerden izin almak zorundadır. Her hafta yoklamaya gitmek zorundadır. *Hitler*'in askerleri onu ölümle tehdit etmiştirler. *Goebbels* daha 1934'te onu Almanya'nın 1 numaralı istenmeyen sakıncalı yazarlar listesine yerleştirmiştir. Dışişleri Bakanlığı onu "Düşman yabancıların B kategorisine koymuştur." O artık Londra'nın yabancısı ve düşmanıdır. Almanya'da, Avusturya'da yayıncısı kalmamıştı. Kitapları bütün Avrupa'da yasaklanmıştı. Ne vatanı vardı, ne de evi. Ateşli hümanist *Zweig*, insan türünün düşmanı olmuştu. Gettolar boşaltılıyor, anaların çocukların, yaşlıların ve erkeklerin ensesine kurşun sıkıyorlardı. Reich'ın askerlerinin çocuklara saldırdıkları söyleniyordur. Wehrmacht Doğu'da ilerleyişi sırasında, geride küçük SS taburları bırakarak, Yahudi varlığını ortadan kaldırıyorlardı. "Daha ne kadar ilerleyecekler" diye *Zweig* kendini aklından kuşkuya düşmeye başlamıştır. Almanlar kötülüğün sınırlarını zorlamıştı ve Londra'dan ayrılıp New York'a gider. Sonra Newyork'ta da kaçmıştır. Kaçmak onun dünyadaki yaşama biçimidir. Salzburg-Londra, Londra, New York, New York, Rio. Peki Brezilya'dan sonra ötesi nedir?

1940 Mayıs'ında *Zweig* umutsuzdur. Gazeteler nefret kusmaktadır ve geriye kalan Avusturyalıların ve Almanların gözaltına almasını istemektedir. Hem Alman dili konuştuğumuz hem de Yahudi olduğumuz için savaş sonrasında kim bilir bizleri neler bekliyor diye kaygı doludur. Yedi yıl boyunca Almanlar'dan kaçıktan sonra yeniden karşılaşmak korkunç olacaktır, savaş sonrası Avusturyalı ve Yahudi olmaktan dolayı da ötekinden az daha korkunç olmayacaktır.

25 Mayıs 1940'ta şunları yazar. "Önsezili hayal gücüm acı çektiriyor bana; İngiltere'de savaş sonrası dönemi ve boşalacak kini kabataslak görüyorum şimdiden, bu kin bir kez daha bize yönelecek, ister yabancı olduğumuz için olsun, ister Yahudi olduğumuz için. Yalnızca yeniden itilip kakılmakla, elimizdekini yitirmekle kalmayacak nefretle de karşılanacağız. Ama nereye? Şu anda, nereye gideceğimi bilmeden yeniden eşyalarımı toplayacak, yola çıkacak gücüm yok. İnsana sakin bir yaşam alanı sağlayan, on yıl için gerçek bir güvence sağlayan yer nerede?"[36] Bu savaş sürerse insanlık için korkunç olacak diye düşünür *Zweig*. *Hitler*'in en korkunç suçu yalanı ve aldatmayı saygın bir konuma getirmiş olmasıdır. Binlerce yıldır suç olarak görülen şeylerin devlet sanatı ve yaşama sanatı olarak kabul edilmesidir. "Bizim gibi eski kavramlarla yaşayanların işi bitik; bir şişeyi hazırda tutuyorum" der *Zweig*.

30 Mayıs günü New York üzerinden Brezilya'ya gidebileceği haberini alır. Ama bunu yapmalı mı? Yeniden işinden, evinden kopacak, bir uçuruma, belirsizliğe doğru yola mı çıkmalı. Brezilya yolculuğu iyice tehlikeli olmuş ve güçleşmiştir. *Zweig* ne karar verecektir. Yavaş

yavaş duygular körelmeye başlamıştır. Dünyanın bundan sonra nasıl dehşet verici bir yer olduğunu algılamakta zorluk çeker. İyiye doğru bir gidiş yoktur. Dünya hızla mahvolmaktadır. *Zweig* iyice umutsuzlaşır. Artık bir yere gitme isteği de kalmamıştır. Yaşamın bir daha hiç düzene girmeyeceğine emindir. Alman ya da Yahudi olarak *Zweig*'a Fransa ve İngiltere'nin düşman olduğu bir yaşam anlamsızdır artık. Edebiyat alanına da kendini veremez, altmışında biri olarak çökmüştür. İşinin bittiğini düşünmeye başlar. Başkalarının sezemediği şeylerin ayırdındadır. Çevresinde sürekli güvensizlik ve nefret görmekten bıkmıştır. Hiç bu kadar umutsuz ve umarsız olmamıştır *Zweig*. Kimin için ne yazacaktır artık. Dostlarından *Erwin Rieger, Ernst Toller, Walter Benjamin, Ernst Weiss* canına kıymıştırlar. Birçoğu katledilmiştir. Çevresi git gide boşalmaya başlamıştır. Harabe halindedir. Anıları bile yağmalanmıştır. İnsanın verimli zamanlarının tanığı, yaşamöyküsü yazmaya başlamıştır. Çevresinde yüzlerce insan yardım için *Zweig*'e başvurur, vize istemektedirler. Kapana kısılmış insanlar, umutlarını ona bağlamıştır. Yardım edip vize aldırdığı kişiler, herkese yayıyorlardır ve insanlar otelin önünde büyük kalabalıklar yapmaktadır. Tanrıya inanmıyordur, tek bir Yahudi duası bilmeyen, milliyetçilikten nefret eden, siyonizmi lanetleyen bu adam yorgundur artık. Aidiyet duyumsamadığı bir kimlik uğruna yeterince bedel ödemiştir. Her şeyini kaybetmiştir. Salzburg'da bulunan el yazmalarına, dostlarının kitaplarına, tablolarına Naziler el koymuştur. Sefalet duymaktan, sadaka vermekten, katliamların ve işkencelerin, toplama kamplarının, aç kuyruklarının, sürgün kafilelerinin, canına kıyan insanları duymaktan perişan olmuştur. Yüzyıllarca uluslar düzelemeyecektir. 1940'da aldığı İngiliz vatandaşlığına karşın onlar için sorun biri olarak görülüp dışlanır. *Zweig*'i bunaltıp kaygıya boğan olaylar artmayı sürdürür. Alman diliyle konuşan ülkelerdeki okurlarını yitirir. Almanca yazan yakın dostları ve yazarlar ya bir hastanede ya da bir otel odasında ölüyorlar, canlarına kıyıyorlardır. Avrupa, hele Paris'in düşmesinden sonra, güneyden kuzeye ve doğudan batıya Nazilerin elindedir. *Zweig*, Avrupa'sını yitirmiştir. Dünyanın çöküşüne dayanamaz. Bu karamsarlığa düşmesi yalnızca *Hitler*'in yüzünden değildir. Kültür Avrupa'sının, Fransız-Alman dostluğunun bağlandığı her şeyin yok olmasıdır onu perişan eden. Tutunduğu değerler silinip gider, nefret, nasyonalizm, antisemitizm gibi güçler her şeye egemen oluyordur. Yaşadığı dünyayı tanımaz olmuştur *Zweig*. İçine düştüğü karamsarlık, melankoli sınırlarına giderken, çalışamamanın verdiği üzüntü de onu yiyip bitirmektedir. Yaşamı boyunca hümanist olan *Zweig*, nihilizmin pençesine düşmüştür. Elimizde yalnızca hiçlik kaldı. "*Bizi en mutlak anlamdaki hiçliğin içerisine yerleştirdiler. Çünkü dünyada hiçbir şey insan ruhu üzerinde hiçlik kadar ağır baskı uygulayamaz*" der. Burada çağdaşı *Albert Camus*'yu anmadan geçemeyiz. "Cehennem hiçlikten iyidir" der *Camus*. Yine 26 Mayıs 1940 tarihli günlüğüne şunları yazar *Zweig*: "Yanımızda bir şişe morfini hazır tutsak iyi olur. Belki kullanmamız gerekebilir." Bu satırlar *Zweig*'in içinde bulunduğu ruh halini çok iyi yansıtmaktadır. Yabancı bir ülkede, alıştığı sevdiği insanlardan, çevrelerden uzakta, yaşama zevkinden yoksun, kimi zaman ölümü düşleyerek, hatta kabullenerek günlerini geçirmektedir. İngiltere'de daha fazla kalamaz. Yorgun ve bezgindir.

Günlerce koşuşturmalar sonunda New York üzerinden Brezilya biletlerini alırlar. Yeni bir yaşam başlayacaktır *Zweig*'lar. Brezilya'nın küçük bir yazlık kenti olan Petropolis'te bir ev kiralarlar.

Bu satırları yazdığı 17 Eylül 1941'den, ölümü olan 22 Şubat 1942 tarihine kadar, dış görünüşte de olsa sakin bir yaşam sürer. 24 Aralık 1941 günü, altmışıncı yıldönümü, böylesine karışık duygular arasında geçer. Yaşam sessiz ve tekdüzen içinde sürüp gider. Yazacaklarım, benim yaşadıklarım olmaktan çok bütün bir kuşağın yaşadıklarıdır dediği ve Londra'da yazmaya başladığı "Dünün Dünyası" adlı anılarını tamamlar. *Zweig*, okur, yazar ve gezintilere çıkar. Eşi onun rahat koşullarda çalışabilmesi için elinden gelen her şeyi yapar. *Zweig*, *Tolstoy*'un öğretisine göre, şiddetin şiddet karşıtı tavırlarla aşılabileceği düşünce-

sini paylaşmaktadır. Ancak Nazilerin acımasız ama zaferlerle sonuçlanan yayılmacı politikaların umutlarını kırdığı açıktır. Özgür dünya ancak politik ve askeri güçlerce kendini *Hitler*'e karşı koruyabilecektir. Kendisinin tehdit altında olduğu, tek bir düşüncenin egemen olduğu bu dünyada, faşistlerin eline düşmemek için pasifizmine sımsıkı sarılır. *Friderike*'nin neşeli ve canlı kişiliğinin aksine *Lotte*'nin başkasına muhtaç, koşulsuzca bağlılığı bunalıma düşen *Zweig*'a yardımcı olmaz. Başlangıçta Petropolis'e karşı duyduğu coşku yatıştıktan sonra, onun hareketli ve canlı kişiliği, alışkın olduğu heyecanları aramaktadır. Yolculuklara çıkamamaktadır. Avrupa'daki gibi özgürlüğün tadını çıkaramamaktadır. Rio'da Alman casuslarının olduğunu bilmektedir. Oteller Gestapo ajanlarıyla kaynamaktadır. Ayrıca burada birçok tehdit mektupları almaktadır. "Seni geberteceğiz; seni de Yahudi kancığı da". Bu tehditler *Zweig*'in içine dehşet uyandırır. Ona gelen mektup onun da listede olduğunu doğruluyordu. Bir sonraki kurban o mu olacaktı. Onu burada dünyanın bir ucunda bulmuşlardı. Nereye kaçmak gerekti öyleyse? Sürekli takip ediliyor duygusuyla yaşıyordur. Cebinde Veronal şişeciği taşıyor daima. Onu canlı ele geçiremeyeceklerdir. Geleceğe kanlı yüzünün fotoğraflarını bırakmayı kabullenmez. Veronal, kapı gıcırdar gıcırdamaz, daha katiller silahlarını doğrultmadan etkisini gösterecektir. Veronal, onların, izini sürenlerin büyülü iksiridir. Nazilerin eline canlı düşmekteyse, barabarlığa karşı kazanacakları bu saçma zafere tutunmuşlardı. Keyifsiz bir biçimde 60. doğum gününde şunları düşünür. "… *altmış yaşında biri olarak zaten sarsıntıya uğramış ve yarı yarıya tükenmişsinizdir. Artık istemiyorum, sadece bir kararı uygulamakta tereddüt ediyorum… başkalarının hiç tahmin edemeyecekleri zor bir şeyin yaklaştığını görüyorum."*[37] 1941 Ekim'inde asil birine yakışacak kederlerle dolu hüzünlü son dizelerini yazar. *Zweig*, yaşamın sonuna geldiğini duyumsar. Onu yaşamdan koparacak kadar önemli ne olmuştur. Avrupa'nın yıkılışı, anayurdu Avusturya'nın çöküşü, Almanca konuşan okurlarını kaybetmiş olması… İdealist, insan merkezli hümanizminin, tarihin akışıyla ve II. Paylaşım Savaşı'nda yaşanan olaylarla çürütüldüğünü anlamak zorunda kalması olabilir. Cenneti yeryüzünde kurma düşü, özgür bireylerin uluslar üstünde oluşturacakları topluluk içinde, kendi kaderlerini tayin etme hakkının kaybolması, insanlara olan bağlılığın rüyası bir yanılsamadan öteye geçememiştir. Derin bir karamsarlığa ve umutsuzluğa sürüklenmiştir.

17 Eylül 1941 günü, eski eşine yazdığı mektupta şunları yazar; "*Burada Avrupa'yı unutabilirsem, evimi kitaplarımı ve her şeyimi kaybettiğimi aklımdan çıkarabilsem,* 'Ün' ve *'Başarı'ya boş verebilirsem, Avrupa'da insanlar açlık ve yoksulluk içinde kıvranırken bu tanrı bağışı ülkede yaşayabilmek iznine kavuştuğumdan ötürü mutlu olurdum.*

Şimdiden düzeldim, biraz. Fakat Avrupa'dan gelen haberler pek korkunç. Dünyanın bugüne değin görmediği dehşetler dolu bir kış olacak. Burada geçireceğim aylarda, otobiyografimi bir gözden geçirip, daha yoğunlaştıracağım. Şimdiye kadar bir kenarda unuttuğum bir nuvel de ele alacağım.

Amerika'dan ayrılmak kararımdan pek memnunum. Burada tabiatın ortasında insan kendi kendisiyle daha yakın olabiliyor. Politika konusunda hiçbir haber duyulmuyor. Bu düşüncede epeyce bencillik bulunsa da, vücut ve iç dünya bakımından bir korunma gereği, yine de. Bize hiçbir şey vermeden hep bizden almış olan politikacıların çılgınlıklarının cezasını ömrümüz boyunca çekecek değiliz."[38]

22 Şubat 1942 günü, Petropolis nezdinde Brezilya ülkesine bıraktığı mektupla yaşamlarına son verirler. Mektup şöyledir;

"Kendi isteğimle ve aklım başımda olarak hayatıma son vermeden önce bir borcu yerine getirmek isteği yakamı bırakmıyor. Bana ve çalışmalarım için böylesine güzel ve konuksever bir davranışla başımı dinlemek imkanı sağlamış olan bu eşsiz Brezilya'ya bütün içtenliğimle borçluluğumu belirtmek isterim. Bu ülkeyi, her gün biraz daha fazla sever oldum. Konuştuğum dilin dünyasını yitirdikten ve düşünce dünyamın vatanı Avrupa kendi kendisi-

ni tahrip ettikten sonra, hayatımı temelinden yepyeni ve severek, buradan daha başka bir yerde kuramazdım.

Fakat altmışından sonra her şeye yeniden başlamak için olağanüstü güçler gerekli. Ben ise, uzun yıllardır yersiz yurtsuz sürtmekten gücümü yitirmiş bulunuyorum. İşte bundan ötürüdür ki, tam zamanında ve başım yukarıda olarak, düşün çalışmalarında her zaman en büyük sevinçleri bulmuş ve kişi özgürlüğünü bu yeryüzünün en değerli mülkü saymış bir hayata son vermeği daha uygun sayıyorum.

Bütün dostlarıma selamlar! Uzun geceyi izleyecek sabah kızıllığını görmelerini dilerim. Aşırı sabırsızlığımdan ötürü onları bekleyemiyorum."[39]

Evinin az ilerisinde oturan (1945'te Nobel armağanı kazanan Arjantinli kadın şair) komşusu *Gabriela Misstral* o günü şöyle anlatır. *"Bir sabah hizmetçi kız koşa koşa gelip, şaşkınlık içinde: Gelin, onlar öldü! diye haykırdı. Ben: Kimler? diye dehşetle sordum. Hizmetçi kız: Onlar, onlar öldü! diye bağırdı, yeniden. Sokağa fırlayıp Zweig'lerin evine koştum ve onları birbirlerine sımsıkı sarılmış, yatar buldum. Zweig'ler birbirlerine öyle sımsıkı sarılmışlardı ki, bu durumda soğumuş olan vücutları ayırmak için bazı uzuvlarını kırmak gerekti."*[40]

*Zweigla*rın canlarına kıydığı o günlerde Brezilya'da Almanca konuşmak yasaktır. Hitlerciler evine sürekli onu aşağılayan, tehdit mektupları gönderir. Ama *Zweigla*rın öldüğü bütün kente yayılmıştır. Rio de Jeneiro'da bütün dükkanlar kapatılmıştır o gün. Sokaklar, kara kızıl derili ve beyaz, her renkten binlerce insanla doludur. O güne değin *Zweig*'in tek bir kitabını bile okumamış olan binlerce insan, Brezilyalı sekiz yazarın eller üstünde taşıdığı tabut, devlet başkanı *Vargas*, bakanlar, generaller, profesörler, gençler ve öğrenciler, ressamlar ve edebiyatçıların oluşturduğu safın arasından ağır ağır geçirilip, Brezilya imparatorlarından II. Pedro'nun türbesi yanında toprağa verilir.

Ölümü tek çare olarak görmesi, böylesine duygulu yaradılışı olan biri için anlaşılmaz ya da yadırgatıcı değildir. *Zweig*'ın umutsuzluğu yalnızca kendisi içindir. Çünkü yaşam öyküsü olan "*Dünün Dünyası*" adlı eserinin son satırları, geride kalanlar ve yarınları yaşayacaklar için umutludur; "*Fakat her gölge, eninde sonunda yine de ışığın çocuğudur. Aydınlıkla, karanlığı, savaşla barışı, yükselişle alçalışı yakından tanımış olan kişi, hayatı gerçekten yaşamış sayılır, ancak."*[41]

Zweig'in eserleri ölümünden yirmi beş yıl sonra, yaşadığı günlere yakın bir ilgiyle bütün dünyada basılıp, milyonlarca kişi, "*Dünün Dünyası*"nın bu namuslu ve iyi yürekli aydın yazarını okumuştur. En önemlisi kitapları, yazıldığı Alman dilinde basılmayı sürdürüyor.

Dipnotlar

31- Stefan Zweig, *Dünün Dünyası*, çev. Burhan Arpad, Can Yayınları, 3. Basım, İstanbul 2000, s. 281.

32- Hartmut Müller, *Stefan Zweig*, çev. Mahmure Kahraman, Kavram Yayınları, İstanbul, 2000, s. 87.

33- Burhan Arpad, *Stefan Zweig Hayatı ve Eserleri, Eserlerinden Seçmeler*, Kitapçılık Tic. Ltd. Şti. Yayınları, Gül Matbaası, Ekim 1967, İstanbul, s. 29.

34- Stefan Zweig, *Günlükler*, çev. İlknur Özdemir, Can Yayınları, 2. Basım, İstanbul 1999, s. 354.

35- Stefan Zweig, *Günlükler*, s. 359.

36- Stefan Zweig, *Günlükler*, s. 372.

37- Hartmut Müller, *Stefan Zweig*, s. 104.

38- Burhan Arpad, *Stefan Zweig Hayatı ve Eserleri, Eserlerinden Seçmeler*, s. 31.

39- Burhan Arpad, *Stefan Zweig Hayatı ve Eserleri, Eserlerinden Seçmeler*, s. 102.

40- Burhan Arpad, *Stefan Zweig Hayatı ve Eserleri, Eserlerinden Seçmeler*, s. 32-33.

41- Burhan Arpad, *Stefan Zweig Hayatı ve Eserleri, Eserlerinden Seçmeler*, s. 37.

(Bitti)

Koronavirüsle Tanışmak

Yerli yabancı sözcüklerle
Kuşatıldı günlerimiz
Pandemi, entübe, karantina, filyasyon
Antikor, pik, Covid 19, izolasyon
Salgın, bulaş, iniş, çıkış, tanı
Yoğun bakım, sosyalizasyon

Veba, kolera, kuş gribi, sars
Koronavirüs günlerce aylarca
Bir öksürükle geçen
Dünya insanlığının tutsaklığı

Geçmişe özlemlerin
Büyüklerin küçüklere
Küçüklerin büyüklere
Çocukların annelerine
Annelerin çocuklarına uzaklığı

Evlerde karantina
Hastanelerde ölüm!
Uçakları, vapurları durduran
Gözle görülmeyen dev!
İnsanın insana en sinsi tuzağı

Zengin yoksul, siyah beyaz
Ayrımsız herkesi dize getiren
Küreselleşmenin düşmanı
Görülmeyen taç!
Diktatörlerin bile korktuğu

Dünyayı ürküten savaş!
Silahlı savaştan daha korkunç
Daha çok yıkım
Daha çok ölü!
Barışı ölesiye özleten
Hayvanların doğanın sevinci
Dünya insanlığına
Dostluğu öğreten
Ölüm buyruğu!

Hasan AKARSU

2018-2019

Tiyatro sezonundan seçme oyunlar (2)

A. Didem USLU*

Küçük salondaki başarılı bir oyun *Frida.* Bir Türk yazarın oyunu ama konusu yabancı. Neden acaba? Frida azaplı, ilginç ve eksantrik yaşamıyla romanlara, filmlere konu olmuş bir ressam. Tam tiyatroya veya edebiyatın her türüne uygun malzeme! Böylesine uç ve trajik bir karakter doğal olarak edebiyatın konusu olur. Ancak benim anlamadığım, *Frida* hakkında çok şey yazıldı, söylendi, anlatıldı. Keşke yazar bir Türk ressamı ele alsaymış. Bizde de çok ilginç yaşamış sanatçılarımız var. Mesele DT'de oynayan *Alyoşa*'nın *Aliye Berger*'i. Mesela neden *Fahrünisa Zeid* olmasın? Ben yazardan bir de bir Türk ressamının hayat hikayesini anlatmasını bekliyorum.

Yabancı bir karakter hakkında yazılan bir Türk oyunu çok başarılı ve ilginç de olsa, seyirciye yabancılaşma verecektir. Sonuçta o kişiyi anlasak bile, o kişi bizden biri değildir. Duyguları evrenseldir ama toplumu, toplumsal olayları bizden değildir. O yüzden ben her zaman Türk yazarların Türkçe ve Türk toplumu hakkında yazmalarını öneririm.

Konu çok bilindik. O yüzden sahne tasarımı ve *Elif Arman*'ı anlatmak daha iyi olacak. *Elif Arman* çok iyi bir oyuncu. Bedeni esnek ve kıvrak. Beden hakimiyeti iyi. 80 dakika tek başına oyunu aldı götürdü, hem de hiç tempo düşürmeden. Her an dikkatimizi çekti, her an bilinen olaylarda sıkılmamızı önledi. Değişen ruh halleri bedeninde ve yüzünde çok iyi yansıdı. Sesi de çok güzeldi. Sahne buluşlarını beğendim. Bedenini çizmesi iyiydi. Sopayla şapka ve otobüsteki sevgili canlandırması da başarılı bir tiyatrallikti. Sopa kızıl bayrakta da kullanıldığında çok amaçlı bir sahne malzemesi oldu. Zincir de çok işlevli bir araçtı. Projeksiyon mono-

Frida oyunundan bir sahne

tonluğu kırdı, oyuncuyu rahatlattı, hem de Meksika mitolojisini öğrendik. Sopayı zincire takıp doğumla cinsellik sahnesi ve zincirli askı korse iyi çizildi. Zincirlerde işkence ve sorgulama, zincirin anlamına anlam kattı. Kimi yerde "ben" anlatımın "o" anlatıma dönüşmesi de iyi verilmişti. Kağıt gemi fikri de iyiydi. Metin belki tekrarları kaldırılmak suretiyle biraz kısaltılabilir. Biraz da Frida'nın tabloları hakkında bilgi verilirse iyi olur.

Tek kişilik oyun zordur. Hele hele de metin duygu iniş çıkışlarıyla doluysa. Metinde kimi yerlerde hareket ve söz tekrarları vardı. Bunları postmodern özellik saydık ama yazar keşke onun yerine hikaye veya tablo anlatsa dedim. Sade somya başı dekoru ve kumaş hoş. Çok işlevli yatak başını sevdim. Çerçeve fikri de iyiydi, Meksika giysisi de hoştu. Kuru kafa imgesi de Hamlet'i çağrıştırıyor ama iyi kullanıldı. Konu çok bunalım olduğu için keşke biraz komik rahatlama (*comic relief*) kullanılsaymış diye düşündüm. Keşke metin biraz da resimlerinden söz etseymiş, onları canlandırsaymış. Kuklalarla oynama da güzel buluştu.

Konu tiyatro oyununa uygun. Bir sanatçı, bir kadın, bir acı çeken insan ve bir devrimci olan Frida bedeniyle iki farklı kişi. Yedi yaşında çocuk felci, on sekizinde otobüs kazası. Komünizm sorgulamaları ve aşık olduğu çapkın kocanın yaşattığı işkence. Tam edebiyat malzemesi. Ancak tekrarlayacağım: Türk ressam biyografisi de istiyorum.

Varyemez Moliere uyarlaması. Uyarlama denen olayı hiç sevmem, hatta yetenek köreltici ve enerjiyi boşa harcamak diye düşünürüm. Bir elbiseyi dikmek başka şeydir, dikili elbiseyi düzeltmek başka. Baştan özgün dikmek kolay ama düzeltme yapmak zordur, hem de hep hatalı olur. Tanzimat'tan beri yabancı oyunlar alınır ve biraz değişimle Türkleştirilir. Bunun tembellik ve kolaycılık olması ve ülkemizde çok sevilmesi beni hem üzer, hem de sinirlendirir. Bunca yeteneğin olduğu bir ülkeye bunu hiç yakıştırmam.

Bu oyun da *Moliere* kopyasıymış. Hayır, çeviri. Hayır, uyarlamanın uyarlamasının uyarlaması mı?

Muhteşem bir oyuncu kadrosu partideydi. Kostümlerin kimi, mesela erkekler, *Moliere* zamanı, kimi günümüz kadın kıyafeti. Oyun sanki *Moliere* gibiydi ama Yahudi aksanını anlayamadım. *Tarık Şerbetçioğlu* neden Yahudi aksanlıydı? Sarah'la onu seven erkek. Leon, Sarah'ın babasından korkar. Erkek kardeşi de. Oyun ünlü *Cimri* oyunuymuş. Tekerlekli maden konstrüksiyon dekor iyi buluştu. Bilindik konudur: Baba, oğlunun aşık olduğu Rachel'le evlenmeye kalkar. Telgraf çeker diyor ama *Moliere* zamanında telgraf var mıydı? Sakallı Avram'ın kadın olması hoş bir fikirmiş. Nisim'in oyunculuğu çok iyiydi. Arabulucu Lea harikaydı. Kostümü de, oyunculuğu da. *Tarık Şerbetçioğlu'*nun hızlı konuşması ve role uygunluğu mükemmeldi. Oyunun broşüründe yazan *Ahmet Vefik Paşa* yazıyordu ama bu oyun *Moliere*'in değil miydi? Sonradan öğrendim. Meğer bu hikayeyi önce *Plautus* yazmış, *Çömlek diye*. Arkasından *Moliere Cimri* (1668) yapmış, *Ahmet Vefik Paşa* da *Varyemez (Azarya)* demiş. Şalom da iyi oyuncuydu. Mimikleri iyi. Şalom'da başarılıydı. Ancak oyunda sirtakiye ne gerek vardı? Niye Hırıstiyan duası, isimler Yahudi, sirtaki ve Selanik? Kültürel kod karmaşasına rağmen kostümler güzel dikilmişti.

Kördüğüm 1951'li Fransız aktör Oliver Lejeune'denmiş ama oyun sırasında tuttuğum notlarımı bulamadığım için bilgi veremiyorum. *Huysuz Şeyler* oyununu *Çetin Büyükakın* yazmış. Güzel bir oyun. ABD'li *Neil Simon* oyunları gibi. İki zıt erkek karakter. Kadınsı ve maço. El üstü, el altı esprisi güzeldi. Ormandaki karavanda iki erkek, daha sonra üçüncüsü gelir. Titiz ve evhamlı erkek işe girişir, Erol seyreder. Erol'a şal sarar Suat. Karavanda buzdolabı yoktur. Suat gider, Burcu gelir. Burcu salak kadın modeli diye sevmedim. Üç erkekli bir erkek oyunu.

İki perdelik bir komedi. İstanbul Kumpanyasından. Kadında abartılı oyunculuk, erkek iyi. Friz konusu bayattı ama erkek iyi toparladı. Karavanda temizlik hastası Suat klişe karakter. Yeni geleni Şule evden kovmuş, intihar edecekmiş. Tanrı fikri hoştu. Hikaye anlatılıyor: Nane şekeri vermiş. Sorumluluk sahibi baba ve kocasıymış. Ninesi büyütmüş diye çocuklara düşkünmüş. Her iki erkek de kovulmuş ama atkuyruklu memnun. Telefonda Şule'nin sesi öfkeli, Tülay da arıyor. Kadın yine gelir. Talat'tan ayrılmış Burcu. Kimi kelime hataları tatlı, kimisi basit. Karısı mahkemeye vermiş. Suat Erol'a kızar, gitmeye kadar verir ama giderken Erol onu çevirir. Rüya sahnesinde Suat Erol'u kuşkulandırır. Oyun sona doğru gereksiz uzamaya başladı. Suat'la Burcu dans ederek girer. Erol'un karısından gelmez için telefon gelir. Erol sevinir. Oyunun bu sahnesi özgün ve güzel. Erkek oyunu gibi görünen oyun aslında erkeğin de yalnız olamayacağını anlatıyordu.

Alman yazar *Hans Fallada*'nın romanından *Herkes Tek Başına Ölür* (*Alone in Berlin*) biraz uzuncu, iki saat on dakikalık bir oyun ama sıkıcı değil. Kalabalık kadrolu. Arkada Lili Marlen müziği. Gestapo zamanı. Oyunda çok çeşitli sahne ve olay var. Kurgu çok güzel. Sade ve işlevsel sahne demirler. Temizlik yapan Anna ve marangoz ustası erkek. Her şey *Hitler* yüzünden olmuş. Partiye üye olanlarla olmayanlar arasında fark varmış. Sarı peruklu kızların marş eşliğinde *Hitler* kızları olarak gelmeleri hoştu. İçkici baba ve üç oğlu Paris'e girdik diye mutlu. Gelen mektuplar, heyecanlı ve ümitli Almanlar. Korku, ihbarlar, şüpheler ve şüpheliler. Fruger ihbar edilmiş, para ister. Baba iyi oyuncu, Gertrude da. Gizli komünist partisi kurulmuş. Otto'nun planı her Pazar günü bildiri yaymak gibi, kartpostallar atmak. Yoksul Enne, postacı Eva, karı koca. Enno fahişelere ve at yarışlarına para harcarmış. Çeşitli karakterler ve olay dizileri çok iyi geliştirilmiş. Dayak sahnesi de iyiydi. Kart dağıtımı sahnesi tiyatral ve güzeldi. Polis hayalet adamı arar. Bu arada SS amiri harika oynuyordu. Zorla itiraf yazdırılıp imzalatılan Enno'yu hayalet adam ilan edince komiser rahatlar. Kurgunun sonunu yazıp oyunu bozmayalım. Kurgu çok başarılı. Sağlam nedensellikler yüzünden karakterler iyiydi. İşleme ve değişim dönüşümlerle, düğümlerle doruk noktaya ulaşıldı. Buna bağlı olarak da oyunculuk mükemmeldi.

DT'nin Üsküdar Sahnesinde sergilenen bir saat beş dakikalık *İstasyon* oyunu Ukraynalı *Olexandr Viter*'in, derinlikli ve felsefi bir distopi ve fantastik metindi. Günümüzde iyice moda haline gelen distopi, fantastik ve bilimkurgu metinleri için, çok derin varlık ve hiçlik konularının seçilmesine gerek olur. Bu oyun istasyon olduğu söylenen bir yerdeki iki banktaki üç kadının arasında geçer. Mekan ve karakter seçimi çarpıcıdır. Erkeksiz ve üç kadınlı bir metin söz konusu olduğunda, insanın aklına hemen oyunun feminist ve kadın-merkezli bir temele dayanıp dayanmadığı sorusu geliyor. Yoksa kadınlı oyun, yine bir erkek egemen düşüncenin tekrarı mı?

Oyun mekan üzerinden ilerler. Bir istasyon mekanı. Sahnedeki kuş sesleriyle orman sesleri ve kurt uluması tepeden banklara akan ışıkla başarılı bir sahne atmosferi yaratmıştı. Yine DT ayrıcalığını görüyoruz. Her zaman tekrarlayacağım gibi, Devlet Tiyatrosu, sahneleri, sahne görevlileri, oyuncuları, oyun seçimleri ve sahne plastiğinin estetikliğiyle, dünyanın en başarılı tiyatroları arasındadır.

Çay içen peri masalı kadını bankta otururken geri sayar çünkü trenin kalkmasına 20 dakika vardır ama 20 dakika sonsuzlukla karşılaştırıldığında zaman bir hiçtir. O sırada evine gitmeye acele eden ve içeriye koşturarak giren pantolonlu genç hanım, istasyonu köhne bulur, hatta kadına "merhaba taşralı" der. Güleç yüzlü peri kadın, buranın isimsiz ve bilet gişesi olmayan bir istasyon olduğunu açıklar. Olay gittikçe açılır, karak-

terler tanınır ve bu arada çay içen perinin olumlu, yolcunun olumsuz bir karakterde olduğu fark edilir. Hatta "bu sefil taşra ve perili orman" gibi sözlerle hakaret eder. Yolcu bir gün sonra İngilizceden sınava gidecek, sertifikalı uzman olacaktır. Kadın asabidir ve ağzını bozar ama çilekli çay pişiren peri sakin ve sevimlidir.

Oyun tanıtım yazısında *Hipomani* oyununu uyarlayan ve yöneten *Fatih Sönmez,* çeviren *Ayşegül Hardern* diye yazılmış ama oyunun yazarı belli değil. Oyun hikayesiz bir şekilde kırmızı tayyörlü sarışın, arkada mayolu, jartiyerli kadın, yani anne/koz ve bir de üvey oğul olan yakışıklı erkekle açıldı. Önce tanrılar hakkında şiirsel sözler söylendi, ilk yarım saat her şey belirsizdi ama sonrasında bir aşk üçgeni ve trajedi ortaya çıktı. Hoppolytus ve Lena ve üvey annesi. Tereus ve Petro kral ve kraliçe. Kraliyet doktoru üvey oğlun şişman ve hastalıklı olduğunu söylüyordu ama hin genç daha sonra üvey annesiyle ilişkiye girdi. Bu, kökleri antik Yunan'a giden eski bir hikayedir. Üvey anne üvey oğlunu tecavüze suçlayıp intihar edince, halk saraya yürüdü ama genç erkek dürüstçe suçu üstlendi. Onu kararından vazgeçirmek isteyen üvey kız kardeşi de rakip de başarılı olamadılar ama yakışıklı gencin cinsel alaylarından nasiplerini aldılar. Genç erkek kimseyle akraba olmayan bir prens olmanın özgürlüğü içinde insanlarla alay ederek özgür seçimi gerçekleştirdi. Dört oyuncu da çok başarılıydı ama oyunun ne kadar çok değişime uğradığını doğrusu merak ettim çünkü bizde bazen yönetmenler yazarları hiç sayıp eseri kedilerine mal etmeyi severler de…

Yusuf Dündar'ın yazdığı *Göç Dalgası. Bir mankurtlaşma hikayesi* altmış dakikalık oldukça ilginç bir oyundu. Şimdilerdeki distopi modasına uymuş ama konu net değildi. Tek kişilik oyunu yazması kolaydır ama oynaması zordur çünkü bütün duygu değişimleri tek kişinin omuzlarına yüklenir. Mesele seller sular gibi rahat bir oyunculuk gösteren Frida oyunu bu konuda çok başarılıydı. Bu oyunun oyuncusu *Nuri Karadeniz* de başarılıydı, hatta metin fazla oyunculuğa yer bırakmadığı için *Karadeniz* iyice başarılıydı. Oyundaki anlatıya göre insanlar siyah/beyaz olarak ayrılacakmış. Robotlaşmış çoğunluk ve yöneten azınlık. Robotların eşit miktarda dağıtımı neye göre olacak sorusu. Bu proje için ilim insanlarını toplamışlar. Para kiminse eser onundur fikri. Kumanda oyuncu gence emanet edilmiş. Ancak genç defterine bakıyor. Lisede okuduğu kitaptan kulağına okuma diye emir gelir. Genç adam hiçbir şeyi 6 yaşından beri unutmazmış. Kitabı bırakır. Yapılanlar dile dökülmeyecek kadar korkunçmuş. Keşke bu genç adam mühendis olsaymış da onun çalışmaları netlik kazansaymış. Oysa çocuk programı yapan bir radyocuymuş ve herkesi sesinden tanırmış. "Celebrity"miş. Oyuncu radyo programını anlatır. Oyunda bu ses tanıma özelliği de geliştirilmemiş. Yeni dünya komitesi tarafından seçilmiş olmak onurmuş. Keşke fantastik gerçeklik içinde bu komite ve proje anlatılsaymış.

Sahne tasarımı tavandan sarkan rahatsız edici kablolarla oyuna iyi uymuştu. Projenin tam olarak ne olduğu anlatılamadığı için göç dalgası tarihi ve işkenceli deve derisi hikayesi çok alakasız ve havada kaldı. Ganimeti toplayanlar sırtüstü yatar, çığlıkları işitmezlermiş. Tutsakların çoğu ölürmüş, kalan da unuturmuş. Radyocumuz büyük bir iş yapacak ama ne yapacağı belli değil. Kameralar onu izliyor ama nedeni belli değil. Oysa fantastiğin ve bilimkurgunun kendi iç mantığı olur. Yapacağı iş için para verilecekmiş ve ayrıcalıklı olacakmış ama yine bu durumu neden olacak proje ortada yok. Büyük grevden bir yıl sonra işe başlamışlar. Bu ne olduğu bilinmez proje altı yıldır sürüyormuş. Bilimkurgu soyutluğundan güncel tarihsele geçince de konu oturmadı. Oyun hareketsizlikten çok monoton oldu ama kukla iyiydi. Grev yeri yıl sürmüş ve küresel ol-

muş. Bilimkurgusal grev uydurulsaymış ne iyi olurmuş. Doğurmama, yemek yememe veya düşünmeme gibi bilimkurgusal grevler iyi olurdu.

Oyun sadece edebiyat metni olarak ilerledi. Oyuncuya beden hareketi yaptırılmadı. Sadece bir ara salıncağa bindi. Proje öntest aşamasındaymış. Kulaklıktan gelen seslere soru soruluyordu. Niye ben? Keşke bunun yanıtı açık olsaydı. Mühendis ve ses tanımayla unutmama özelliği olan özel bir insan olduğu için denebilirdi. Bu özellikler üzerinden de konu açılabilirdi. Konu bir ara grevlere ve işçi hareketlerine girince, özelliğini kaybetti. Keşke robot işçilerden söz edilseydi.

Oyunun sonuna doğru olay hem güncel, hem de psikolojik oldu. Annesinden söz etti. Keşke sorular soracağına çocukluğunu anlatsaydı. Herkes aynıymış ama bir tek o farklıymış. Sidikli yurt yatağı olayını açıklayabilirdi. Öte yandan söze ettiği kuyu motifi iyi bir edebiyat unsurudur ama metin aşırı distopik. Hiç rahatlaması ve mizahı yok. Bir ara şiir okur ve Bilge hocasını anar ama bunlar epey alakasız ayrıntılar olur. Ne var ki oyunun sonu ve bağlaması hoştu.

Hüseyin Sorgun'un *Yalnızız* oyunu *Peyami Safa'*nın romanından yapılmış bir uyarlama. Genel olarak uyarlamaları taklit ve kolaycılık diye pek sevmem ama kimi zaman iyisine de rastlamışlığım vardır. Sinema ve sahneye roman uyarlamalarıysa epey zordur çünkü bu türler farklı ve birbirine uygun değildir. Tiyatro, antik Yunan'dan ve *Aristoteles'*ten beri yün yumak gibi sıkışık ve yoğunluklu bir sahne gösterisi ve edebiyat türüdür. Serimde tanıtılan tüm karakterlerin, oyunun sonuna kadar inandırıcı nedenselliklerle değişim dönüşümlerinin izlenmesi gerekir. Tiyatroda serimden sonra yeni karakter olaya katılamaz. Mesela Meral'ın babası sahneye çok sonra girdi ama ana aksiyonda hiçbir işlevi olmadı. Öte yandan karakterler şunlardı: Üçkardeş, Samim, Besim, Mefaret ve oğluyla kızı Şermin. Şermin'in nişanlısı Ferhat, yakın arkadaşı Feriha. Samim ve Meral aşkı ama Meral Paris'e gitmek isteyen şımarık kızdır. Hasibe ve aç adam. Memduh ve Mehpare. Konu bir ara Renginay'a geçti ve iyice dağıldı. Oyun metni merkezini kaybetti. Kadın ağlamaları tekrarlanıyor, olay öteye gitmiyor. Hep aynı konu çevresinde dönülüyor. Gereksiz cümleler tekrarlanıyor. Abartılı trajik sonda Renginay'ın çıldırması ne kadar gereksizdi. Ana olay dizisine bu yan olayın ne faydası ve etkisi oldu ki. Anne delirdi, Meral delirdi, hizmetçi de derildi. Roman dağınıklığı kaldırır ama tiyatro kaldırmaz. Bu karakterlerin hepsinin sahnede gösterilmesine gerek yok ki... Aslında romanın içinden pek çok tiyatro oyunu çıkabilir.

Bir tiyatro oyununda iki veya üç karakter idealdir çünkü en fazla iki saatlik bir sahne gösterisinde, sonunda o karakterlerin toplanması gerekir. Oysa roman, çok esnek, rahat ve her türlü genişliğe izin veren bir edebiyat türüdür. Bu yüzden romanı tiyatro haline getirmek çok zordur. Ancak bu oyunda fazlalıkları *Ayla Algan*'ın sesinin özetlemesi hoş olmuş. Yeşilköy'deki köşkte iki erkek kardeşle abla ve oğlu birlikte yaşarlar. Oyun tablolar halinde gösterilmişti ama bir süre sonra mekan değişimleri masanın üzerine konanlarla iyice mekanik ve gereksizleşti. Romanda çok karakter olduğu için karakterlerin anlatılması ve geliştirilmesi uzun sürdü, olay gelişimine zaman kalmadı. Ana olay dizisi yok oldu çünkü yan olaylar öne çıkmaya başladı. O yüzden oyun üç saate yakın bir süre sürdü. Kimi sahneler iyice özet olabilirmiş ama Yanyalı ailenin sorunları, üstelik iki rol alan oyuncularla iyice karışıklaştı.

Oyunda 1960'ların Fransızca müzikleri hoştu. Ancak konunun epey Batı karşıtı olması beni romanın içeriği konusunda meraklandırdı.

Tiyatro Adam'ın *Teftişör* oyunu, *Gogol*'ün *Müfettiş* adlı eserinden yapılmış bir serbest uyarlama olmuş. Siyasal hiciv ve laf ebeciliği. Hem distopi, hem de komediyi karıştırınca oyuncuları çok yoran bir gösteri ortaya çıkmış. Çemberli sahne ve aynalı tuvalet masaları fikri hoştu. Zaten sürekli olarak yapılan kolektif beden hareketleri de büyük bir enerji patlamasıydı. Ancak oyuncular neden aksanlı konuşuyorlar, niye Kızılderili dansı gibi hareketler yaptılar. Bunu anlayamadım. Denizli, Balkan ve çeşitli aksanlar gereksizdi ama yabancılaştırmalı çember sahneyi beğendim. İki karakterli oyuncu başarılıydı ama tüm karakterlerin erkek olup iki tanesinin kadın kılığında olmasının nedenini merak ettim. "Bu oyunda adalet yok" nakaratını da çok genel olması açısından sevmedim. Bulaşık uluslar meselesi ve bütün kamu kuruluşları özelleştirilmiş konularıyla güncel olaylara ima var gibi görünüyordu ama ne demek istendiğini anlayamadım. Partizanlık eleştirisini anladım ama totaliter ülkede kente teftişör gönderilmiş hikayesinde konu anlaşılmadı.

Lars von Trier'in *Dogville* oyunu pek çok karakteri geliştirmesi ve çatışmalarıyla çok başarılı bir metindir. Büyük bir organizasyon ve orkestrasyondur. Oyun olayları özetleyen anlatıcısı, mantıklı nedensellikleri ve iyi tanımlanmış karakterleriyle iyi inşa edilmiştir. Oyuncular çok iyiydi ama anlatıcı rolündeki genç hanımın daha doğal olmasını isterdim. Yaptığı işi çok sevdiği, değer verdiği ve gurur duyduğu belli ama bu durum, oyunculuğuna yansıyan biraz şımarıklığa neden olmuş gibi görünüyordu. Daha abartısız bir oyunculuk iyi olurdu.

Nazlı Başaran'ın yazıp yönettiği *Girdap* oyunu, bur hayli bunalım olmasına rağmen başarılı bir metin. Kimi yerde aşırı ve şairane felsefilik vardı ama metin ve oyun tümüyle iyiydi. *Nazlı Başaran*, oyunu iki karakter ve bir erkek takıntısı çevresinde derli toplu bir anlatımla işlemiş. *Başaran*, aşağıda anlatılan *Nesrin Kazankaya* kadar büyük bir orkestra şefi değil. Pek çok karakteri bir araya getirip yönetmiyor ama onun karakter geliştirmeleri de başarılı. Bir şirkette çalışan iki genç: yeşil çizmeli kadının cinsel imalı dansına karşı titrek Mehmet robot gibi. Aslında kapitalist düzenin iki mutsuz ve robotlaşmış genci. Otuz iki yaşındaki Mehmet hastalık hastası. Metrolarda toplum hastalığı varmış, hasta olmak istemiyormuş. Zamanı sayıyor, güneşsiz ofis ortamındaki kutularda boğuluyor. Deniz'se ofise yeni gelmiş. Deniz Mehmet'e yemeğe çıkmayı öneriyor ama Mehmet müthiş takıntılı ve rahatsız. Deniz Mehmet'i dansa götürmek istiyor ama Mehmet düzen hastası, Deniz'se savruk. Öte yandan Mehmet Deniz'e sarılınca Deniz'in neden midesi bulandı, onu anlayamadım. Bir de plazalar ruh emiyor gibi çok beylik lafları sevmedim. Deniz korkusuz ve beylik laflı ama Mehmet daha doğal. Mehmet'in babasıyla iç çatışması var, Deniz'in de annesiyle ama bu konu keşke biraz açılsaymış. Baba/oğul ve anne/kız temasını derinleştirmek iyi olurmuş.

Sahneye gerilen ipler iyi bir dramatik buluştu. Bu iki gencin evliliği ve beraberliği iyice bunalımlı oldu ama keşke birbirlerini iyileştirselerdi diye düşündüm çünkü sonuçta oyunların umut vermesi (*poetic justice*) eski bir edebiyat adetidir. Oyun iki karakterli ve takıntı konusu yüzünden epey sınırlı boyuta sahip olduğu için takıntı konusu bu kadar uzatılmasa diye düşündüm. Oyun psikolojik bir sorunu ele alması açısından başarılıydı ama tek konu, dar ve tek boyutlu kalmıştı. Sonuç olarak bir bunalım ve psikolojik takıntı ele alındı.

(Sürecek)

Kimin hakkı?

acılar büyütmüş gerçekleri,
her defasında vurmuş yalnızlığından,
bi çaresin zaman içinde,
göğe yükselmiş çığlıklar,
keşmekeşlik sarmış dört bir yanı,
el pençe teslim olmuşsun zamana,
parlak, ışıltılı yollar hep uzak durur yakınına
esrik düşen ayaklar, kaç yol daha yürür?
sabah rüzgarıyla esen umutlar,
akşam güneşiyle kaybolur,
kilitlenmiş gönül, kalp anahtarı kayıp,
yarım kalmışlığın hüznü en derinde saklı,
şimdilerde, sadece kalan, heybesinde sakladığı yitik aklı.

Sefa AKKURT

Özsözler Günlüğü (6) Mart 2020

Yusuf ÇOTUKSÖKEN

1 Mart

"Kendini doğru okumasını bilmeyen, bilgin de olsa, gerçekte bilgisizdir."

2 Mart

"Olaylara, olgulara ısrarla atgözlüğüyle bakanlara, "çüş!" diyenler çok olur."

3 Mart

"Yavuz hırsız evsahibini bastırır; ama unutulmasın: Hırsız, her yerde hırsızdır..."

4 Mart

"Herkesin kendi yazgısını insanlık kalemiyle yazmalarına olanak sağlamak gerekir."

5 Mart

"Dilini düzgün kullanmasını bilemeyen artdüşünceliler, yaşamlarını da insanlık çizgisinde biçimlendiremezler..."

6 Mart

"Ben bir tartışmada, bir kimseye yönelik bir eleştiride bulunduğumda, kimileri ya topu taca atıyor, ya konuyu başka bağlamlara çekiyor, ya da gelişmelere göre kendini hep haklı çıkaracak önermeler ileri sürüyor. Böylelerinin ısrarlı tutumları karşısında "haklısınız" demek zorunda kalıyorum. Çok mu ayıp ediyorum dersiniz."

7 Mart

"Eleştirileri hoşgörüyle karşılamak, haklıysa kabullenmek, gerekli düzeltmeleri yapmak bir erdemdir."

8 Mart

"Kahraman aramaya/yaratmaya çok meraklıyız kişioğulları olarak. Bizim çağımızda kahramanlara değil, kendini, değerlerini iyi bilen, bu dünya için, adalet ve barış için çalışan kişioğullarına gereksinmemiz var."

9 Mart

"Bir toplumda ayırımcılığın ateşini yakanlar, son aşamada bu ateşte kendilerini ve çevrelerini de yakabilirler."

10 Mart

"Pişmanlık, şifa bulmaz hastalık gibidir."

11 Mart

"Bugün birkaç saniyede insanlar görüntülü olarak birbirlerine ulaşabiliyor. Özlem diye de bir şey kalmayacak bu gidişle. Sanal buluşmalar yüz yüze buluşmaları ortadan kaldıracak gibi."

12 Mart

"Ayrılık, sabrın ve sevginin denektaşıdır."

13 Mart

"İki tür yaşam var: a) yaşananlar, b) yaşanmayanlar. Yaşananlar, acı tatlı izler bırakırken; yaşanmayanlar, yok hükmünde."

14 Mart

"İnsanlar, ikiye ayrılır: a) Dünyayı cennete çevirenler; b) Dünyayı cehenneme dönüştürenler..."

15 Mart

"Siyaset alanında, çıkarlar çatışıp kavga alevlenince, taraflar çamaşır sepetine giderler, birbirlerinin kirli çamaşırlarını ortaya dökmeye başlarlar... İşte tam da bu noktada, iyi çamaşırcılara gereksinme duyulmaktadır... Duyduk, duymadık demeyin: Yurtsever çamaşırcılar aranıyor!..."

16 Mart

"Akıl aşırı gerçekçi (realist), sevgi yoğun duygusaldır (romantiktir)."

17 Mart

"Zorbalık, özellikle örgütlü zorbalık; - nereden gelirse gelsin, ister dinden, ister töreden, ister bilimden, ister sanattan-, tarihin bile affedemeyeceği büyük bir suçtur. Özgürlüğün bile sınırı vardır, zorbalığınsa başı sonu yoktur..."

18 Mart

"Yalan söyleyerek alkış almaktan, dürüst olup aşağılanmak yeğdir."

19 Mart

"Gülmece, insanı her bakımdan özgürleştirir. Bu dünyanın insanı irkilten yönlerini ancak gülmecenin olağanüstü eleştirici/sorgulayıcı/yargılayıcı çizgi ve sözleriyle yumuşatabilir, dahası güldürerek sevimlileştirebiliriz... Gülmece bizi cehennemden kurtarıp yitirdiğimiz yeryüzü cennetine kavuşturabilir... Gülmece eleştirerek güldüren bir söylem biçimidir..."

20 Mart

"Bilime kulak vermeyenler, istenmeyen yazgılarının tutsağı olurlar..."

21 Mart

"Depremde yıkıma uğrayan, canlarını ve mallarını yitiren yurttaşlara yardıma koşmak, en doğal insanlık görevi; ama deprem bölgelerinde her şeyden önce güvenli yaşama önlemleri almak (depreme dayanıklı konutlar yapmak, gerekli toplanma alanları açmak, gerekli koruma/korunma önlemleri geliştirmek, halkı sürekli eğitip uyanık tutmak vb) da devletin asal görevidir. Sosyal devlette işler bu mantıkla, bu anlayışla yürütülür... Onun için önce 'sosyal halk devleti!'"

22 Mart

"Her deneyim, acımasız yaşama karşı kazanılmış bir savunmadır."

23 Mart

"Her kahkahanın altında, yaşanmış, bilemediğiniz, derin bir acı yatar..."

24 Mart

"Eğitimde, bilimsel, çağdaş, insancıl bilginin kovulduğu dönemlerde, dogmalar, safsatalar, gerçeklikten kopuk saçmalar...bilgisiz gençliği yetiştirme araçları olur. Yaşamın pusulası bizi çağdaşlığa ve insancıllığa yöneltiyorsa, bize buna uymak düşer..."

25Mart

“Eğitim; çağdaş, insancıl, hoşgörülü, ahlaklı, yürekleri kinden arınmış, dogmalardan kurtulmuş, akla ve bilime inanan, saygı ve sevgi yüklü bir kuşak yetiştirmiyorsa, oturup hep birlikte ağlayalım bugünümüze ve geleceğimize...”

26 Mart

“Aşk, yaşamın ödülüdür. Hak edene...”

27 Mart

“Kurnazlığını söz ve eylemleriyle gösterdiğini sanan biri, aslında aptallığını belgelemiş olur.”

28 Mart

“Dürüstlük, yüreklilikle yakından ilişkili temel bir erdemdir. Kendisine dürüst olmayan, başkasına da dürüst davranamaz.”

29 Mart

“Söz ve eylemleriyle ahlaksızlığını belgeleyen biri, sana ahlak dersi veriyorsa, ondan uzak dur, kendini koru.”

30 Mart

“Bir yasa, ancak içeriğine göre uygulanıp kamu yararı olduğu ve vicdanları sızlatmadığı durumlarda meşruluk kazanır.”

31 Mart

“İnsan korkuyla dünyayı öğrenmeye başladı; öğrenmenin tadına vardıktan sonra korkunun yerini merak aldı. Merakı da giderek onu suçlular arasına soktu. Olmaz ki... Her şeyi bilen, yaratan, yöneten, ödüllendiren ve cezalandıran tanrıların işine bu kadar da karışılmaz ki...”

BAŞSAĞLIĞI

Sevgideğer arkadaşımız Hüray Kılıç’ın annesi

Münciye KILIÇ

yaşamını yitirmiştir.

Acısını paylaşır, arkadaşımıza ve ailesine başsağlığı dileriz.

insancıl

Şairime Mektuplar (1)

Seçkin Zengin'in önerisiyle yazılmış "Şairime Mektuplar" yazı dizisini yayımlıyoruz.

Cafer YILDIRIM

Sevgili Soysal,

17 Mayıs 2020 / Çanakkale

Sen aramızdan ayrıldığından bu yana tamı tamına otuz altı yıl geçmiş. Sen kırk yaşında kaldın. Bizse yaş almaya devam ediyoruz.

Mecit (Ünal) senden sonra Kuzey Ege'nin bir köyüne yerleşti. Orada eşiyle imrenilesi bir hayat kurdular. Hüseyin (Şimşek) Viyana'da ikamet ediyor. Mustafa Köz, birkaç dönem Türkiye Yazarlar Sendikası başkanlığı yaptı. Sefa Fersal yeniden Türkçe öğretmenliğine başladı. Haydar Oğur'u senden sonra bir daha görmedim. Halil İbrahim'le sürekli görüşüyoruz. PEN'in ikinci başkanı oldu, birinci başkanımız Zeynep Oral.

Senin en yakındaki arkadaşlarından verebileceğim haberler bunlar.

2017 yılında ben de Kuzey Ege taraflarında bir köyde taş bir ev yaptırdım. Soysal sıkı dur! Ev yaptırdığım köy Mecit'in İstanbul'dan ayrıldıktan sonra yerleştiği köye bakıyor, biliyor musun? Demem o ki Mecit'le karşı karşıyayız. Tesadüfün böylesi… Ve artık Mecit'le her buluşmamızda nihayetinde senden söz ediyoruz.

Sözünü ettiğim köyden, Arıklı'dan yazıyorum sana. Ben ve Birsen bir ayı aşkındır buradayız. Üç yaşında resim defterine birlikte soyut ağaç resimleri çizdiğiniz Ulaş ise İstanbul'da kaldı. Nedenini hiçbir zaman tahmin edemezsin.

Soysal, bir virüs çıktı ortaya. Bu sadece Türkiye ile ilgili değil, Türkiye'ye ait bir virüs de değil. Virüs ilk olarak Çin'in Wuhan kentinde 8 Ocak'ta tespit edilmiş. Fakat Çin hükümeti olayı 31 Aralık'ta dünyaya duyurdu. Virüsün adı: Korona. Yol açtığı hastalığın adı ise Kovid-19.

Sevgili Soysal, öyle düşünme, bakteri değil bu. Yani canlı bir hastalık yayıcısı değil. Fakat ondan daha tehlikeli. Yumurta gibi düşün. Ne canlı ne de cansız. Ortamını bulduğunda canlanabiliyor. Bulamadığında kendi içinde çürüyüp yok oluyor.

Bu virüs öncelikle akciğerlere iniyor. Damarlara da tutunuyor kancalarıyla. Akciğer-

lere indiğinde canlıyı soluksuz bırakıyor. Canlı boğulma duygusu yaşayarak veda ediyor hayata. Damarlara tutunduğunda ise kan akışını engelliyor ve pıhtı atılmasına sebep oluyor.

Virüs şu ana dek 184 ülkede yayılmış durumda. Bütün ülkelerde sağlık ekipleri yurttaşlara sürekli virüs testi yapıyor. Bu testler sonucu ülkedeki vaka sayısı belirleniyor. Vaka sayısında Amerika birinci sırada yer alıyor. Onun ardından İspanya geliyor. İspanya'yı İtalya, İngiltere, Fransa izliyor. Kıta Avrupa'sında salgınla mücadelede en başarılı ülkenin Almanya olduğunu söylemeliyim sana. Ayrıca belirtmeliyim ki Türkiye de dünya ortalaması içinde iyi bir durumda. Ayrıca Türkiye Almanya'dan da iyi durumda. Kovid-19'dan dünyada şu ana dek 400 bin insan hayata veda etmek zorunda kaldı. Bizdeki rakam 4 bin civarında.

Sevgili arkadaşım,

Dünya kendi içine kapandı. 31 Aralık'tan beri bir tehdit, bir tehlike anında kirpiler ve kaplumbağalar ne yapıyorsa insan da onu yapıyor.

Eğer insan doğanın da bir organizma olduğunu aklına yerleştirir; kendisinin de bu organizmanın bir parçası olduğunu, ne bir kuştan ne de bir kediden ya da hatta bir ayrık otundan daha fazla ayrıcalığının bulunmadığını anlarsa dünya tarihinin en amansızı olarak anılan bu salgından kendisi adına büyük deneyimler edinerek çıkabilir.

Evlerimizdeyiz. Şehirlerarası seyahatler yasak. En zaruri olanlar dışında bütün iş kollarının faaliyetleri durduruldu. Bir şahıs diğerine en az bir metre uzaklıkta olmak zorunda. Ayrıca 65 yaş üzerindekilerle 20 yaş altındakilerin sokağa çıkması yasak. Kuaförler, AVM'ler, daha kestirme bir ifade ile gıda satışının dışında kalabalıkların oluşmasına neden olan birçok işyerinin açılması yasak. Camilerde toplu namaz kılmak, cuma namazları, teravih namazları yasak. Sahillerde, orman yollarında yürümek yasak. Hafta sonları otuz büyükşehir ve ayrıca Zonguldak'ta sokağa çıkma yasağı uygulanıyor. Kuşkusuz daha birçok tedbir var virüsün bir insandan diğerine geçmesini önlemek için. Çünkü insanlar arsındaki temas korona için geçiş köprüsü oluyor.

İşte biz böylesi bir ortamda Arıklı'ya gelmek zorunda kaldık. Çünkü Ulaş'ın işyeri kapandı, işyeri kapanınca evini de kapatmak zorunda kaldı, bizim yanımıza döndü. Adliyelerde çok dolaştığı için taşıyıcı olduğuna inanıyordu. Bu nedenle biz Mart'ın ikinci haftası köye geldik, o İstanbul'da kaldı.

Arkadaşım, biz işte böyle bir dünyadayız.

Düşünebiliyor musun sıradan çıplak gözle göremediğimiz bir virüsün karşısında nizami duruş halindeyiz.

Bu mini varlıkla mücadele tabii ki yine bilime kaldı. Bütün üniversitelerin laboratuarları gece gündüz hastalığa deva olacak aşıyı bulmak için çalışıyorlar. Türkiye'de sürekli din hamasetinden beslenen ve 2012'den beri ülkenin başına musallat olmuş olan İslamcı hükûmet bile saat gibi işleyen bir Bilim Kurulu kurdu.

Sana vermek istediğim diğer haber ise Türkiye yönetimiyle ilgili.

9 Temmuz 2018'de Türkiye "cumhurbaşkanlığı hükûmet sistemi" diye adlandırılan bir sisteme geçti. Bu sistemde cumhurbaşkanı halk tarafından yüzde 50+1 oyla seçiliyor. Sistemde başbakanlık makamı bulunmuyor. Meclis bir anlamda noter görevi yapıyor. İcraatın başında cumhurbaşkanı ve onun oluşturduğu kabine bulunuyor. Gerçekte ülke tek bir kişi tarafından yönetiliyor. Bu sistemin ömrünün uzun olmadığı aşikâr

fakat devre dışı bırakılması 2023 seçimlerinde muhalefetin seçim başarısına bağlı.

Bu arada 31 Mart 2019 yerel yönetim seçimlerinde on sekiz yıldır ilk kez demokratik güçlerin desteklediği CHP; İstanbul, Ankara, Mersin ve Adana'da ipi göğüsledi. Bu büyükşehirlerin yanında Eskişehir ve Antalya'yı da tekrar kazandı. Tek adam yönetimine karşı olan kesimler için bu başarılar büyük bir moral oldu.

Sevgili arkadaşım, asıl haberimi tabii ki sona sakladım. 1995 yılında senin şiirlerinin toplu basımı Toplumsal Dönüşüm Yayınları tarafından yapıldı. Bu basımın editörlüğünü ben yaptım. Şiilerinin ikinci toplu basımını ise Manos Yayınları gerçekleştirdi. Evrensel Kültür Merkezi'nin bünyesinde bulunan bu yayınevinden Hakkı Zariç benimle irtibata geçti. Onu kardeşin Taner'le buluşturdum. Hukuksal prosedür aşıldıktan sonra şiirlerinin ikinci toplu basımı 2017 yılında bir kez daha yapıldı.

İlk toplu basımın ön sözünü ben yazmıştım. İkinci toplu basımın ön sözünü Hakkı Zariç yazdı. Demem o ki senin fiziksel halin aramızda olmasa da sanatsal varlığın devamlılığını sürdürüyor. Bir şairin gerçek yaşamı da bu değil midir?

Biz, (Mecit, Hüseyin, ben) sen aramızdan ayrıldığın günden bu yana seninle ilgili bir kitap çıkarmak istiyoruz. Bu nedenle de adına yazılmış şiirleri, değerlendirme yazılarını, şiirinle ilgili kritikleri, anıları yazısı ve fotoğrafları derleyip topladık. Seninle ilgili kitap işte sözünü ettiğim bu malzemelerden oluşan fakat çerçevesi bu malzemeleri aşan bir kitap olacak. Şu zaman bu zaman derken yıllar geçti.

Fakat artık sona yaklaştık, kitap en geç 2021 yılında okurla buluşacak.

Tabii ki sen de okurunla bir kez daha buluşacaksın. Seni özleyenleri sevindireceksin.

Bir kırlangıç uçarken, bir zambak açarken, yağmurlar ansızın başlayıp sonra birden kesilirken, yağmurla yıkanmış erguvan dallarına bakarken, toprak yollarda öylece yürürken, ıslak toprak kokusunu içime çekerken, birine bir söz söylerken; kendi içimden çamlarla, ladinlerle konuşurken daima seni anımsıyorum.

Sevgili arkadaşım nerede olduğunu biliyorum. Orada yıldızların ışıltısı içinden bize gülümsediğini de hissediyorum. Fakat aramızda ışık hızıyla ölçülen bir zaman var sonuçta. Ne sen bana ne de ben sana doğru gelebilirim. Bu hususta hiçbir bilgi, duygularımın hanesine teselli hediye etmiyor.

Benim hakikatli arkadaşım, kendine iyi bak; seni çok özlüyorum.

Cafer Yıldırım

Bozuk Kara

Şimdi, geçmişte ve her zaman karanlık dünya
Gece yaktığınız mumları alın
Kara çaputlar bağlayın dallara
Kendini kandırmak öyle kolay ki…

Gözyaşlarına acılar örün
Yakanıza yapışan bozuk karaları atın
Yalnız iyi dilekleriniz kalsın üstünüzde

Kurşunlar dökün tencereye
Nazarlarınızı alsın kanınızdan
İnsanlar işgal edilmiş kara parçaları

Geniş bir sofradır inandığımız
Tanrılara şükranlar sunarken
Kasımpatıları büyütün iklimlerce
Kara toprak herkesin hakkı

Akan suda çürüyor parçalanan duygular
Her şey kirlenmiş, kirletilmiş
Damarlar isyan yerinde yükselti basamakları
Zayıf sonuçlar doğrulara set

Yalan herkesin enstrümanı
Çalıyoruz gece gündüz
Eğriler dümdüz olmuş laçka ağızlarda
Adı kötüye çıkmış sessizliğin
Sözler ayartılmış kucaktan kucağa

Son kullanma tarihi geçmiş insanlığın
Kimsenin yıldızı yağmurlara değmiyor
Gökler tertemiz, aydınlık hala
Göğe bakalım
Herkesin kuşlara bir gökyüzü borcu var.

Rıdvan KARA

Shakespeare ve Giresun Fındığı

Hüray KILIÇ

"Bir fındık kabuğu içinde bile kainatın kralı sayabilirim kendimi…"

Evde kaldığımız salgın günlerinde sosyal medyadaki bir paylaşımda Giresun fındığıyla *Shakespeare*'in ilişkisini öğrenince etkilendim. Bu yazı Fiskobirlik'in arşivinden ve TOBAV (Devlet Tiyatro ve Bale Çalışanları Vakfı) kaynaklarındaki makale ve röportajlarından derlenmişti. Bu iz sürmeyi Fiskobirlik Genel Md. Yardımcısı *Salih Öğütken* yapmıştı.

Karadeniz'in fındık üreten 5 kooperatifinin 1938'de Fiskobirlik adı altında birleşmesiyle *Shakespeare*'nin ne ilgisi var diye düşünebilirsiniz. Bilginin tozlu raflarda kalmasını istemeyenlerden biriyim ben de… bilgi dolaşmalı…. İnsanları aydınlatmalı diye düşünüyorum…

Dünyanın tanıdığı drama yazarı ve oyuncusu *William Shakespeare* İngiltere/Birleşik Krallık'ın Stratford-upon-Avon şehrinde1564-1616 yılları arasında yaşamış. Ekibiyle birlikte kendi özel tiyatrosunu kiraladığı bir arazi üzerinde kurmuş. The Theatre'ı kendi olanaklarıyla ve kumpanyasıyla birlikte yaşatmaya çalışmış. Ancak tiyatroyu sevmeyen mal sahibi kira sözleşmesini yenilemeyince Shakespeare ve arkadaşlarının bir gecede Thames Nehri'nin yanına tiyatrosunu taşıdığı söylenir. Adını Globe koymuşlar. Globe'nin anlamı küre, yani dünyadır. İsmine uygun bir tiyatro olmuştur. "Tüm dünya bir oyun sahnesidir" diye boşuna sloganlaştırılmamıştır. Günümüzde İngiltere'ye yapılan turistik gezilerde bu tiyatro mutlak ziyaret edilir.

W. Shakespeare aşk temasını işleyen kendi yazdığı *Romeo ve Juliet*'i, kardeş kavgasını işleyen *Kral Lear*'ı ve diğer yapıtlarını kumpanyasıyla birlikte Globe Tiyatrosunda sahnelenir. O dönemde ilgi o kadar yoğundur ki izleyicilerin bir bölümünün ayakta seyretmesi gelenek halini alır. Kralın da izlemek için geldiği bir gün tiyatroda yangın çıkar ve tamamı yanar. 1614 yılında halkın isteği üzerine Globe Tiyatrosu perdelerini yeniden açar ama İngiltere'de de kralın yasakları başlar. *W. Shakespeare* ve kumpanyası baskılara ve cezalara uğrar, itibarsızlaştırılır. Hatta tiyatro izleyenler bile cezalandırılır. Sonunda 1642 yılında Globe Tiyatrosu tamamen kapatılır.

Gün olup devran dönünce, İngiltere yönetimi Globe Tiyatrosunun eski şekline uygun (rekonstrüksiyon) yeniden yapılması kararını alır. Bu süreçte arkeologlar Globe kalıntıları üzerinde yaptıkları araştırmada zemininde kum, çakıl, kilin yanı sıra ilginç bir malzeme keşfederler. Fındık kabuğu… 1600'lü yıllarda böyle bir karışım neden kullanılmıştı diye bir araştırma yapan ekip, önce harcı çoğaltmak için kullanıldığını, daha sonra da yararını gördükleri sonucuna varır. Uzmanlar bu karışımın zemini esnek tuttuğunu, ayakta durmayı kolaylaştırdığını, oyun sırasında ses çıkarmadığını ve hepsinden önemlisi de suyu emerek çamurlaşma ve toz oluşumunu önlediğini raporlarlar. Yapım ekibinin tüm hazırlıkları tamamdır. Ancak zemin karışımında kullanılan ince fındık kabuğunun İtalya ve İspanya'da yetişmediğini anlarlar. Bu ince kabuklu bir fındıktır… Giresun fındığıdır. Zira İngiltere'ye o yıllarda Giresun limanından fındık ihraç edildiği de tarihi kaynaklarda yer alır.

Yapım ekibi fındık kabuğu için hemen harekete geçer. Öncelikle ilk akıllarına İngiltere'deki tiyatro kostümlerini tasarlayan asıl adı *Audrey May Fance* olan *Nur Uzmen*'e ulaşırlar. İngiliz Dili ve Edebiyatında Shakespeare eserleri üzerine üniversitede doktora yapan *Engin Uzmen*'le evlenmiş 1962 yılında da Türkiye'ye dönmüşlerdir. *Nur Uzmen* 1976-1995 yılları arasında Ankara Devlet Tiyatrolarında kostüm kreatörü olarak görev yapar. Globe ekibiyle de iletişim halindedir. Onları TOBAV'a (Devlet Tiyatro ve Bale Çalışanları Vakfı) yönlendirir.

O dönemin (1997) vakıf başkanı, devlet tiyatroları genel müdürlüğü de yapmış olan tiyatrocu *Tamer Levent*'tir. Görüşmeler sonrası *Tamer Levent* bu sorumluluğu alır ve Fiskobirlik yetkililerine ulaşır. Bir tır dolusu 7,5 ton fındık kabuğu Fiskobirlik EFİT tesislerinde çuvallanarak nakil edilmeyi bekler. Ancak gümrükleme ve ulaşım zaman alacaktır. Yapım ekibinin kaybedecek zamanı yoktur. Olay diplomasiye dökülür. Görüşmeler sonucunda İngiliz Büyükelçiliği o sırada tatbikata katılmış, ülkelerine dönen İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri hava filosuyla görüşür. Kargo uçakları Globe tiyatrosunun gereksinimi olan Fiskobirlik fındık kabuklarını İngiltere'ye taşırlar. (1997) Bağış olarak gönderilen fındık kabuklarının yanı sıra Fiskobirlik ürünleri de tanıtım amaçlı gönderilir.

Sorun çözülmüştür. Kontrolden geçmiş fındık kabuklarından ayrılan bir kısım, diplomatik bir çantada majestelerine sunulmayı bekler. *Tamer Levent* ve fındık üreticisi olan *Kamuran Şahin Kral George V*'in büyükelçileri kabul ettiği tarihi balo salonunda büyükelçiyi (David Logan) beklerler. O sırada Giresunlu fındık üreticilerinin alın teriyle ürettikleri fındık ve Fiskobirlik konuşulmaktadır. *Tamer Levent* sanatçı zekasıyla kazaymışçasına çantayı düşürüverir ve fındıkların yere düşerken çıkardığı armonik ses konuklar arasında şaşkınlık yaratır. İşte o anda *W. Shakespeare*'nin *Hamlet* eserindeki "*Bir fındık kabuğu içinde bile kainatın kralı sayabilirim kendimi*" dizeleri uslarına gelir.

(…)

Hamlet: Size göre hava hoş öyleyse… Buyurun sevgili dostlar! Nasılsınız?

Guildenstern: Vay, Rosencrantz! Nasılsınız kardeşler?

Rosencrantz: Dünyanın ufak tefek yaratıkları nasılsa öyle!

Guildenstern: Fazla mutlu olmamaktan mutluyuz. Kader gömleğinde başta gelen düğmeler değil; bizim iliklediğimiz düğmeler!

Hamlet: Öyleyse karnındasınız kaderin, ya da göbeğine yakın bir yerde.

Güildstern: Evet, öyle bir yerindeyiz.

Hamlet: Mahrem bir yerinde mi? Öyle ya, doğru! Bir orospudur talih dedikleri. Ne var ne yok?

Rosencrantz: Bir haber yok, efendimiz; ama dünya düzeldi diyorlar.

Hamlet: Öyleyse kıyamet yaklaştı demektir.

Bir fındık kabuğu içinde bile kainatın kralı sayabilirim kendimi… gördüğüm kötü rüyalar olmasa…

Acaba *W. Shakespeare Hamlet* eserini yazarken Giresun fındığı mı yiyordu? diye bir soru aklımıza geliveriyor…

Ya bugün… Giresun fındığı, Karadeniz fındığı… Fiskobirlik ne durumda…

Fiskobirlik özelleştirmeden payını alır. Şu anda fındık piyasasında tekelleşen İtalyan Firması *Ferrero* dünyadaki fındık üretiminin % 70'ini gerçekleştiren Karadeniz'i ele geçirmiş durumda. Üretici, mahsulünü Fiskobirlik'in depolama alanları devre dışı bırakılınca depolayamıyor ve hızla elinden çıkarmak zorunda kalıyor. Sezon başında taban fiyat alamayan, hasat sonrası da ürününü depolayamayan üretici *Ferrero*'ya düşük fiyatla vermek zorunda kalıyor. Ülkemizdeki tarım politikalarının getirdiği sonuç bu…

Bu durumda… fındık üreticimiz… *Shakespeare* gibi kendini fındık kabuğunda kainatın kralı sayabilir mi?

Kaynak:
https://www.giresunkalitefindik.com/tr/duyuru/BIR-FINDIK-KABUGU-ICINDE-KINATIN-KRALI-SAYABILIRIM-KENDIMI.html
https://tr.wikiquote.org/wiki/Hamlet

Gerçek Bir Rockstar

Sabahları kalkınca
Hiç sinirli olmuyorum
Ki bu beni gerçek bir erkek yapar

Sevişirken gözlüğümü takmayı unutuyorum
-Güneş-
Ki bu beni gerçek bir rockstar yapar

Kitaplığıma sarılıp sizi seviyorum diyorum
Yalnızlığımın en acı göstergesi bu
Göbeğimin bir ismi olmalı diyorum
Bak bu da reddedilme sebeplerimden biri

Bir de ölüm diyorum
En büyük istifam olacak
Akıllı deli yaşıyorum
Ömrüm sizden insani

Süleyman Berç HACİL

Öykü

Kaçış

Fehim YURDAL

Bavulları kapattı, artık çıkmaya hazırlardı. Ayakkabılarını giyerken karısına seslendi:

"Hadi canım, ben bavulları indiriyorum. Sen kapıyı kilitleyip aşağıya inersin."

Tam kapıyı kapatacakken geri döndü.

"Açık lamba, ütü kalmasın. Sen bir kez daha bakıver her yere…"

Karısının sesi içerdeki odadan geldi.

"Peki bakarım."

Kadın kapının kapandığını duyunca mırıldandı:

"Şu adamın her şeyi denetleme huyu beni öldürecek. Her dışarı çıkışımızda aynı şeyleri söylemese olmaz…"

Erdal arabasına bavulları yerleştirirken keyifliydi. Ne zamandır aklında olan şeyi sonunda yapacaklardı. Burnuna gelen yanık plastik kokusu bir anda keyfini kaçırdı. İçinden "Yakında İstanbul'un havasından da kurtulacağız" dedi.

İstanbul'a küçük yaşta gelmişti Erdal. Babasının işleri memlekette kötü gidince ailece İstanbul'a göçmüşlerdi. Ancak çocukluk günlerindeki Kastamonu'yu unutamadı. Bahçeli evdeki meyve ağaçlarından yedikleri meyveler, sokaklarda oynadıkları oyunlar onun hafızasında güzel anılar olarak kaldı. Okula İstanbul'da başladı, liseyi bitirince öğrenim yaşamı sona erdi. Askerlikten önce bir süre bir nalburun yanında çırak olarak çalıştı. Askerden sonra babasının bir arkadaşının yardımıyla otomobil yedek parçası satan bir firmaya depocu olarak girdi. İşi öğrendikten sonra satış bölümüne geçti ve İstanbul çevresindeki bayileri dolaşıp satış yapmaya başladı. İki yıl sonra komşularının kızıyla evlendi. Yıllar geçti, bir oğlan bir kız iki çocukları oldu. Erdal sıkı çalışıyordu. En iyi satışları yıllarca o yaptı. Sonunda satış bölümünde şef konumuna geldi. Ancak bu firmada bir türlü müdür olamamasına kızdı. Başka bir firmadan gelen öneriyi kabul etti. Artık hem aldığı ücret yükselmiş hem de müdür olmuştu. Yıllar içinde banka kredisiyle önce evini, ardından arabasını aldı. Çocuklar üniversiteyi bitirdiler. Oğlu, İngiltere'de çalışmaya başladı. Kızıysa üniversitede kalıp akademisyen oldu. Bir süre sonra da evlenip, evden ayrıldı. Erdal ile eşi sonunda yalnız başlarına kaldılar.

Erdal'ın yıllardır kafasında İstanbul dışında yaşama tasarısı vardı. Önceleri maddi olanaksızlıklar yüzünden bu yalnız düşünce olarak kalmıştı. Ancak çocuklar evden ayrılıp masrafları azalınca para biriktirmeye başladı. Karısının da İstanbul'da yaşamakta pek gözü yoktu. Ara sıra konuşurlarken "neden gidip Ege'de bir yerde yaşamıyoruz" diyordu. Ancak Erdal'ın aklında Karadeniz vardı. Kastamonu kıyılarında bir arsa alıp burada pansiyonculuk yapmak ona daha iyi bir düşünce gibi geliyordu. Çevresindekiler artık Akdeniz ve Ege kıyılarından bıktıklarını, Karadeniz'in daha sakin olduğunu, ayrıca ikliminin çok sıcak olmamasından dolayı yaz tatilleri için daha iyi olacağını söylüyorlardı. Erdal bir yandan da çocuklukta yaşadığı o eski günlerin hayaliyle bu düşünceye daha da sarıldı.

Bir hafta sonu o bölgeyi gezdi. Birkaç emlakçıyla konuştu. Ancak elindeki parayla kıyı bölgesinden bir arsa alamayacağını anladı. Bunu üzerine biraz daha içerilere doğru gitti. Kıyıya oniki kilometre uzaklıkta, yola yakın bir arsa buldu. Erdal'a göre bu arsayı alıp, birkaç yıl beklemek onun için en iyisi olacaktı. Pansiyonu yapacak parayı biriktirmek için iki yıl daha çalışırdı. O zamana kadar emekliliği de gelirdi. Emekli maaşı geçimlerini burada sürdürmeye yeterdi. Pansiyonculuk yapacakları için sıkılmayacaklardı. Ayrıca sezon dışındaki zamanlarda istedikleri gibi gezebilirlerdi. Bu düşüncelerle İstanbul'a döndü. Karısına düşüncelerini söyledi. Karısı önce onaylar gibi göründü. Ancak bir süre sonra

"Acaba çok mu acele ediyoruz… Biraz bekleyip sonra karar versek olmaz mı?" dedi. "Gün doğmadan neler doğar diye boşuna mı demişler?"

Bunun üzerine Erdal üstelemedi.

"Tamam bir süre bekleyelim. Bu arada çevreden soruşturalım, başka bir arsa çıkar belki…"

Erdal'ın çalışma yaşamı sürüyordu. Şirketlerindeki finans müdürü de Karadenizliydi. Konu konuyu açtı, sonunda Erdal tasarısını ona anlattı. İş arkadaşı düşündüğü işin pek de kolay olmadığını söyledi.

"Bir arkadaşım banka kredisiyle İnebolu'da bir otel yaptı. Ancak iki yıl sonra battı. Yatırdığı paranın yarısını bile alamadan devretti oteli. Karadeniz'de sezon kısadır. Bir de oraya gelen turistler pek para harcamaz. Bütün bunları düşün öyle karar ver bence." dedi.

Erdal biraz endişelendi ama hemen vazgeçmedi. Yaz tatillerinin bir haftasını o bölgede geçirmeye karar verdi. Amasra'dan başlayıp Ayancık'a kadar gezdiler. Gittikleri yerlerdeki otel, pansiyon sahipleriyle konuştular. Tatil bitip İstanbul'a döndüklerinde pansiyon tasarısından vazgeçtiler. Hem işletme sahiplerinin anlattıkları, hem de pansiyon işletmenin zorlukları birleşince bu iş başlamadan bitti. Ayrıca karısı da pansiyonculuk işine pek hevesli değildi. Kaldıkları bir pansiyonda kalanların yaptıklarını görünce Erdal da bu işin onlara göre olmadığını anladı. Pansiyonda kalan bir aile ortak kullandıkları mutfağı leş gibi bırakıp gitmişti. Pansiyonu işleten kadın gelip özürler dileyerek mutfağı temizledi. Başka bir odada kalanlar da gece yarısına kadar yüksek sesle konuşup, gürültü yaptılar. Pansiyon sahibiyle bu yüzden tartıştılar. Kavga çıkmasını çevreden gelenler önledi.

İki yıl sonra Erdal emekliliğe hak kazandı. Ancak uygun bir çözüm bulana kadar emekli yaşamına geçmek istemiyordu. Yaşı henüz elli dörttü. Tüm arkadaşları çalışıyordu. Emekli olmak için buna değer bir yaşama geçmelilerdi. Bunun da yolu İstanbul'dan ayrılmaktan geçiyordu. İşin stresi bir yandan, İstanbul trafiği bir yandan canına tak etmişti. Her hafta en az üç gün bayilerle görüşmeler yapıyor, iki günü işyerinde geçiriyordu. Son zamanlarda kimi bayilerin ödemelerini zamanında yapmaması onu zor duruma düşürüyordu. Patron ara sıra ona laf dokundurmaya başlamıştı. "Erdal bey dikkat edelim, batak vermeyelim." deyip duruyordu. Aslında patron bu bayilerle yıllardır çalıştıklarını biliyor ama sorumluluğu yine de Erdal'ın omuzlarına yüklüyordu. Bu sorumluluk da Erdal'ı geriyordu.

Mayıs başlarında bir bayisiyle görüşmeye gitti. Konu yine İstanbul'un trafiğine, iş yaşamının zorluklarına gelince, bayisi

"Ben kendimce bir çözüm buldum. Kendime Saroz'dan bir yazlık aldım. Cuma öğle üzeri gidiyorum, pazartesi sabahı dönüyorum." dedi.

"Sizin pek trafikle işiniz yok. Evinizle işiniz çok yakın. Bizim öyle mi? Her hafta İstanbul'u turlayıp duruyoruz."

Adam çayından bir yudum aldı.

"Ben sizin yerinizde olsam İzmir çevresinden bir ev alırım. İstanbul'daki evi de bozmam. Madem emekli de olabiliyorsunuz. Yılın sekiz ayını İzmir'de dört ayını İstanbul'da geçirir keyfime bakarım."

"İzmir güzel yer ama ben kalabalık istemiyorum artık."

“O zaman, İzmir’in çevresindeki ilçelere bakın. Çeşme, Foça, Urla artık neresi hoşunuza giderse…”

Erdal gülümsedi.

“Evet” dedi. “Neden olmasın.”

Ondan sonraki haftayı karısıyla bu tasarı üzerinde konuşarak geçirdiler. Haritaları açıp yer beğendiler, internetten satılık evlere baktılar. Bir arkadaşlarının önerisiyle Seferihisar’a gitmeye karar verdiler. Orası sakin kent olarak bilinen bir ilçe olduğundan daha da ilgilerini çekti. Bu yılki yaz tatillerinin bir haftasını orada geçireceklerdi.

Erdal otomobili çalıştırıp, evin önüne geldi. Karısı bir kaç dakika sonra indi. Erdal yola çıkarken saatine baktı.

“Off, yine geç çıktık, trafiğe takılacağız.”

Karısı sitemle

“Canım rahat ol artık. Bak tatile çıkıyoruz. Toplasan bir saat daha trafiği çekeriz. Ondan sonra sorun kalmaz.” dedi.

Erdal sıkıtıyla söylendi.

“Onu sen bana sor. Her gün bu trafiği çeken benim. Zaten bu trafik yüzünden kaçmak istiyoruz ya buradan.”

“Hadi bırak söylenmeyi artık. Dur radyodan güzel bir Karadeniz havası bulayım da neşelenelim. Tatildeyiz artık.”

İzmir’den döndüklerinde üzerlerinde tatlı bir yorgunluk vardı. Bir hafta kalmak için gittikleri Seferihisar’da üç günden fazla kalamadılar. Bu kadar sakinlik onlara fazla geldi. Oradan çıktıktan sonra Çeşme, Urla ve Foça’da birer, ikişer gün kaldılar. En çok Çeşme’yi beğendiler. Ancak oradaki eve fiyatları çok yüksekti. Keselerine uygun bir ev aradılar. Çeşme’nin biraz daha ilerisine doğru gittiler. Burası yeni gelişmeye başlayan bir yerdi. Yeni siteler yapılıyordu. Bu sitelerden uygun fiyatlı bir ev bulabilirlerdi. Bir emlakçı onlara böyle bir ev gösterdi. Ev iki katlı ve bahçeliydi, biraz tadilattan sonra kullanıma hazırdı. Bol ışık alması hoşlarına gitti. Yukarıdaki oda misafirler için ayrılabilirdi. Erdal evin sundurmasına bayıldı. Kahvaltıyı burada yapmak pek keyifli olur diye içinden geçirdi. Emlakçıdan “biz biraz düşünelim” deyip ayrıldılar. İstanbul’a dönene kadar eve ne yapacaklarını, nasıl eşyalar alacaklarını konuştular. Erdal bahçeye dikeceği ağaçları bile tasarladı.

Erdal işe dönünce eski tek düze yaşamlarına döndüler. Hafta, müşteri görüşmeleri, toplantılar derken bitiveriyordu. Hafta sonundaysa ya bir alışveriş merkezine gidiyorlar ya da evde pinekliyorlardı. Çeşme’den ev alma düşüncesi ilk heyecanını yitirmişti. Erdal birikimine bakınca evi almaya içini döşemeye yetecek paraları olduğunu gördü. Ancak bütün birikimlerini bu ev için gözden çıkarmak ona pek mantıklı gelmiyordu. Sonuçta yaşlanıyoruz diye düşündü. Sağlık sorunları için bir miktar paranın her zaman hazır olması gerekirdi. Öte yandan emekli olup giderlerse alacağı maaş yarıya düşecekti. Ayrıca firmanın verdiği arabayı, cep telefonunu, yakıt giderlerini düşününce maddi kayıpları hayli yüksek olacaktı. Yalnız emekli maaşıyla şimdiki gibi rahat yaşayamayacaklardı. En çok da bu durum Erdal’ı rahatsız etti.

Erdal gece yatakta kitap okurken bir yandan bunları düşünüyordu. Yatağa giren eşine ev için ne düşündüğünü sordu.

“Aslında kararsız kaldım. Düşününce, ev denize epey uzak. Her gün gitmek gelmek zor olacak. Ayrıca çevrede, arkadaş, dost olmaması da beni düşündürüyor. Acaba bir süre sonra sıkılır mıyız?”

Onun da pek hevesli olmaması işine geldi Erdal’ın. Bunun üzerine aklındaki öneriyi söyledi:

“Neden oradan bir yer kiralamıyoruz? Gelecek yıl gidelim eşyalı bir ev kiralayalım. Bizim için de bir deneme olur. Eğer memnun kalırsak o zaman ev almayı ciddi olarak düşünürüz. Ayrıca biraz daha para biriktirmiş oluruz. Ne dersin?”

“Doğru, ne kaybederiz ki. Nasılsa bir ev buluruz sonra alacak.”

Erdal bu kararlarından hoşnut olarak kitabına döndü. Bir süre sonra uykusu geldi. Kitabını kapattı, başucundaki lambayı söndürdü, uykuya daldı.

İnsancıl'a Mektup

Berrin Hanım,

İnsancıl Mayıs sayısı e-postama geldiğinde bir kez daha hayran oldum İnsancıl imecesine...

Başta sizler olmak üzere bu kahramanları tanımak istedim. Özellikle 30. yılda yapılan etkinliğin kahramanlarını...
O tarihlerde Gülay Yeşilipek, kendilerini 'İnsancıl gönüllüleri' adı ile anmamı istedi... Bu yüce bir duygu...

Kızınız Pelin 40. Yaşında...
O çok özel bir genç...
Yaşasaydı bu toplumda bu dünyada çok acı çekerdi...

Emeklerinize teşekkür ediyorum.
Benim de bu yolculukta 6. yılım doluyor...
Böyle bir aydınlanma yolculuğu çok seyrek görünür...
Size ve Cengiz Bey'e;
Sağlıklı günler diliyor, sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

Müyesser Karaibrahim

Yıldız Güncesi

Cengiz GÜNDOĞDU

1 Nisan Çarşamba

- Geleceği belirsiz notlar

- Bundan bir ya da iki ay önce… Çin'in Wuhan eyaletinde yaşlı bir kadında oluşuyor, ordan bütün dünyaya yayılıyor…

Binlerce ölü… daha binlerce ölü… ölen kim, bilmiyoruz, yalnızca bir sayı, bugün şu kadar kişi öldü…

Bu ölümler karşısında sonsuz acı çektiğimi söylemeliyim…

Ben, kendimden kaygılı değilim… son saniyeye kadar… Marksizmin pırıl pırıl bir yöntem olduğunu anlattım.

Bugün ilk soru şu. İnsanlık bu dokuncayı durdurulabilecek mi…

İnsanlık bu dokuncayı durdurabilip yeni bir dünya kurabilecek mi.

İçime kapandım… öyle yaşıyorum.

Geçmiş güzel günleri düşünüyorum…

Geleceği de düşünüyorum… güzel bir geleceği… İnsanlık bu dokuncayı durdurmuş… ben, *Berrin Taş*'la karlı… soğuk dağ yollarında ilerliyoruz… Bata çıka karlara… gülüşüyoruz…

3 Nisan Cuma

İşte birden güneş çıkıverdi. İnsanı soluksuz bırakan bulutlar dağıldı… güneş gösterdi kendini…

Geleceğin de böyle olacağına inanıyorum. Vurdumduymaz bir tavırlı insan ölümlerinin soluğu kesilecek… yeni bir soluk… yaşam dolu bir soluk insanlığı kuşatacak…

Umudum boş değil, insan…

Peki, bu ortamda neyin kavgası veriliyor. Bir yanda kapitalizm… bir yanda insanlık…

Görünen şu. Kapitalizm, kurtarılmak isteniyor.

Bu olası mı.

Saat 22.20

Haberleri dinlerken şöyle bir şey oluyor. Kısa bir süre sonra öleceğimi düşünüyorum. Biliyorum, yetkililerin böyle bir niyeti yok ama biçemleri bunu getiriyor.

Yönetenlerin üstümde etkisi silindikte daha uzun zaman yaşayabilirim diyorum.

Soğuk… esintili bir gece…

Sokağa çıkma yasağı genişletildi, 60 yaşındakiler de çıkmayacak sokağa. Ayrıca 30 kentte araç giriş-çıkışı da yasak.

20 yaş altı da yasaklara girdi.

Bu yasakların nedeni insanlar arası ilişkiyi önlemek… böylece bulaşma da önlenecek…

Bütün bu sıkıntılar… üzüntüler içinde ben bir başka üzüntümü de söylemeliyim.

Atölyede iki kocaman çiçek… her hafta sulardık… şimdi su vermiyoruz çiçeklere…

Bakalım, ne kadar dayanacaklar…

4 Nisan Cumartesi

Akşam oldu… hava soğuk… sevindirici bir haber yok…

E-5' e bakıyorum… Şaşırıyorum. Ben geliş-gidişlerin bıçak gibi kesileceğini sanmıştım. Geliş-gidişler kesilmedi. Bu durumla ya

yasakları yeterli değil… yasakları sıkılaştırmak gerekiyor…

Günler yavaş da olsa geçip gidiyor… nereye doğru götürüyor günler beni… kendime… bir de kitaplara bakarak umuda diyorum.

ABC'ye bugün yazımı gönderdim. Umut yazısıydı o.

Bir de kitaplar var, umudumu diri tutan.

Şimdi *Celil Memmedguluzade'*nin (1866 Azerbeycan-Nahçıvan, 1932-Bakü) *Danabaş Köyünün Öyküsü* adı altında öykülerini okuyorum. (Çev. Dr. İldeniz Kurtulan, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul 2000)

5 Nisan Pazar Saat 23.30

Pazar… puslu bir gün…

Virüsü durduramadılar… ölüm aygıtı gibi işliyor virüs…

Yazık… çok yazık…

Türkiye'ye yasaklı kişi 30 milyonmuş. 60 milyon yasaksız…

E-5'in neden yoğun olduğunu şimdi anladım. 60 milyon geliş-gidişi yoğunlaştırıyor.

Yasaklı… ya da yasaksız sağlıkla ilgili güvence yok…

Sayrılarevine gittin mi çıkamazsın. Çok dikkatli yaşamak zorundasın…

Bir örnek. Sabah alt dişim, elimden kaydı, ikiye bölündü…Bende diş hekimi de yasaklı.. üstelik Pazar.

Hekim, "*Japon yapıştırıcıyla yapıştırın*" dedi.

Öyle yaptık, japon yapıştırıcıyla yapıştırdık.

Kırık dişle yasakların kalkmasını bekleyeceğim.

Yaşarsam…

Yaşarsam dedim, bir umut kırıklığı değil bu. Gerçekçi olmak gerekiyor. Her insan ölümle burun buruna yaşıyor.

Ben de öyleyim… ama dişi savsaklamadım. Ben, hemen diş hekimini aradım.

Berrin Taş, japon yapıştırıcı aradı… yönetimle konuştu. Japon yapıştırıcı bulundu…

Hiç kimse yaşam süresi belli değil, diş kalsın demedi…

Bir Pazar böyle geçti…

6 Nisan Pazartesi

Sabah..

E-5 canlı değil…

Puslaşan ağır bulutlar…

Kapitalist dünyanın sağlık sistemi çürükmüş… Hiçbir direnç göstermeden yıkıldı gitti sağlık sistemi…

Bu dünyada dayanıksız… güvencesiz kaldık…

Söylendiğine göre en dokuncalı günler başlamış… üç hafta sürermiş dokuncalı günler…

Olağanüstü günler… bir köşede ölümcül virüs… bir köşede insan…

Virüs yaşama son vermek… öldürmek için var.

İnsana geldikte. Ciğerlerini dondurduğu… parçaladığı insan, aslında ölümlü… virüs bu ölümü hızlandırıyor… bir kişiyi… beş kişiyi değil, binlerce… milyonlarca insanı öldürüyor.

Trajedi burda… bu trajediyi kırabilecek mi insan…

Peki sonra…

Nasıl bir dünya kurulacak…

Bir savaştayız şimdi. Edilgin bir savaşta insan.

Kaçıyor… saklanıyor.

Virüs etkin… o insanı arıyor… saldırıyor, öldürüyor insanı.

Bir virüsü öldüremiyoruz daha. Virüs öyle değil, yüzbinleri öldürebiliyor.

Virüsün öldürücü noktası aranıyordur hiç kuşkusuz.

Gerçi şimdi insan bu savaşta yenik durumda… ama savaşı insan kazanacaktır… Virüsün öldürücü gücü çözümlendikte, virüs insandan kaçamaz… baş edemez insanla.

Bu kadar acılı trajedi insanın yengisiyle bitecektir.

7 Nisan Salı Saat 23.10

Bugün bütün gün bulut sürdü hava… Kuzey yeli, güneşin etkisini kırdı… şimdi gecenin ileri saatinde yazıyorum… soğuk bir gece.

Sayrılarevinde kimbilir kaç sayrı acı çekiyor. Yeni sayrıevleri kuruluyor… bir anlamda savaşa hazırlanıyor insanlık…

Bir söylentiye göre salgın haziran ayında bitebilirmiş… Biz yeni gelişmeler ışığında *İnsancıl*'ı dijital sisteme sokacağız.

8 Nisan Çarşamba

Bu dönemde sayrı olmak, kötünün de kötüsü…

Sayrı olmak… bu, beni öldürüyor. Sayrı oldukta nereye başvuracağın belli değil…

Gazetelerde yazarlar… yazılarına baktıkta şunu söylüyorum. Hiçbirinin kişisel sorunu yok… şu anlamda…

Havaların konumu… sözgelimi kuzey rüzgarları… güneşsiz… katı bulutlu bir hava… hiçbirini etkilemiyor.

Bende öyle değil, havanın her titreşimi etkiliyor beni…

Sayrı olmaktan… sayrılarevine sürüklenmekten korkuyorum.

Direnerek yaşıyorum.

Danabaş Köyünün Öyküsü adlı öyküleri bitirdim…

Yavaş yavaş okuyorum. Şimdi *Theodor Storm*'un (1817-1888) *Kır Atlı* yapıtına başlayacağım. (Çev. Ahmet Temir, Cumhuriyet Kitap, İstanbul 1999)

Bir de *ABC*'ye yazıyorum.

9 Nisan Perşembe

Burjuva sınıfı, insanlığa esenlik getirmedi… tam karşıtı… savaş… kan… ateş… ölüm… Virüs saldırısı da burjuva sınıfının türevlerinden biri…

Bugün yine saldırının önüne geçilemedi… her ülkede kırıp döküyor insanları virüs…

İnsanlık bir yıkımın kapısında… buna karşın binlerce esnaf birden yok oldu.

İşçi… açlık… işten çıkarılsın mı çıkarılmasın mı…

Hele televizyonlar… sabun… krem ben-

zeri metaların tanıtımından öte ne yapıyorlar…

Televizyonların izlencelerine bakıldıkta Türkiye'de sorun yok.

E-5'te şaşırtıcı bir biçimde geliş-gidiş yoğunluğu azalmadı.

İlk günler böyle değildi…

Günler geçtikçe sanki dokunca azalmışçasına E-5'te geliş-gidiş yoğunlaştı.

Önlem… sıkı önlem alınmazsa bir yıkım görünüyor demektir.

10 Nisan Cuma

Virüsü durdurmak için konulan yasak yürümedi.

Bunu nerden biliyorum. E-5'te geliş-gidiş yoğun…

Şu kesin, insanımız bilimsel yaşamayı öğrenemedi bir türlü… Bilimsel yaşamanın ötesinde hurafelerle yaşıyor.

Bu durumda ne yapılabilir. Tek yol sokağa çıkmayı yasaklamak… hiç kimse yerinden kıpırdamasın… çözüm burda.

Saat 23.30

33 ilde Cumartesi-Pazar sokağa çıkma yasağı…

New York'ta cesetler toplu gömülüyormuş…

Gidiyoruz, bakalım nereye.

12 Nisan Pazar

İstanbul… kadim kent… yaşamında ilk kez insansız kaldı… Virüs, bir anlamda geleceği mi gösteriyor.

İnsanoğlu bu virüsün önüne geçemeyecek mi… durum ne merkezde…

Sağlık Bakanlığı Bilim Kurulu üyesi *Tevfik Özlü* sokağa çıkma yasağının son iki saate kala ilan edilmesinin ardından ortaya çıkan görüntüleri değerlendirdi. Görüntüler için oldukça vahim diyen *Özlü*, "*Bugünkü karar sonrası sokağa taşan insanların etkilerini maalesef birkaç hafta sonra acı bir şekilde yaşayacağız*" ifadelerini kullandı. (ABC)

O kalabalığı… ekmek için fırınlara-marketlere saldıran o kalabalığı ben de gördüm.

Benim hep eleştirdiğim… bir gün ötesini düşünmeyen günlük insan, ekmek ekmek diye saldırdılar.

Bir gün ya da iki gün ekmeksiz kalsan n'olacak…

Yönetimin beceriksizliği… o ayrı… işte iki gündür dışarıda kimse yok İstanbul'da.

14 Nisan Salı

Saat 03.00 'te İstanbul şöyle bir sarsıldı. "*Tamam*" dedim tam anlamıyla tüy dikme…

Yer sarsıntısının getirecekleri bir yana… Şimdi insan, tam anlamıyla ölüm kalım savaşında.

Bu savaş ne zaman… nasıl biter… bilmiyorum… Ama insan… kimi yerde iki günlük fırınlarda… bakkallarda boğuşur… bu insan umut kırar…

Ama insan her yerde böyle edilgin değil… İnsanın bir yanı da umut verici… işte *Andrea Bocelli*… "*Umut İçin Müzik*" canlı gösterisiyle umut aşılamış milyonlarca kişiye…

Bu tür eylemler bana umut veriyor.

Böyle olmalı insan kavga vere vere yenilmemeli…

Umut bende diye bilmeli.

Not: depremle ilgili bilgi

"*İstanbul dün gece yarısı sallandı. Son dakika bilgisine göre Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi depremin şiddetini 4.1 olarak değerlendirdi.*" (ABC)

15 Nisan Çarşamba Saat 23.10

Yağmurlu… soğuk bir gece…

Beni sevindiren hiçbir gelişme yok… Politikacıları izliyorum…

İçişleri Bakanı görevden çekildi. Cumhurbaşkanı "*Görevini sürdür*" dedi.

Basın günledir bunu yorumluyor. Bu, bana hiç tad vermedi… N'apmalı diye düşünürken ilk elde arkadaşları uyarmayı düşündüm.

İlk elde insandaki korkuyu yenmek gerekiyor.

Korkuyla baş edildikte gerisi kolaylaşır.

Bu gece… bu soğuk gecede bunları yaptım.

15 Nisan Perşembe

Karanlık… umut kırıcı bir dönemdeyiz… Arkadaşları bu durumdan çıkarmak istedim.

Nasıl çıkılır bu karanlık dönemden. Önce okuyarak…

Ben *Somerset Maugham*'ın *Pasifik Öyküleri* adlı kitabını okuyorum. (Çev. Bekir Karaoğlu, Cumhuriyet Kitap, İstanbul 2000)

Daha sonra yazmak…

Geçen hafta sokağa çıkma yasağı yüzünden cumartesi-pazar gazete dağıtılamadı. Bütün gazeteler zararda…

Bu cumartesi-pazar yine sokağa çıkma yasağı var. Ancak gazete satışlarına izin verilecekmiş…

Bugün bir ara Atölye'yi düşündüm… Oranın sonu geldi… Seminer yapılamaz orda.

İster istemez kapatılacak orası… ama nasıl ne zaman…

Şimdilik bu konuyu konuşmuyoruz *Berrin Taş*'la.

18 Nisan Cumartesi

Hep evdeyim ya… televizyonda haberleri, ister istemez izliyorum.

Virüsten ölenlerin sayısı, ülke ülke veriliyor. Sözgelimi Fransa'da 20 bin insan öldü. O kadar… bu ölen 20 bin insanın akrabası, tanıdığı, eşi dostu yok…

İnsanların sayıya indirgenmesi… kimliksiz bırakılması sinirlendiriyor beni…

Bir başka sinir bozucu haber… maske… Sakız çiğner gibi "*cak… cak*" benzeri konuşmalarla "*maske maske*" dediler mi… bütün sinirlerim ayaklanıyor.

Neyse, ben uzun süre televizyon izlemiyorum.

20 Nisan Pazartesi

Biz de internete bağlandık… bugün *Berrin Taş* yetkililerle konuştu. İnternet bağlandı.

Deneme niteliğinde *Hüseyin Şahin*'le konuştuk.

Düş kırıklığına uğradım diyebilirim. İnternet umduğum gibi çıkmadı.

Bu internetin bir eksiği var ama, nedir bilemiyorum…

İnternet işi bittikten sonra sevincim uzun sürmedi… bundan sonra neye sevineceğim bilmiyorum.

İnternetin bu biçimiyle seminer yapılabilir mi bilmiyorum. Deneyeceğim…

Sokağa çıkma yasağı halkı çöküntüye uğrattı.

Sokak aralarında çeşitli oyunlar oynanıyor… Bunları eğlence sanıyorlar, değil… çöküntü bunlar, çöküntü.

Ben *Herman Merville*'nin (1813-1891) *Bartleby* adlı öyküsünü okuyorum. (Çev. Lale Eren, Cumhuriyet Kitap, İstanbul, 2000)

21 Nisan Salı Saat 22.30

Gece… soğuk… E-5'te tek tük araçlar… tatsızlık… hep tatsızlık…

İlk elde kağıdım bitti.

Kağıtlar *İnsancıl*'da… çok var… Günlerdir gidemiyoruz dergiye… bu gidişle örümceklerin yuvası olacak dergi.

Atölye'ye geldikte… Orası hepten elden çıktı.

Salgının bu kadar uzayacağını hiç düşünmemiştim. Tam karşıtı, birkaç haftada salgının üstesinden gelirler diye düşündüm.

Yanıldım.

Salgın hızla yayıldı… iş, ölüm kalım noktasına geldi.

Perşembe-Cuma-Cumartesi-Pazar sokak yine yasak.

22 Nisan Çarşamba

İnsanlığa kökten saldıran virüs, bir milimetrenin on binde biri büyüklüğünde… ama insanlığı sarstı…

Dünya, sessizce ağlayan… üzülen… acı çeken insanların dikenli yuvası oldu…

Kapitalizmin kurduğu uygarlığın kofluğu ortaya çıktı…

Şimdi olumlu gibi görünen konumlar, tam karşıtına dönüşürse… yeniden demokrasi kavgasına mı başlanacak…

Buna kimin gücü yeter…

Koşullar n'olursa olsun sıkı durmalı… ben de öyle yaptım. Kitaplığı düzelttim. Okunacak kitapları ortaya çıkardım.

İlhan Tarus'un *Yeşilkaya Savcısı*'na başladım. (Varlık, İstanbul 1955)

Kuzeyden gelen soğuk iyice soğuttu havayı… daha önce söyledim, yazınla tutunuyorum yaşama. *İlhan Tarus*'un *Yeşilkaya Savcısı* adlı romanını bu duyguyla okuyorum.

23 Nisan Perşembe

TBMM açılışının 100. yılı… görebildiğim kadarıyla evler… sokaklar bayraklarla donatılmış… 100 yıl kutlanıyor… sessizce… sokak yasak…

Sevineceksen yavaşça sevineceksin. Bunun nedeni virüs.

Bayrakların sessizce dalgalanışı üzüntü veriyor bana… üzüntü dedim de… gazete yazarlarıyla benim virüse bakışım çok farklı… yazarların hemen hepsi olaya durum diye bakıyorlar… ben olağanüstü diye bakıyorum.

Bugün *Cumhuriyet*'te bir haber, şöyle ""*Wuhan Günlükleri Çin'i Karıştırdı" (…) Fang Fang sosyal medyada, virüs nedeniyle Çin'i suçlayanlara malzeme vermekle suçlanıyor. Ünlü yazar ölüm tehditleri aldığını ve ev adresinin sosyal medyada paylaşıldığını açıkladı.*"

Yazar neden suçlanıyor. Çünkü doktorlar bu sayrılığın insandan insana bulaştığını söylemişler. Önlem alınmasını istemişler. Yetkililer buna uymamış…

Kimileyin böyle olur… binlerce bıçak sallanır durur insansız… insanlar evlerinde korkuyla ölümü bekler…

Hiç kimsenin haberi yoktur… sen tek başına insanlığın trajedisini yaşarsın.

24 Nisan Cuma Saat 22.20

Ramazan bir devingenlik getirdi topluma. Virüs, bunu da engelledi… toplu namazlar… toplu yemekler yasak.

Lokantalar da kapalı.

Sessiz… ıssız bir ramazan.

Yarın, internet üstünden seminerlere başlıyoruz.

İlk seminer saat 16.00'da.

Bakalım nasıl olacak…

Virüs, insanımızı edilgin kıldı… umutsuzluk aldı yürüdü…

Seminerlerle insanımızı ayağa kaldırabiliriz. Şimdi yılgınlıktan çıkışın tek yolu bu.

İnternet üstünden seminerlerin çizelgesi şöyle. Cumartesi 16.00-1800, 19.00-21.00 Pazartesi 19.00-21.00 Salı 19.00-21.00

25 Nisan Cumartesi

Bugün başlatamadık seminerleri. Tam bir başarısızlık. Ses geldi, görüntü gitti… görüntü geldi, ses gitti. Sonunda görüntü de gitti.

Başarısızlığın sorumlusu benim. Bilmediğim bir işe giriştim. Olduğum yerde kalakaldım. Hiç sesimi çıkarmadan sessizce oturdum.

26 Nisan Pazar

Seminerlere başlama umudu… Berrin Taş, seminerler için aygıt ısmarladı… onu bekliyoruz şimdi…

Aziz Nesin'in *Bir Sürgünün Anıları* adlı yapıtını okuyorum.

Gazeteler dün yoktu… bugün de yok.

Aziz Nesin, sürgünü, uykuda geçirmek ister, şöyle "*Bir akşam… Otelin soğuk odasında oturuyorum. Isınmak için yatağa giriyorum, sıkıntı basıyor. Yataktan çıkıyorum… titriyorum. İçimden, bir uyusam diyorum, bir uyusam… Sonra beni dürterek uyandırsalar -Haydi kalk sürgünlüğün bitti.*" (Aziz Nesin, *Bir Sürgünün Anıları*, Adam Yayınları, İstanbul 1994, Y. 62)

Ben de böyle düşler kuruyorum…

Bir sabah beni uyandırıyor *Berrin Taş*,

-Hadi kalk, *İnsancıl*'a gideceğiz.

Öldürücü virüs, yokmuş… masalmış… masal değil ama, üzülüyorum. Sevinçle üzüntüyü bir arada yaşıyorum.

28 Nisan Salı

Makine geldi…

Berrin Taş, uğraşıyor makineyle…

Hafta sonu 3 gün yine sokak yok.

Bir değişimden söz ediliyor…

Değişim… ne zaman başlayacak… Öldürücü virüs tamamıyla yok edildikten sonra mı başlayacak değişim.

Bu değişim nasıl bir değişim olacak… demokratik mi olacak… faşizan mı olacak…

29 Nisan Çarşamba

Prof. Dr. *Adnan Gümüş* (Çukurova Üniversitesi Öğretim Üyesi) bizi uyarıyor, şöyle "*Koronavirüsün yol açtığı salgın sonrası okulların ve üniversitelerin uzaktan eğitime, e-eğitime zorlanması ne anlama geliyor? Bu geçici ve zorunda kalınmış geçici bir uygulama mı yoksa uzun süredir donatısı hazırlanan ve modelleri oluşturulan okulsuz bir eğitimin, toplumsuz bir küreselleşme projesi midir?*"

Okulsuzluk için şöyle diyor, *Gümüş* "*Okul uluslaşma ve kamulaşmanın en temel aracı ve formuydu. Okulun sosyalizasyonun temel ajanı olma özelliğini kaybetmesiyle ulusluluk ve kamusallık zayıflar gibi geliyor*"

Daha sonra şunları söylüyor, *Gümüş* "*Şimdi her türlü eşitsizlik daha da artacak, sanal olanakları takip edemeyen dar gelirli kesimler daha da yoksullaşacak.*"

Sonunda şöyle diyor, Gümüş "*Küresel büyük data toplayıcı ve yöneticileri, parasını*

ve bedelini de bizlere ödeterek zihnimizi ele geçirme fırsatı yakalamaktadır, en asgari söylemle bu fırsatlarını genişletmektedir."

Saat 23.00

Bugün makineden *Kazablanka* adlı filmi izledim.

Yıllar önce bu filmi izlemiş, beğenmiştim. Yıllar sonra bugün yine izledim, yine beğendim.

Faşizme karşı canlı bir film.

Yıllar sonra *Derviş ve Ölüm* adlı romanı yeniden okumaya başladım. (Mehmet Selimoviç, Çev. Mahmut Kıratlı, Varlık, İstanbul 1973)

Aslında acı yüklüyüm. İnsanoğlunun geldiği bu nokta sonsuz acı veriyor bana. Bu tür bir acı yaşayabileceğimi hiç düşünmemiştim.

İçimde saklıyorum acımı.

30 Nisan Perşembe

Halkımız, bana göre daha soğukkanlı… Bu kanıya şurdan vardım… Sözgelimi maske konusu hiç kimseyi sinirlendirmiyor…ne TV konuşmacıları… ne gazete yazarları, ne halk bir maskedir tutturmuş gidiyor.

Maske dendikte benim sinirlerim ayaklanıyor.

Halkımız aldırmıyor böyle şeylere… Maske varsa var, yoksa yok…

Türkiye'nin hiçbir sorunu maske kadar ayrıntılı konuşulmadı.

insancıl

internet üzerinden satışlarda yayınlarımıza ulaşabilirsiniz

ISSN 1300-4158

D&R MUSIC BOOK STORE

babil com

///idefix www.idefix.com

odakitap

eganba